

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 5735/18

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט י' אלרון

המערער: דוד (דאוד) גודובסקי

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל
אביב-יפו ב-ת"פ 16512-08-17 מיום 27.6.2018 שניתן
על ידי כב' השופט י' לוי

תאריך הישיבה: ו' בניסן התשע"ט (11.04.2019)

בשם המערער: עו"ד אורי קורב; עו"ד אסף בנמלך;
עו"ד ישי ריבלין; עו"ד עפרי מלצר

בשם המשיבה: עו"ד מאור אבן חן; עו"ד יונתן קרמר;
עו"ד משה עקירב; עו"ד יעל שחף

פסק-דין

השופט י' אלרון:

1. בליבת הערעור שלפנינו ניצבת השאלה האם יש להתיר למערער לחזור בו מהודייתו בכתב האישום בשל אי-מסירת מלוא חומר החקירה לסניגוריה בטרם נחתם הסדר הטיעון עימו.

2. הערעור נסוב על הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (השופט י' לוי) בת"פ 16512-08-17 מהתאריכים 19.3.2018 ו- 27.6.2018, בהתאמה.

3. כתב האישום המקורי הוגש ביום 8.8.2017 נגד המערער וארבעה נאשמים נוספים, ביניהם פאינה קירשנבאום (להלן: קירשנבאום), שכינה במועדים הרלוונטיים לכתב האישום כמזכ"לית מפלגת "ישראל ביתנו" (להלן: המפלגה), כחברת כנסת וכסגנית שר הפנים.

שניים מהנאשמים הנוספים הורשעו על פי הודאתם בכתבי האישום המתוקנים בעניינם ודינם נגזר. ההליך הפלילי בעניינם של קירשנבאום ונאשם נוסף תלוי ועומד בפני בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו.

4. המערער עצמו הורשע על פי הודייתו בכתב האישום המתוקן במסגרת הסדר טיעון, בארבע עבירות של לקיחת שוחד לפי סעיף 290 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); שתי עבירות של בקשת שוחד לפי סעיפים 290 ו-294 לחוק העונשין; ושלוש עבירות של הלבנת הון לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: חוק איסור הלבנת הון).

במסגרת הסדר הטיעון לא הגיעו הצדדים להסכמה עונשית אלא הוסכם כי כל צד יהיה חופשי לטעון לעונש כראות עיניו. לצד זאת הוסכם כי: "התשתית העובדתית שעל יסודה יטענו הצדדים לעונש היא זו המפורטת בכתב האישום, והצדדים לא יחלקו על עובדות אלו. יחד עם זאת מוסכם, כי הנאשם יטען במסגרת הטיעונים לעונש כי הוא לא קיבל טובת הנאה לכיסו הפרטי וכי הוא שימש כעוזה של נאשמת 1 [קירשנבאום – י' א'] ופעל לטובת המפלגה. המאשימה לא תחלוק על טיעונים אלה של הנאשם".

עובדות כתב האישום המתוקן

5. על פי עובדות כתב האישום המתוקן בין השנים 2001-2014 שימש המערער מנהל אגף הארגון של המפלגה.

קירשנבאום, הממונה על המערער, היתה אמונה על כספים שהוקצו מתוך תקציב המדינה לשליטת המפלגה מכוח הסכמים קואליציוניים, בכפוף ללשון החוק וההסכמים (להלן: כספים קואליציוניים). בין קירשנבאום למערער היו קשרי עבודה הדוקים ויחסי אמן. הם נהגו לשוחח בטלפון ולהיפגש לעיתים תכופות. קירשנבאום נהגה להתייעץ עם המערער בנושאים שוטפים, ארגוניים, פוליטיים ואישיים.

מתוקף תפקידו היה המערער אחראי על הפן הארגוני של מערכות בחירות ארציות ומוניציפאליות, ועל הקשר של מטה המפלגה עם גורמי השטח לרבות ראשי רשויות, חברי מועצות, מרכזי סניפים ופעילים. כמו כן עמד המערער בקשר עם גופים שונים שביקשו לקבל כספים מתקציב המדינה ובין היתר העביר לשימושם כספים קואליציוניים ואף "היווה ערוץ להעברת בקשות מסוג זה" אל קירשנבאום.

6. על פי הנטען בכתב האישום המתוקן החל משנת 2006 ועד לפתיחת חקירה משטרתית גלויה בפרשה בשנת 2014, פעלה קירשנבאום "באופן שיטתי ומתוכנן, לעיתים מתוחכם" כדי לקבל טובות הנאה פסולות עבורה, עבור בני משפחתה, עבור מקורביה ועבור המפלגה ומקורביה. זאת תוך ניצול תפקידיה הציבוריים, ההשפעה הנובעת ממעמדה ובייחוד שליטתה על יעדיהם של תקציבי המדינה.

המערער היה שותף מרכזי בתכנון ובהוצאה אל הפועל של חלק משמעותי מהמעשים הפליליים שבוצעו על ידי קירשנבאום וביצע אותם בצוותא עימה.

7. כתב האישום המתוקן מייחס למערער שלושה אישומים.

על פי העובדות המתוארות באישום הראשון, המכונה "פרשת המופעים", פנתה נלי דינובצקי בעליה של חברה המפיקה אירועי תרבות בשם אברורה הפקות בע"מ, לקירשנבאום, וביקשה ממנה שהיא והמערער יסייעו לה לזכות בעבודות של הפקת אירועים תוך שימוש בקשריהם עם בכירים ברשויות מקומיות ובהשפעתם עליהם. השתיים סיכמו כי בתמורה לעזרה שיעניקו קירשנבאום והמערער לדינובצקי ישולם להם סך של 10% מהתקציב שיתקבל עבור כל הפקה.

במהלך שנת 2006 הפנה המערער את דינובצקי ובן זוגה, איגור ריז, אל אדם מטעמו בשם חיים דולגופולסקי כדי שידריך אותם במילוי הטפסים הדרושים לצורך זכיה בכספי תמיכה מ"ועדת הארבעה" האמונה על הענקת כספי סיוע כספי לשם הפקת אירועי תרבות אשר לפחות 50% מהאמנים המשתתפים בהם הם עולים חדשים. דולגופולסקי קיבל שכר מהמפלגה עבור הסיוע לדינובצקי וריז. בין השנים 2006-2010 זכו השניים למימון של 19 מופעים, שהוענק להם על ידי הוועדה וזאת כאשר על פי כללי הוועדה כל משרד הפקות זכאי לתמיכה מקסימלית פעמיים בכל שנה בלבד.

ביחס למופעים אלה הבהיר המערער לדינובצקי וריז שהוא עמד בקשר עם גורמים בוועדה כדי להבטיח את זכייתם במימון המופעים וכי השתמש בהשפעתו במשרד

הקליטה כדי שלא תתקיים ביקורת שתוכננה להיערך בקשר להפקות חברת אברורה. דינוביצקי וריז מצידם העבירו לידי קירשנבאום והמערער סכום מצטבר של 10% מסך התקציבים שקיבלו מהוועדה. את חלקו של המערער נהג ריז למסור לו מעת לעת במזומן. במקרה אחד הופקד לחשבון הבנק של המערער סך של 9,950 ש"ח.

8. על פי העובדות המתוארות באישום השני, המכונה "פרשת עמותת איילים", דרש המערער מעמותת "איילים" (להלן גם: העמותה) להעביר כספים למפלגה או למי מטעמה בתמורה להעברת כספים קואליציוניים לעמותה.

במהלך שנת 2011 נפגש המערער עם מתן דהן (להלן: דהן), ששימש בתקופה הרלוונטית מייסד ומנכ"ל של עמותת איילים ומאוחר יותר יו"ר הוועד המנהל שלה, בתיווכו של סטיבן לוי (להלן: לוי), שדלן (לוביסט) העובד בחברת אימפקט בע"מ. מטרת הפגישה היתה לגייס כספים קואליציוניים מהמפלגה לטובת העמותה ולקדם החלטות ממשלה בעניין פעילותה בהקמת כפרי סטודנטים. החל מפגישה זו ועד לסוף שנת 2014 התקיימה בין המפלגה לעמותה מערכת יחסים הדוקה במסגרתה העבירה המפלגה תקציבים שמקורם בכספים קואליציוניים בהיקף נרחב למימון פעילות העמותה וזאת בתיווכו של לוי.

בשלהי שנת 2013 התחייבה העמותה להשקיע 15 מיליון ש"ח במימון תכנית להקמת כפרי סטודנטים בנגב ובגליל, לצד קבלת תקציב ממשלתי. במסגרת זו סיכם דהן עם המערער, בתיווכו של לוי, כי המפלגה תפעל להעברת כספים קואליציוניים לטובת פעילות העמותה והתכנית בהיקף של כ-5 מיליון ש"ח. בפגישה שהתקיימה בין השלושה הבהיר המערער לדהן וללוי כי כתנאי להעברת הכספים הקואליציוניים נדרשת העמותה להעביר חצי מיליון ש"ח במזומן לצרכי המפלגה. דהן סירב לקבל דרישה זו והמערער ויתר עליה.

בפגישה נוספת שהתקיימה בין הצדדים בה נכח גם דני גליקסברג (להלן: גליקסברג), סגנו של דהן, סוכם כי חלק משמעותי מהתקציבים שתעביר המפלגה לעמותה "יחזור לשימושה ב'דרכים יצירתיות' שיימצאו". בכלל זאת סוכם כי העמותה תיתן טובות הנאה למפלגה בדרך של "פרויקטים משותפים" המשרתים את האינטרסים של המפלגה והנחזים להגשים את מטרותיה. קירשנבאום באמצעות המערער כיוונה את אופן השימוש בכספים שהעבירה העמותה לשימוש המפלגה, ומעת לעת נתנה למערער הנחיות כיצד לנתבם.

9. בכתב האישום המתוקן נמנו שלוש שיטות שבהן מימנה העמותה את פעילות המפלגה: תשלומים לפעילי המפלגה; מימון יחסי ציבור עבור קירשנבאום; ודרישות נוספות מהעמותה בחודש דצמבר 2014, שלא מומשו.

בגדדי השיטה הראשונה תואר כי המערער לקח שוחד מהעמותה בהיקף של 91,000 ש"ח. על פי המתואר שילמה העמותה למיכאל קלגנוב (להלן: קלגנוב), פעיל המפלגה, לבקשת המערער, תשלום חודשי בסך 7,000 ש"ח ובסכום מצטבר של 77,000 ש"ח במשך 11 חודשים לפחות במהלך שנת 2014. תשלום זה שולם לכאורה בתמורה להעסקתו של קלגנוב בעמותה, אולם למעשה במהלך כל התקופה הוא לא נדרש לעבוד ולא ביצע עבודה כלשהי עבור העמותה.

כמו כן, שילמה העמותה למיכאל (מייק) צ'ופנס, חבר של ויקטוריה רבין, העוזרת המקצועית של קירשנבאום, שכר חודשי בסך למעלה מ-7,000 ש"ח, במהלך החודשים נובמבר-דצמבר 2014, וזאת לאחר תום העסקתו בפועל על ידי העמותה. תשלום זה נעשה לבקשת המערער, ועל אף שהמערער ודהן היו מודעים לכך שצ'ופנס לא יבצע עבודה עבור העמותה בתמורה לתשלום שקיבל.

10. בגדדי השיטה השנייה תואר כי המערער וקירשנבאום לקחו שוחד מעמותת איילים ומעמותת "הרוח החדשה הירושלמית" בסך כולל של 218,300 ש"ח, וזאת לטובת מימון יחסי הציבור של קירשנבאום.

על פי המתואר בחלק זה של כתב האישום, קיבלה קירשנבאום שירותי ייעוץ באשר ל"שיפור התדמית לקראת מיקום ברשימת ישראל ביתנו לכנסת הבאה", וזאת מחברת תארא ייעוץ וניהול פרויקטים בע"מ (להלן: חברת תארא) העוסקת בייעוץ אסטרטגי בענייני רגולציה ותקשורת, וממשרד יחסי הציבור צור ייעוץ אסטרטגי בע"מ (להלן: משרד צור). בהנחיית קירשנבאום, הורה המערער לעמותת איילים לשלם למשרד צור תשלום של 20,000 ש"ח, כאשר משרד צור נדרש לשלם תשלום חודשי בסך 7,000 ש"ח לחברת תארא.

במקביל, יצר דהן קשר עם אלישבע מזי"א, מנכ"לית עמותת "הרוח החדשה הירושלמית", ועם מיכאל וולה, מנהל יחידת הצעירים בעיריית תל אביב, וסיפר להם כי קירשנבאום מעוניינת לשתף אותם בפרויקט נרחב של המפלגה הקשור בארגון כנס צעירים בכנסת העוסק בירידה מהארץ, שתוכנן להתקיים בחודש יוני 2014. דהן ובהמשך

גם המערער הבהירו למזי"א ולוולה כי במסגרת הפרוייקט תפעל קירשנבאום להעברת תקציב בסך מיליון וחצי ש"ח לקידום מטרותיהם.

דהן סיכם עם מזי"א כי עמותת הרוח החדשה הירושלמית תשלם למשרד צור במסגרת הפעילות המשותפת עם קירשנבאום, וכי עמותת איילים תשלם לה תשלומים נגדיים (back to back) כנגד תשלומים אלו. על פי הסכם שנחתם בין הצדדים ביום 18.5.2014, התחייבה עמותת הרוח החדשה הירושלמית לשלם למשרד צור תשלום חודשי בסך 20,000 ש"ח פלוס מע"מ לתקופה של חצי שנה לפחות, ועל פי הסכם נוסף בין עמותת איילים לעמותת הרוח החדשה הירושלמית, תשלם הראשונה לאחרונה תשלום נגדי בסך זהה. בין החודשים מאי עד נובמבר 2014, קיבל משרד צור מעמותת הרוח החדשה הירושלמית סך מצטבר של 141,600 ש"ח, והאחרונה קיבלה סכום זהה מעמותת איילים.

בנוסף, שילמה עמותת איילים, לבקשת המערער אשר פעל בהתאם להנחיית קירשנבאום, סך של 76,700 ש"ח לאתר החדשות Ynet בעבור סיקור תקשורתי של כנס הצעירים, שהוזמן בהתאם להצעת משרד צור שייצג כאמור את קירשנבאום.

11. בגדרי השיטה השלישית המתוארת בכתב האישום המתוקן, פנה המערער לעמותת איילים בשלוש בקשות לתשלום שוחד בסך כולל של 380,000 ש"ח, כאשר בסופו של דבר אף אחת מהבקשות לא התממשה.

12. הבקשה הראשונה היתה כי עמותת איילים תעסיק את חברת הכנסת לשעבר מטעם המפלגה ליה שמטוב, אשר פנתה לקירשנבאום בבקשה כי תסייע לה למצוא מקור פרנסה. ביום 4.12.2014 או במועד סמוך, פנה המערער ללוי, בהנחיית קירשנבאום, וביקש ממנו להציע לעמותת איילים להעסיק את שמטוב, ובתמורה לכך תעביר המפלגה לעמותת איילים כספים קואליציוניים נוספים בסך מיליון וחצי ש"ח. המערער הדגיש כי אם עמותת איילים תסרב להצעה היא לא תקבל את הכספים הללו.

לאחר ששוחח עם דהן וגליקסברג, הודיע לוי למערער שעמותת איילים מוכנה לקבל את ההצעה, אך המערער השיב בתגובה שהוא בוחן אפשרויות נוספות. בסופו של דבר, נכון למועד בו הפכה חקירת המשטרה בפרשה לגלויה, לא הועסקה שמטוב על ידי עמותת איילים.

13. הבקשה השנייה היתה כי עמותת איילים תשתתף במימון מיזם לפיתוח ענף הקיאקים בישראל, שהוצע לקירשנבאום על ידי קלגנוב. קירשנבאום, שהיתה מעוניינת במציאת פתרון תעסוקתי לקלגנוב, הביעה בפני מחלקת הספורט במועצה אזורית עמק הירדן ובפני עמותת השייט האזורית שלה עניין בהקמת המיזם בתחומי המועצה, והסכימה לתמוך בו בהיקף של חצי מיליון ש"ח, וזאת בתנאי שקלגנוב ינהל את המיזם. הסכמתה זו של קירשנבאום ניתנה לאחר שנמסרה לה הערכה כי עלות העסקתו של קלגנוב במיזם תהא 200,000 ש"ח.

במסגרת זו, פנה המערער לדהן וביקש ממנו שעמותת איילים תשתתף בעלות המיזם, באופן שהיא תשלם לעמותת השייט סך של 300,000 ש"ח. המערער הבהיר לדהן כי לאחר ביצוע התשלום תוכל עמותת איילים להפסיק לשלם את שכרו של קלגנוב. דהן וגליקסברג הסכימו לכך, אך בסופו של דבר, במועד בו הפכה חקירת המשטרה בפרשה לגלויה, טרם הועבר המימון מעמותת איילים לעמותת השייט.

14. הבקשה השלישית היתה כי עמותת איילים תממן רכישת מדליות מטעם המפלגה עבור ותיקי מלחמת העולם השנייה, בסך של 20,000 דולר. דהן וגליקסברג הסכימו לבקשה, אך בסופו של דבר, במועד בו הפכה חקירת המשטרה בפרשה לגלויה, טרם יצאה רכישת המדליות אל הפועל.

15. על פי המתואר באישום השלישי ביקש המערער מאירנה וולדברג (להלן: וולדברג), ששימשה בתקופה הרלוונטית מנכ"לית עמותת התאחדות היזמים בישראל, לממן עבורו כרטיסי טיסה בסך כולל של 19,109 ש"ח.

במועד שלא צוין בכתב האישום, קיבלה התאחדות היזמים בישראל תמיכה תקציבית מהמפלגה בסך של כמיליון וחצי ש"ח. כמו כן, במועד שקדם לבקשת המערער, פנתה וולדברג אל קירשנבאום וביקשה את עזרתה בחידוש קשרים מקצועיים עם הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול, שהעומד בראשה היה מצוי בקשר שוטף עם קירשנבאום, לנוכח תמיכה תקציבית באמצעות העברת כספים קואליציוניים מהמפלגה. קירשנבאום נענתה לבקשה והמליצה לראש הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול להיפגש עם וולדברג. ואכן, החל מחודש מרץ 2014 שולבה התאחדות היזמים בישראל בפרויקט שמומן על ידי הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול.

כמתואר בכתב האישום המתוקן, פנה המערער אל וולדברג בשני מועדים שונים בשנת 2014, בהנחיית קירשנבאום, וביקש כי עמותת התאחדות היזמים בישראל תישא

בעלות כרטיסי טיסה לחו"ל שלו ושל יועץ התקשורת של קירשנבאום, יקותיאל צפרי. וולדברג נענתה לבקשותיו. ביום 7.4.2014 שילמה 4,025 ש"ח למימון כרטיס הטיסה של המערער לסנט פטרבורג ובימים 2-3.9.2014 שילמה 15,084 ש"ח עבור כרטיסי הטיסה של המערער וצפרי לסרביה ולאוקראינה.

גזר דינו של בית המשפט המחוזי

16. בדיון שהתקיים בפני בית המשפט המחוזי ביום 19.3.2018 הודה המערער כאמור בעובדות כתב האישום המתוקן והורשע על פי הודאתו.

17. לאחר שנשמעו ראיות הצדדים לעונש, גזר בית המשפט המחוזי על המערער עונש של 7 שנות מאסר לריצוי בפועל; עונש של 12 חודשי מאסר על תנאי לבל יעבור במשך שלוש שנים מיום שחרורו ממאסר אחת מהעבירות בהן הורשע, או כל עבירה אחרת מסוג פשע, לפי פרק ט' סימן ה' לחוק העונשין או לפי חוק איסור הלבנת הון; וכן קנס בסך 120,000 ש"ח או 120 ימי מאסר תמורתו. בנוסף הורה בית המשפט על חילוט פוליסת ביטוח המנהלים של המערער בסך 67,209 ש"ח.

18. במסגרת גזר הדין, עמד בית המשפט המחוזי על הערכים המוגנים שנפגעו כתוצאה ממעשי המערער ובהם טוהר המידות של פקידי הציבור ויושרם; פעילותו התקינה של המינהל הציבורי; אמון הציבור במערכת השלטונית; תקינותה של המערכת הפיננסית וכן "יצירת תמריץ שלילי לביצוע עבירות כלכליות באמצעות נטרול יסוד הרווח הטמון בהן".

בית המשפט קבע, כי העוצמה של פגיעת המערער בערכים הללו חמורה ביותר, לנוכח ניצול כוח השררה שהיה בידיו; לנוכח שיטתיות המעשים, ריבוי העבירות ומשכן; לנוכח היקף הסכומים שהתקבלו או נתבקשו – חלקם במזומן – ונחישות המערער להשגתם; לנוכח האינטרס האישי שהיה למערער בביסוס מעמדו במפלגה ובמילוי משימותיו כפעיל במפלגה וכיד ימינה של קירשנבאום – וזאת על אף שלא נטל מכספי השוחד לכיסו; ולבסוף, לנוכח הנזק שנגרם כתוצאה מביצוע העבירות.

19. באשר לאישום הראשון נקבע, כי:

"נסיבות החומרה הקונקרטיות במעשי הנאשם – מעבר לניצול המקומם של כח המשרה – הן התכנון המוקדם שקדם למעשים; השיטתיות שבמעשי הנאשם וצפייתו הפלילית, שבתמורה לסיוע בהקצאת תקציבי מדינה, יקבל

נתח מוסכם – בגובה 10% – מהתקציבים שיועברו; ריבוי המעשים (19 הזדמנויות); נטילת כספי השוחד במזומן.

לנוכח זאת, כמו גם לאור מדיניות הענישה הנוהגת, נקבע כי מתחם העונש ההולם באישום זה נע בין 18 עד 26 חודשי מאסר בפועל.

20. באשר לאישום השני, נקבע כי מעשי המערער "ממחישים, במלוא עוצמתם, את היבטי הפסול והכיעור ואת עוצמת הפגיעה בכל הערכים המוגנים בעבירות בהן הורשע". בית המשפט ביקש ללמוד על חומרת מעשיו של המערער ממספר היבטים:

ראשית – השימוש בכוח השררה לצורך התניית העברת התקציב שהובטח לעמותה בקבלת סכום מזומן בהיקף ניכר. נקבע כי "בהתנהלות זו של הנאשם, יש מאפיינים ברורים של סחטנות וכוחניות, המצדיקים החמרה בענישה". שנית – השימוש בכספי ציבור לצורך הטבה עם מקורביו של המערער. שלישית – נקבע כי המערער "החטיא את הרבים" בכך שבמעשיו אילץ את ראשי עמותת איילים לעבור על החוק, תוך ניצול ציני של רצונם להגשים מטרות ציבוריות חוקיות וראויות. רביעית – גובה סכומי השוחד, הן אלו שהתבקשו והן אלו שהתקבלו, הצטבר לסכום משמעותי. בהקשר זה ניתן משקל מצומצם לכך שבסופו של דבר המערער לא קיבל את הכספים, שכן אי-קבלתם לא נבע מסיבה התלויה בו אלא רק בשל פרוץ החקירה. חמישית – הישנות המעשים והעובדה כי המערער דרש שוחד בשש הזדמנויות שונות; משך התקופה הכוללת במהלכה נתבקש השוחד (כשנה שלמה); ולבסוף הדרכים המתוחכמות בהן פעל המערער כדי להעניק אצטלה חוקית להעברות הכספים.

בשים לב לחומרת המעשים, למדיניות הענישה הנוהגת ולכך שהעבירות נעברו לאחר כניסתו לתוקף של תיקון 103 לחוק העונשין (חוק העונשין (תיקון מס' 103), התש"ע-2010, ס"ח 325), במסגרתו הוחמר העונש המירבי לעבירת לקיחת שוחד ל-10 שנות מאסר, נקבע כי מתחם הענישה ההולם נע בין 4 ל-7 שנות מאסר.

21. באשר לאישום השלישי, נקבע כי חומרת מעשי המערער נלמדת הן מ"הניצול הציני" של רצונה של וולדברג לשמור על קשריה עם קירשנבאום, והן מכך שהמערער ביקש וקיבל שוחד בשתי הזדמנויות שונות. בקביעת מתחם העונש ההולם התחשב בית המשפט המחוזי גם בעונש שנגזר על וולדברג, נותנת השוחד – 6 חודשי מאסר שירוצו בדרך של עבודות שירות – וקבע כי מתחם העונש ההולם נע בין 8 ל-18 חודשי מאסר בפועל.

22. במסגרת גזירת עונשו של המערער בתוך המתחם, ניתן משקל משמעותי להרתעת עבריינים עתידיים מביצוע מעשים דומים, וכן נלקחו בחשבון היקף המעשים וחומרתם, לצד הצורך בהעלאת רף הענישה בעבירות שוחד.

מנגד, שקל בית המשפט לקולא את תיקונו המשמעותי של כתב האישום; הודאת המערער שהובילה לחיסכון בזמן שיפוטי, במיוחד לאור היקפו המשמעותי של חומר הראיות; ומצבו הכלכלי של המערער. במידה פחותה ניתן משקל גם לעברו הפלילי הנקי – שכן מרבית הנאשמים בעבירות אלו אינם בעלי עבר פלילי; להשלכות ההרשעה על עתידו המקצועי – שכן נזק זה הוא תולדה ישירה של מעשי המערער; ולפעילותו הציבורית הענפה והממושכת – שכן היא זו שמיצבה אותו בעמדת כוח שאיפשרה לו לבצע את המעשים.

23. בשל כל האמור, גזר בית המשפט על המערער עונש כולל של 7 שנות מאסר בפועל, ועונשים נלווים כמפורט בפסקה 17 לעיל.

טענות הצדדים בערעור

24. המערער הגיש ערעור על הכרעת הדין וגזר הדין לבית משפט זה, ולצידם בקשה לעיכוב ביצוע העונש, אשר נתקבלה על ידי בית משפט זה (השופט א' שטיין) בהחלטתו מיום 9.1.2019.

בערעורו ביקש כי בית המשפט יזכה אותו מהאישומים בהם הורשע בבית המשפט המחוזי מטעמים של הגנה מן הצדק, ולכל הפחות יתיר לו לחזור בו מהודאתו בכתב האישום ולנהל מחדש את משפטו.

לחלופין, ביקש לבטל את גזר הדין ולהורות כי טיעוני הצדדים לעונש יישמעו מחדש במועד הקבוע לכך בחוק סדר הדין הפלילי [נוסח חדש], התשמ"ב-1982 (להלן: חוק סדר הדין הפלילי).

ככל שבקשה זו לא תתקבל, ביקש המערער כי בית משפט זה יקל בעונש שהשית עליו בית המשפט המחוזי.

25. בגדר החלופה הראשונה, טען המערער כי המשיבה הפרה ברגל גסה את הסדר הטיעון שנחתם עמו, שכן במהלך טיעוניה לעונש נטען להתקיימותן של שורת עובדות בלתי מוסכמות, אשר חלקן נמחקו מכתב האישום המקורי, חלקן לא הופיעו בו מעולם וחלקן סתר באופן חזיתי את הסדר הטיעון.

בין היתר, נטען כי המשיבה טענה לסכומי שוחד גבוהים מאלו שהופיעו בכתב האישום המתוקן, כאשר חישיבה גם את הסכומים שנתבקשו וגם את אלו שנתקבלו; כי המשיבה טענה לכך שהמערער "סחט, ניצל והשחית גורמים שונים", מבלי שהדבר נזכר בכתב האישום המתוקן; כי המשיבה טענה שהמערער קיבל טובות הנאה לכיסו – בניגוד להסכמה המפורשת בהסדר הטיעון; וכי נטענו נסיבות מחמירות נוספות שזכרן לא בא בכתב האישום המתוקן, כגון מעמדו הבכיר של המערער במפלגה.

יתירה מזאת, לטענת המערער, בית המשפט המחוזי אימץ את "הנרטיב המדומה", כלשונו, שביקשה המשיבה להציג במסגרת הטיעונים לעונש, באופן שהביא להחמרה משמעותית בעונשו. בהקשר זה, הצביע המערער על כך שבית המשפט המחוזי קבע בגזר הדין סכומי שוחד גבוהים מאלו המתוארים בכתב האישום המתוקן; על הקביעה כי משכן של העבירות ארוך בהרבה מזה המופיע בכתב האישום המתוקן; ועל הקביעה כי המערער קיבל טובות הנאה אישיות מהמעשים שביצע.

26. בשל כל האמור, טען המערער כי הפרת הסדר הטיעון מצדיקה את זיכויי בשל דוקטרינת ההגנה מן הצדק, ולחלופין, כי בנסיבות העניין מלאו התנאים המצדיקים להתיר לו לחזור בו מהודייתו, לפי סעיף 153(א) לחוק סדר הדין הפלילי.

27. טענתו החלופית של המערער היא כי לא נתקיימו בעניינו נסיבות המצדיקות את גזירת דינו לפני סיום משפטם של הנאשמים האחרים בכתב האישום, כאמור בסעיף 155 לחוק סדר הדין הפלילי, ומשכך גזר דינו ניתן בחוסר סמכות ודינו בטלות.

28. המערער הוסיף וטען כי העונש שהוטל עליו חורג באופן קיצוני ממדיניות הענישה המקובלת בעבירות שוחד, וכי בעת גזירת דינו לא נתן בית המשפט המחוזי משקל ראוי לנסיבותיו המקלות – מעמדו "הנמוך-בינוני" במפלגה שלא הותיר בידיו סמכות להחליט בנוגע לחלוקת הכספים; העובדה המוסכמת לפיה לא נטל את כספי השוחד לכיסו; היעדר עבר פלילי; תרומתו הרבה לקהילה; ובעיקר – הודאתו בעבירות באופן שחסך זמן שיפוטי יקר.

כן נטען כי העונש שהוטל עליו חורג באופן שאינו מידתי מהעונשים שהוטלו על מעורבים אחרים בפרשה.

29. ביום 18.11.2018, בין מועד הגשת הערעור למועד הגשת עיקרי הטיעון, הודיעה המשיבה למערער על קיומם של חומרי חקירה נוספים, ובהם לא פחות משישה קלסרים של חומר חקירה, שלא הועברו אליו או אל סניגורו בשלב שקדם להודאתו בכתב האישום המתוקן.

המערער הוסיף, כי ביום 7.2.2019 קיבל הודעה נוספת מהמשיבה לפיה קיימים בידה חומרי חקירה נוספים שהיא מבקשת להעביר לרשותו כעת.

לטענת המערער, הימנעות המשיבה מהעברת חומרי החקירה במועד הנדרש לכך על פי הדין, פגיעה פגיעה חמורה בזכותו להליך הוגן, באופן המחייב ביטול הרשעתו וביטול גזר דינו.

30. המשיבה טענה, מנגד, כי הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט המחוזי בדין יסודם, ואין להתערב בהם.

לטענת המשיבה, אין להתיר למערער לחזור בו מהודייתו "המפורטת, המלאה והשלמה", שכן מקרה זה אינו בא בגדרם של המקרים החריגים שבהם יתיר בית המשפט לנאשם לחזור בו מהודייתו. בהקשר זה נטען כי בנסיבות דנן הבין המערער היטב את משמעות הודייתו, וכי טרם הורשע הקדיש בית המשפט המחוזי זמן רב כדי לוודא שהוא מכיר היטב את העובדות שבהן הודה ומודע למשמעויות הסדר הטיעון.

המשיבה הדגישה, כי מועד בקשת המערער לחזור בו מהודייתו – רק לאחר מתן גזר הדין – תומך גם הוא בדחיית הבקשה, שכן על פי הפסיקה תתקבל בקשה כזו רק במקרים נדירים בלבד.

המשיבה הוסיפה וטענה, כי קבלת הערעור "תשדר מסר לכל נאשם" שביכולתו לחזור בו מהסדר הטיעון עליו חתם אם בית המשפט יגזור עליו עונש חמור מכפי שציפה.

31. אשר לטענת המערער בדבר חריגת טיעוני המשיבה לעונש מהסדר הטיעון, נטען כי הסדר הטיעון אינו מונע מהצדדים לטעון למסקנה הנורמטיבית שיש להסיק על יסוד

העובדות המוסכמות, וכך נהגה המשיבה, כאשר טענה כי יש לייחס חומרה מיוחדת למעשי המערער.

אשר לטענה לפיה המערער לא נטל את כספי השוחד לכיסו, טענה המשיבה כי הגם שהיא אינה חולקת על כך, המערער מצידו "לא פירט בטיעון לעונש מעבר לאמור בכתב האישום ולא הסביר מה בדיוק נעשה בכסף המזומן שקיבל או בהפקדה לחשבוננו" (סעיף 14 לעיקרי הטיעון). עוד נטען, כי מכל מקום, אין לראות בכך נסיבה מקלה, שכן עובדה זו אינו מקהה מחומרת מעשיו, אשר פגעו פגיעה אנושה ב"כללי המשחק" הדמוקרטיים, בעקרונות החוקתיים ובאמון הציבור במערכת השלטונית.

גם באשר לקביעותיו הנוספות של בית המשפט המחוזי בגזר הדין, שלטענת המערער לא נזכרו בכתב האישום, נטען כי מדובר בקביעות נורמטיביות ובמסקנות פרשניות, להבדיל מקביעות עובדתיות. אשר לקביעת גובה סכומי השוחד, נטען כי בית המשפט המחוזי אימץ דווקא את עמדת המערער, והניח כי "צבירת הסכומים מחמירה מעט עם הנאשם", בשל כפל הסכומים בין הסכום שנתבקש לסכום שנתקבל בסופו של דבר.

32. אשר לחומרי החקירה הנוספים, טענה המשיבה כי "החומר שנוגע למערער מועט מאוד, וחלקו רק משיק לעניינו והובא לידיעתו לשם הזהירות. בוודאי שאין מדובר בחומר שמשנה מהתשתית הראייתית המפלילה שנאספה בתיק" (סעיף 40 לעיקרי הטיעון).

33. אשר לערעור על גזר הדין, נטען כי בית המשפט המחוזי שקל לקולא את מלוא הנסיבות המקלות להן טוען המערער, וכי העונש שנגזר עליו הולם את חומרת מעשיו.

34. ולבסוף, נטען כי יש לדחות גם את טענת המערער בדבר הפגם שנפל בגזירת דינו בטרם הסתיים משפטם של הנאשמים האחרים בשל כך שהועלתה לראשונה רק בשלב הערעור ולא בשלב הטיעונים לעונש בבית המשפט המחוזי, על אף שהיתה למערער הזדמנות לעשות כן.

דיון והכרעה

35. בהודעת הערעור ובעיקרי הטיעון מטעמו, כמו גם במהלך הדיון לפנינו, מיקד המערער את טענותיו בפער הקיים, לטענתו, בין עובדות כתב האישום המתוקן, בהן

הודה, לבין טענות המשיבה במסגרת הטיעונים לעונש וקביעות בית המשפט המחוזי במסגרת גזר הדין, וטען כי פער זה מצדיק את זיכוי מחמת הגנה מן הצדק, ולחלופין די בו כדי להתיר לו לחזור בו מהודייתו.

לו היו טענות אלו עומדות לבדן, לטעמי לא היה בהן כדי להצדיק ביטולה של הכרעת הדין, ואף לא כדי להתיר למערער לחזור בו מהודייתו.

לעומת זאת, מצאתי טעם רב בטענות המערער בעניין הפגיעה בזכותו להליך הוגן בשל אי-מסירת חומרי החקירה במועד. אמנם, פגם זה אינו מצדיק, לטעמי, את ביטולה של הכרעת הדין, ואף אינו מצדיק מתן היתר למערער לחזור בו מהודייתו באופן מיידי ואוטומטי, מבלי שיצביע על עובדה או מסקנה חדשה הנלמדת מחומרי החקירה הנוספים.

ואולם, אני סבור כי פגם זה מצדיק לכל הפחות מתן הזדמנות למערער לטעון את טענותיו בעניין זה בפני הערכאה הדיונית, תוך הצגת טיעון סדור באשר להשלכות אי-מסירת מלוא חומר החקירה במועד הקבוע לכך לפי דין על האפשרות להתיר לו לחזור בו מהודייתו בעובדות כתב האישום, שניתנה על בסיס חומר החקירה שהיה מונח לפניו באותה עת.

36. סעיף 153 לחוק סדר הדין הפלילי, שכותרתו "חזרה מהודיה", מורה כך:

"(א) הודה הנאשם בעובדה, אם בהודיה שבכתב לפני המשפט ואם במהלך המשפט, רשאי הוא בכל שלב של המשפט לחזור בו מן ההודיה, כולה או מקצתה, אם הרשה זאת בית המשפט מנימוקים מיוחדים שיירשמו.

(ב) התיר בית המשפט לנאשם לחזור בו מהודייתו אחרי הכרעת הדין, יבטל בית המשפט את הכרעת הדין במידה שישודה בהודיית הנאשם ויחדש את הדיון אם הדבר מתחייב מן הנסיבות".

חזרה מהודיה טעונה אפוא קבלת היתר לכך מבית המשפט, ומתן היתר זה מותנה בקיומם של "נימוקים מיוחדים", שלא פורטו בלשון החוק.

37. ההלכה הפסוקה שבה והדגישה כי יש חשיבות רבה לשאלת השלב הדיוני בו מוגשת בקשה לחזרה מהודיה. ככל שמדובר בבקשה המוגשת לאחר מתן גזר הדין, מעורר עיתוי הגשת הבקשה את החשש שזו הוגשה בשל אי-שביעות רצון ממידת העונש וכי

מטרתה "לשוב ולטרוף את קלפי ההליך הפלילי, בתקווה כי ביטול ההודאה – ועימה ביטול הכרעת הדין (כקבוע בסעיף 153(ב) לחוק סדר הדין הפלילי) – יביא להקלה מסוימת גם בגזר הדין" (ע"פ 6349/11 שניידר (נשימוב) נ' מדינת ישראל, בפסקה 20 לפסק דינו של השופט, כתוארו אז, ח' מלצר (10.6.2013) (להלן: עניין שניידר)).

לנוכח זאת, נקבע בפסיקה כי בקשת נאשם לחזור בו מהודייתו לאחר מתן גזר הדין בעניינו תתקבל רק במקרים חריגים, כאשר מכלול הנסיבות מעורר חשש ממשי שהנאשם הודה באשמה בניגוד לרצונו החופשי, או תוך שהוא אינו מבין את משמעות הודייתו או את משמעות הסדר הטיעון. זאת, בין היתר, בנסיבות בהן הנאשם לא קיבל ייצוג משפטי; בית המשפט לא הזהירו כי הוא אינו חייב לכבד את הסדר הטיעון; או בנסיבות של כשל בייצוג או הפרת אמונים מצד סניגורו (ע"פ 3754/91 מדינת ישראל נ' סמחאת, פ"ד מה(5) 798 (1991); ע"פ 635/05 דנא נ' מדינת ישראל, בפסקאות 11-12 לפסק דינו של השופט ד' חשין (26.11.2007); ע"פ 5561/03 מדינת ישראל נ' פלוני, פ"ד נח(4) 145, 152 (2004); עניין שניידר, בפסקאות 15-20; ע"פ 5401/18 פלוני נ' מדינת ישראל, בפסקאות 19-21 לפסק דיני (5.2.2019)).

38. השאלה הניצבת לפתחנו כעת היא האם אי-מסירת חומרי חקירה לנאשם עד לאחר השלב הדיוני של גזירת דינו, ולמעשה עד לאחר הגשת ערעור לערכאת הערעור, נכללת בגדר אותם מקרים חריגים אשר בהם יתיר בית המשפט חזרה מהודיה.

39. סעיף 74(א)(1) לחוק סדר הדין הפלילי, שכותרתו "עיון בחומר חקירה", מורה כך:

"הוגש כתב אישום בפשע או בעוון, רשאים הנאשם וסניגורו, וכן אדם שהסניגור הסמיכו לכך, או, בהסכמת התובע, אדם שהנאשם הסמיכו לכך, לעיין בכל זמן סביר בחומר החקירה וכן ברשימת כל החומר שנאסף או שנרשם בידי הרשות החוקרת, והנוגע לאישום שבידי התובע ולהעתיקו".

בגדר ס"ק (ב)-(ו) אף נקבע מנגנון של ביקורת שיפוטית על הגשמתה של זכות העיון. סעיף 75 לחוק קובע את האופן בו יבוצעו העיון בחומר החקירה והעתקתו, וסעיף 77 לחוק קובע את הסנקציה בצד הפרת זכותו של הנאשם לעיון בחומר החקירה (ראו לעניין זה: יעקב קדמי על סדר הדין בפלילים 1015-1013 (מהדורה שלישית, 2009)).

הוראות חוק אלו מעגנות את זכות הנאשם על פי דין לעיין בכל חומר החקירה שנאסף בעניינו, במגבלות המנויות בסעיף באשר לחומר חסוי. ההצדקה העיקרית לזכות

העיון היא לאפשר לנאשם לגלות בחומר החקירה ראיות העשויות לסייע לו בהגנתו, ובכך להבטיח את זכותו להליך הוגן, שהיא זכות חוקתית (ע"פ 79/73 לביא נ' מדינת ישראל, פ"ד כח(2) 505, 510 (1974) (להלן: עניין לביא); בג"ץ 9264/04 מדינת ישראל נ' בית משפט השלום בירושלים, פ"ד ס(1) 360, פסקה 11 (2005); ע"פ 1152/91 סיקטיק נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(5) 8, 22 (1992); וראו גם בש"פ 3813/18 פלוני נ' מדינת ישראל (23.5.2018)).

40. סעיף 74(א1) מוסיף ומורה כי האחריות להעברת חומר החקירה לידי הנאשם או סניגורו מוטלת על רשויות התביעה:

"תובע יקבל לעיונו מרשות חוקרת או מרשות מודיעין את כל החומר שנאסף או שנרשם כאמור בסעיף קטן (א), לרבות חומר מודיעין, ויודא שחומר החקירה ורשימת כל החומר עומדים, בעת הגשת כתב האישום או בסמוך לכך, לרשות הנאשם וסניגורו או אדם אחר כאמור באותו סעיף קטן; היועץ המשפטי לממשלה או פרקליט המדינה יקבע הנחיות לביצוע סעיף זה, לרבות לעניין פיקוח על הליך סיווג החומר".

בהתאם לאמור בסעיף זה פורסמה הנחיית פרקליט המדינה הדנה, בין היתר, בהיקף זכות העיון בחומרי החקירה לאחר הגשת כתב אישום ("עיון הנאשם בחומר החקירה לאחר הגשת כתב אישום נגדו" הנחיות פרקליט המדינה 6.1 (התשס"ג)).

הנחיה זו מורה, כי שאלת הגדרתו של חומר כ"חומר חקירה" תיבחן בהתאם ל"מבחן הרלוונטיות" שנקבע בהלכה הפסוקה, שעל פיו יש לבחון "אם החומר רלוונטי לאישומים נגד הנאשם" (סעיף 8 להנחיה). בהקשר זה מפנה ההנחיה לפסק דינו של בית משפט זה בבג"ץ 1885/91 צוברי נ' פרקליטות מחוז תל-אביב פ"ד מה(3) 630 (1991), אשר קבע כי:

"כל ראייה, העשויה להיות רלוואנטית לשאלות העומדות להכרעה במשפט, במישרין או בעקיפין, בין שהיא תומכת בגירסת התביעה ובין שהיא לכאורה עומדת בסתירה לה, ובין שהיא נראית ניטרלית לגבי השאלות השנויות במחלוקת, חייבת להיכלל ב'חומר החקירה' העומד לעיון הסניגוריה" (שם, בעמ' 634-633).

עוד צוין בהנחיה, כי "אין לפרש את המונח חומר חקירה פירוש דווקני ומצמצם הנוגע רק לאישומים נגד הנאשם, אלא יש לכלול בו גם ראיות השייכות באופן הגיוני לפריפריה של האישום במשמע" (בג"ץ 233/85 אל הוזייל נ' משטרת ישראל, פ"ד לט(4)

124, 130 (1985))" (סעיף 9 להנחיה) וכי "במסגרת ההחלטה אם חומר רלוונטי מסוים הינו חומר חקירה, אל לה לתביעה להפעיל שיקול דעת אם החומר עשוי לסייע להגנה אם לאו. ההנחה היא שמידע רלוונטי עשוי לשמש את הנאשם, וזכותו של הנאשם שכל חומר החקירה יועמד לעיון הסניגוריה, והיא שתשקול את חשיבות החומר להגנת הנאשם" (סעיף 10 להנחיה).

ההנחיה מוסיפה ומתייחסת לתוצאותיה של אי-מסירת חומר החקירה לעיונו של נאשם, וקובעת כי במקרה בו גרמה הפגיעה בזכות העיון לעיוות דין ולפגיעה בזכותו למשפט הוגן, תביא הפגיעה לזיכוי הנאשם (ראו בעניין זה גם עניין לביא, בעמ' 512; ע"פ 1152/91 סיקסיק נ' מדינת ישראל פ"ד מו(5) 8, 22 (1992)).

41. בעיקרי הטיעון מטעמה לא חלקה המשיבה על כך שהחומר הנוסף שביקשה להעביר לעיון המערער, ושחלקו המועט הוגש גם לעיונו, מהווה "חומר חקירה" רלוונטי, וכי היה עליה למסרו למערער קודם לכן. יחד עם זאת, ציינה המשיבה, כמצוטט לעיל, כי "החומר שנוגע למערער מועט מאוד, וחלקו רק משיק לעניינו והובא לידיעתו לשם הזהירות. בוודאי שאין מדובר בחומר שמשנה מהתשתית הראייתית המפלילה" (סעיף 40 לעיקרי הטיעון).

במהלך הדיון שהתקיים לפנינו הגיש בא-כוח המשיבה, בהסכמת בא-כוח המערער, תיקיה אחת בלבד מתוך חומר החקירה הנוסף, הכוללת 12 מסמכים, כאשר לטענת בא-כוח המשיבה חומר זה בלבד הוא החומר "שלהבנתנו נוגע בצורה ברורה למערער", כלשונו (עמ' 24 לפרוטוקול הדיון מיום 11.4.2019).

בא-כוח המשיבה הודה, כי אי-מסירת חומרי החקירה מהווה "תקלה", אך יחד עם זאת טען כי "המסמכים בפריפריה ואין בהם כדי להשפיע על הסיכויים והסיכונים לגבי המערער" (שם, בעמ' 15).

42. טענה זו אין בידי לקבל.

בנסיבות בהן המשיבה אינה חולקת על כך שהחומר הנוסף שביקשה להעביר לעיון המערער מהווה "חומר חקירה" כהגדרתו בסעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי, הרי שהיה עליה להעבירו לידי המערער לאחר הגשת כתב האישום נגדו, ואי-העברתו במועד מהווה מחדל חמור מצידה.

אל לה למשיבה להיתלות אפוא בפרשנותה לפיה חומר החקירה האמור אינו משנה את התשתית הראייתית המפלילה נגד הנאשם-המערער, שהרי, כאמור, לא מוקנה לה כל שיקול דעת בשאלת חשיבותו של חומר החקירה או תרומתו האפשרית להגנת הנאשם; על רשויות התביעה להעבירו לידי הסניגוריה כדי שזו תעשה בו שימוש כראות עיניה.

אדגיש כי פרשנות המשיבה לעניין אופיו של חומר החקירה כלל אינה רלוונטית לעניין עצם החובה להעברתו לעיון הנאשם, ומכל מקום, כמקובל בפסיקתנו מקדמת דנא "אין חקר לתבונת סניגור מוכשר ואין לנחש כיצד היה יכול לנצל את החומר הנמצא לפניו" (כדברי השופט, כתוארו אז, י' אולשן, בע"פ 35/50 מלכה נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד ד 429, 434).

זאת ועוד. לטעמי, אין בידינו את הכלים הדיוניים המתאימים לברר את טענות המערער בעניין טיבו ומשקלו של חומר החקירה שלא הועבר לסניגוריה. תפקיד זה מוטל על בית המשפט המחוזי, הבקיא בחומר הראיות בתיק וממילא ביכולתו לדון לעומקן בטענות הצדדים לעניין מהותו של חומר החקירה הנוסף.

43. הנה כי כן, אי-מסירת חומרי החקירה לידי המערער בשלב שלאחר הגשת כתב האישום וטרם ההגעה להסדר טיעון עימו, מהווה הפרה ברורה של זכות העיון של המערער.

נשאלת אפוא השאלה מה הן השלכותיה של הפרת החובה שבדין על תוקפה של הודייתו בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום המתוקן?

אין בעיני ספק כי הפגיעה בזכות העיון בחומרי החקירה מהווה פגיעה ממשית ומהותית בזכותו של נאשם להליך הוגן, ובפרט באפשרותו להתגונן מפני האישומים המיוחסים לו.

פגיעה שכזו, של אי-העברת חומרי חקירה, יכול שתעלה בנסיבות מסוימות עד כדי חשש לעיוות דין של ממש, אשר יצדיק מתן היתר לנאשם לחזור בו מהודייתו (לעניין קווי הדמיון והשוני באשר לחשש לעיוות דין במקרה אחר, של קבלת ראיה נוספת בהליך פלילי בשלב הערעור, ראה את אשר כתבתי במאמרי: יוסף אלרון "קבלת ראיות שלא על פי סדר הדין" המשפט יב 15, 28-30).

אמנם, אין להקל ראש במשמעותה של מסירת הודייתו של נאשם במיוחס לו, אף שזו ניתנה בשלב שקדם לחשיפת כל חומר החקירה בפניו, ובית המשפט בחן בקפידה את ההודיה, חקר ובדק היטב את משמעותה, בהזהירו את הנאשם באשר להשלכותיה – כבנסיבות העניין שלפנינו.

יחד עם זאת, בחירתו של נאשם להודות באישומים המיוחסים לו, אינה מבוססת רק על יסוד היעדר הכפיה ומודעותו להשלכותיה של ההודיה, אלא גם – ואולי בעיקר – על התשתית העובדתית הנלמדת מחומר החקירה. ככל שהנאשם אינו מודע לתשתית העובדתית המלאה, נפגעת יכולתו לקבל החלטה מושכלת האם להודות במיוחס לו או לנהל את משפטו עד תום.

משכך, לטעמי יש לראות כאמור את אי-מסירת מלוא חומר החקירה כפגיעה מהותית בזכות העיון המעוררת חשש של ממש בהודיית נאשם באשמה בניגוד לרצונו החופשי ותוך פגיעה באוטונומיה שלו.

על מנת לבחון האם חשש זה מצדיק מתן היתר לחזרת נאשם מהודיה שמסר, יש להשיב על השאלה, האם היה בחומר החקירה הנוסף שלא הגיע לידי המערער וסניגורו בטרם הודייתו, כדי לשנות מהחלטת המערער להודות במיוחס לו?

44. בא-כוח המערער, שלא ייצג את המערער בהליך בפני בית המשפט המחוזי, בחר שלא להתייחס לתוכנו של חומר החקירה הנוסף (וייתכן שסיבותיו עימו), ומיקד את טענותיו במישור העקרוני. למעשה, כפי שהתברר במהלך הדיון, על אף מסירת הודעת המשיבה לסניגוריו של המערער על חומרי חקירה נוספים המצויים בידה, טרם נאסף מלוא החומר.

עוד טען במהלך הדיון בפנינו, כי בפרק הזמן הקצר שעמד לרשותו מאז קבלת חומר החקירה ועד למועד הדיון, לא עלה בידו לבחון כיצד היה ביכולתם של חומרי החקירה הנוספים להשפיע על הגעת המערער להסדר טיעון, וכי בשלב זה אין לסניגוריה את כל הידע הנדרש כדי להבין את משמעותו של חומר החקירה הנוסף והיחס בינו לבין חומרי החקירה האחרים, ולעובדות כתב האישום המתוקן, בהן הודה המערער.

45. בנסיבות אלה, אין ביכולתנו בשלב זה להשיב על השאלה האם אי-מסירתו של חומר החקירה – אשר לטענת המשיבה מרביתו אינו נוגע למערער והובא לידיעתו רק

למען הזהירות – עשוי היה להשפיע על החלטת המערער להודות במיוחס לו באופן המצדיק להתיר לו לחזור בו מהודייתו.

קביעה שכזו יש להתיר למערער ובא-כוחו ולא יתכן כי תהא זו המשיבה אשר תאמור את משקלו הראייתי הלכאורי של חומר חקירה זה או אחר אשר מלכתחילה אמור היה לעמוד לעיון המערער בטרם הודייתו.

איני רואה מנוס אפוא מהחזרת הדיון לבית המשפט המחוזי, אשר בפניו יטענו הצדדים להשלכותיה של אי-מסירת החומר על תקפותה של הודיית המערער.

לאחר שתינתן לבא-כוח המערער הזדמנות נאותה ללמוד את חומר החקירה הנוסף על בוריו, ולעמיתו עם חומר הראיות שהיה מצוי בידי המערער קודם לכן, יהיה ביכולתו לטעון לגופם של דברים. אם יעלה בידי בא-כוח המערער להוכיח, כי החומר הנוסף אינו עולה בקנה אחד עם עובדות כתב האישום המתוקן בהן הודה המערער, או כי מטעם אחר היה נמנע מלהודות במיוחס לו, לו היה נחשף לחומר זה קודם שמסר את הודייתו, או אז, משלא הועבר חומר החקירה לעיונו במועד המחויב לכך על פי דין, יוכל בית המשפט המחוזי, על פי שיקול דעתו, להתיר לו לחזור בו מהודייתו.

מובן כי ככל שייקבע כי אין להתיר לו לעשות כן, יוכל המערער לשוב ולפנות לבית משפט זה, וכל טענותיו בערעור תישמרנה לו.

46. המחדל של אי-מסירת מלוא חומר החקירה במועד לידי המערער הוא חמור. אם יוכח כי היה בחומר החקירה כדי להשפיע על הודייתו של המערער, עשוי הדבר להביא לכדי מתן היתר לחזור בו מהודייתו.

ישמש מקרה זה אפוא תמרור אזהרה לרשויות התביעה, למען יקפידו הקפדה יתירה על קיום החובה החקוקה להעברת מלוא חומר החקירה לידי הסניגוריה במועד הקבוע לכך על פי דין, לבל תיפגענה זכויות נאשמים להליך הוגן ולמען שמירה על ניהולו התקין והסדיר של ההליך הפלילי.

47. סיכומם של דברים, לו תישמע דעתי, יוחזר הדיון בתיק לבית המשפט המחוזי, אשר לאחר שמיעת טענות הצדדים ולאחר שיוגש לו כל החומר הרלוונטי, ידון בשאלה האם יש להתיר למערער לחזור בו מהודייתו לנוכח מחדל המשיבה באי-מסירת מלוא חומר החקירה במועד, כנדרש על פי דין.

48. בשלב זה הובהרה לי עמדת חבריי, הסבורים בדעת רוב כי אין להשיב את הדיון בתיק לבית המשפט המחוזי. משכך, אביע אף אני את דעתי לעניין הערעור על חומרת העונש. לו היתה דעתי נשמעת, היינו מקבלים את הערעור על חומרת העונש ומעמידים את עונשו של המערער על חמש מאסר בפועל, חלף העונש של שבע שנות מאסר בפועל שהושת עליו בבית המשפט המחוזי.

בבסיס מסקנה זו שלושה טעמים, אותם אפרט להלן.

49. הטעם הראשון למסקנתי זו הוא כי גזר דינו של בית המשפט המחוזי ייחס נסיבות מחמירות למעשי המערער, שזכרן לא בא בגדר כתב האישום המתוקן, באופן אשר הביא להחמרה משמעותית בעונשו.

50. לטענת המערער, בית המשפט החמיר בעונשו יתר על המידה מאחר שהסתמך על מצג מוטעה שהציגו בפניו באי-כוח המשיבה בשלב הטיעונים לעונש, החורג והשונה מהעובדות שעליהן הוסכם בכתב האישום המתוקן.

בהקשר זה טען המערער כי בית המשפט קבע בטעות שסכומי השוחד המצטברים שהתבקשו היו בסך של 880,000 ש"ח לכל הפחות, במקום כ-500,000 ש"ח בלבד; המעשים נמשכו על פני תקופת זמן של 8 שנים, במקום 5 שנים; בקשת השוחד הראשונה מעמותת איילים סורבה, כאשר לטענתו הסירוב נגע רק לבקשה לשלם את השוחד במזומן; תפקידו של המערער במפלגה היה "מרכזי, חשוב ובעל עוצמה", שעה שאין לכך זכר בעובדות כתב האישום המתוקן; ולמערער היה "אינטרס אישי" בביצוע המעשים, בניגוד להסכמה במסגרת הסדר הטיעון לפיה המערער "לא קיבל טובת הנאה לכיסו הפרטי".

51. השוואה מדוקדקת בין האמור בכתב האישום המתוקן לבין קביעותיו של בית המשפט המחוזי בגזר הדין, מלמדת כי קביעותיו של בית המשפט אכן שונות בנקודות מסוימות מהמתואר בכתב האישום המתוקן, באופן שהביא את בית המשפט להחמיר עם המערער יתר על המידה.

52. ראשית, יש מידה לא מבוטלת של צדק בטענת המערער לפיה יש לראות את שתי בקשות השוחד כבקשות חלופיות, ולא מצטברות.

מכתב האישום המתוקן עולה שהמערער ביקש מעמותת איילים סכום של 500,000 ש"ח במזומן, ומשדרישתו זו לא נענתה, ביקש כי ישולם לו שוחד "בדרכים היצירתיות" שנמנו בכתב האישום המתוקן, בסך כולל של 380,000 ש"ח.

איני מוציא מכלל אפשרות שקביעת גובה סכומי השוחד שביקש המערער – בין אם 500,000 ש"ח ובין אם 880,000 ש"ח – לא הביאה לבדה להחמרה בעונשו. זאת, מאחר שבית המשפט המחוזי "מצא טעם", כלשונו, בטענת באי-כוח המערער על צבירת הסכומים, וציין כי אף הסכום של 500,000 ש"ח הוא "נכבד ביותר". ואולם, למקרא גזר הדין אין ספק כי בית המשפט ראה להחמיר בעונשו של המערער בשל דרישתו החוזרת מראשי העמותה לקבלת כספי השוחד, אותה פירש כדרישה כפולה ולא כדרישה מצטברת.

פרשנות זו אינה עולה בקנה אחד עם האמור בכתב האישום המתוקן. על פי המתואר בו, ובניגוד לאמור בגזר הדין (בפסקאות 34-35), ראשי עמותת איילים לא סירבו לשלם למפלגה 500,000 ש"ח, אלא סירובם מתייחס רק לדרישת תשלום הסכום במזומן. כאמור בכתב האישום המתוקן, בעקבות זאת ויתר המערער על הדרישה לקבלת כספים במזומן, אך המגעים בין המערער לעמותה נמשכו עד להסכמות ביניהם על העברת הכספים בדרכים אחרות. משמע, הפער בין עמדות הצדדים לא נגע לעצם תשלום השוחד אלא לאופן התשלום. כך עולה במפורש מלשון כתב האישום המתוקן:

"במהלך הפגישה השנייה דנו המשתתפים בפער שבין רצונה של המפלגה כי נתחים מתקציבים שתעביר ישראל ביתנו לעמותה יחזרו לשימוש המפלגה, ובין חוסר הנכונות של העמותה להעביר, לצרכי המפלגה, כסף מזומן" (שם, בסעיף 46).

קביעתו של בית המשפט המחוזי לפיה ראשי העמותה סירבו להעברת התשלום באופן מוחלט, ורק בעקבות מסכת שכנועים מצד המערער הסכימו בלית ברירה לעשות כן, שימשה נסיבה כבדת משקל להחמרה בעונשו של המערער. כך עולה במפורש מלשון גזר הדין:

"מאפיין החומרה המרכזי במעשי הנאשם [המערער – י' א'], אינו מתמצא בסכימה אריתמטית של סכומי השוחד שהתבקשו והתקבלו. לעצם בקשת השוחד, שסורבה, יש משמעות בפני עצמה. ... כשסורב הנאשם על ידי ראשי העמותה, לא נמלך בדעתו, והמשיך לדרוש את כספי השוחד. ... הזרקור בבחינת מאפיין חומרה ספציפי זה

הוא על העקביות והנחישות במעשי השחיתות: העובדה שהסירוב לא מנע מהנאשם לחזור ולדרוש את אותה דרישה פגומה, באופן המבטא את הרקב המוסרי ביחס של הנאשם לכסף הציבורי, שהנאשם נתן ידו לתיעולו למטרות פסולות ומושחתות" (שם, בפסקה 35).

קביעה זו של בית המשפט המחוזי, אשר לא נמצא לה עוגן בעובדות כתב האישום המתוקן, לצד הערכה מוטעית של גובה סכומי השוחד שביקש המערער, הביאו אפוא שתיהן להחמרה בעונשו של המערער, באופן שאינו מוצדק.

53. שנית, יש ממש גם בטענת המערער כי משך הזמן שבמהלכו ביצע את המעשים קצר באופן משמעותי מכפי שנקבע בגזר הדין, וכי אף נתון שגוי זה הביא להחמרה שאינה מוצדקת בעונשו.

בגזר הדין נקבע בעניין זה כי "כתב האישום המתוקן, שבעובדותיו הודה הנאשם, מגולל מסכת ארוכה ומפורטת של מעשי שחיתות, שראשיתם בשנת 2006 ואשר נמשכו עד לפרוץ חקירת המשטרה הגלויה, בשנת 2014" (שם, בפסקה 32).

ואולם, עיון בכתב האישום המתוקן מלמד כי על אף שברישא נכתב כי קידשנבאום פעלה לצורך ביצוע העבירות המיוחסות לה "החל משנת 2006 ועד לפתיחת החקירה המשטרתית הגלויה בפרשה דנן בחודש דצמבר 2014", הרי שהמעשים המיוחסים למערער עצמו באישום הראשון, בוצעו בין השנים 2006-2010 ואילו המעשים המיוחסים לו באישום השני ובאישום השלישי בוצעו בשלהי שנת 2013 ובמהלך שנת 2014. אף המשיבה לא חלקה, בעיקרי הטיעון מטעמה, כי היתה "הפסקה" בין הפרשיות (שם, בסעיף 47ג).

נמצא, כי התקופה בה ביצע המערער את המעשים נמשכה כ-5 שנים, ולא 8 שנים כפי שנקבע בגזר הדין. כנלמד מגזר הדין, הנסיבה של משך הזמן במהלכו בוצעו העבירות שימשה בעיני בית המשפט המחוזי נסיבה מחמירה לעניין קביעת מתחם העונש ההולם את מעשי המערער. ממילא, טעותו של בית המשפט המחוזי בקביעת מסגרת הזמנים גררה עימה גם החמרה בעונשו, באופן שאינו מוצדק.

54. שלישית, מצאתי קושי גם בקביעותיו של בית המשפט המחוזי כי "לא ניתן להתעלם מהאינטרס האישי שהיה לנאשם [המערער – י' א'], בביסוס מעמדו במפלגה,

במילוי משימותיו כפעיל במפלגה וכיד ימינה של קירשנבאום, ובשימור עמדת הכוח ממנה נהנה במפלגה" (פסקה 40 לגזר הדין).

בכתב האישום המתוקן לא נמצא זכר לאותו "אינטרס אישי" של המערער. יתירה מזאת, פרשנותו של בית המשפט באשר לקיומו של "אינטרס אישי שהיה לנאשם בביסוס מעמדו במפלגה" אינה עולה בקנה אחד עם הסדר הטיעון שעליו חתמו הצדדים, בו נכתב במפורש כי:

"מוסכם כי הנאשם [המערער – י' א'] יטען במסגרת הטיעונים לעונש כי הוא לא קיבל טובת הנאה לכיסו הפרטי וכי הוא שימש כעוזרה של נאשמת 1 [קירשנבאום – י' א'] ופעל לטובת המפלגה. המאשימה לא תחלוק על טיעונים אלה של הנאשם" (סעיף 6 להודעה על הסדר הטיעון מיום 18.3.2018; ההדגשה הוספה – י' א').

עובדה מוסכמת היא אפוא כי המניע של המערער בביצוע המעשים היה לפעול "לטובת המפלגה". בכך אין כדי לטעון שמדובר במניע חיובי או לגיטימי; אלא רק כי זוהי המסכת העובדתית העומדת בבסיס האישומים בהם הורשע המערער, ואין בלתי. אל לנו לייחס למערער מניעים נוספים, שאינם נכללים בעובדות כתב האישום המתוקן בו הודה המערער, וממילא גם לא הוכחו בראיה כלשהי בהליך שהתקיים בעניינו (ראו: י' קדמי על סדר הדין בפלילים חלק שני 1621 (2009); וראו גם ע"פ 264/81 לוי נ' מדינת ישראל פ"ד לה (3) 659, 662 (1981)).

כך במיוחד, כאשר במסגרת הסדר הטיעון תוקן כתב האישום המקורי, אשר בו נכתב כי "לעיתים פעל נאשם 2 [המערער – י' א'] מתוך מטרה לקדם את ענייניו הפרטיים, לעיתים מתוך מטרה לקדם את ענייניה של נאשמת 1 [קירשנבאום – י' א'] ולעיתים מתוך מטרה לקדם את ענייניה של מפלגת ישראל ביתנו" (שם, בסעיף 22; ההדגשה הוספה – י' א'). מניע זה נשמט מכתב האישום המתוקן, ולא בכדי.

כעולה מגזר הדין, קביעותיו של בית המשפט המחוזי באשר לאינטרס האישי שהיה למערער בלקיחת השוחד, הביאו אותו לייחס חשיבות מעטה, אם בכלל, לעובדה כי לא נטל מכספי השוחד לכיסו (פסקאות 37-40 לגזר הדין). זאת, כאשר נסיבה זו היתה יכולה לתמוך בהקלה בעונשו, ובפרט כאשר היא היתה מוסכמת גם על המשיבה.

לשון אחר, בית המשפט המחוזי ביקש ללמוד מקיומו של אותו "אינטרס אישי" של המערער, כי אין ליתן משקל ממשי לכך שלמערער לא צמחה "טובת הנאה כלכלית

ישירה" מביצוע העבירות. אליבא דבית המשפט המחוזי, אינטרס זה תפס את מקומה של טובת ההנאה האמורה, במובן זה שאף אם הצדדים הסכימו במפורש שהיא לא התקיימה, לא ייזקק הדבר לזכותו של המערער. צודק על כן המערער בטענתו כי גם פרשנותו זו של בית המשפט המחוזי גררה עמה החמרה בעונשו.

55. מסקנת הדברים היא כי קביעות שונות בגזר דינו של בית המשפט המחוזי, שאינן נגזרות מכתב האישום המתוקן בו הודה המערער, השפיעו, לפחות במידת מה, על מידת החומרה שיוחסה למעשיו.

אמנם, "לא כל סטיה מכתב אישום מתוקן בהסדר טיעון מחייבת התערבותה של ערכאת הערעור, אלא יש לבחון בכל מקרה האם אותה סטיה הביאה, שלא בצדק, להחמרה בעונשו של הנאשם" (ע"פ 677/14 דנקנר נ' מדינת ישראל, פסקה מד לפסק דינו של השופט, כתוארו אז, א' רובינשטיין (17.7.2014) (להלן: עניין דנקנר)). בנסיבות המקרה דנן, משקביעותיו של בית המשפט המחוזי הביאו בבירור להחמרה בעונשו של המערער, אני סבור כי מוצדקת התערבותנו בהפחתת העונש.

56. יש כמובן להבדיל בין הסקת מסקנות משפטיות על ידי הערכאה הדיונית, לבין הסקת מסקנות עובדתיות, שאינן נלמדות באופן ישיר מעובדות כתב האישום. בעניין זה נקבע, כי "הגם שעל בית המשפט להסיק את המסקנות המשפטיות באשר למידת אשמו של נאשם כפי שהן עולות מעובדות כתב האישום, אל לו להסיק מסקנות עובדתיות העומדות בניגוד לעובדות עליהן הסכימו הצדדים בכתב האישום שתוקן במסגרת הסדר טיעון" (ע"פ 4289/14 חנונה נ' מדינת ישראל, פסקה 49 לפסק דינו של השופט י' דנציגר (21.1.2015); וראה גם עניין דנקנר, בפסקה מד).

במקרה דנן, איני מקבל את טענת המשיבה לפיה קביעותיו של בית המשפט המחוזי שפורטו לעיל, החורגות מהעובדות בכתב האישום המתוקן, הן בגדר "מסקנות פרשניות" כלשונה, וככאלו מדובר במסקנות לגיטימיות שאינן נוגדות את המסכת העובדתית המתוארת בכתב האישום המתוקן.

כפי שראינו, מדובר בקביעות המתייחסות לסכומי השוחד שנתבקשו, למשך התקופה בה ביצע המערער את העבירות המיוחסות לו, לתפקידו של המערער במפלגה ולמניע שלו בביצוע העבירות. ביחס לכל אלו ישנם תיאורים ברורים בכתב האישום המתוקן (ובהסדר הטיעון החתום שהוגש יחד איתו) אשר מהם אין לחרוג בדרך של פרשנות, ואין גם צורך משפטי לעשות כן.

57. מעבר לעניינו הפרטני של המערער, נדמה כי ניתן ללמוד מכך על החשיבות הרבה שבהיצמדות לעובדות כתב האישום, במקרה שלא נשמעו ראיות בהליך הפלילי, והכרעת הדין התבססה על הודאתו של נאשם בעובדותיו. כך במיוחד, כאשר מדובר בכתב אישום מתוקן, שחלקים מסוימים ממנו שונו או הוסרו במהלך המגעים בין התביעה לסניגוריה במסגרת הסדר הטיעון.

במקרים אלו, לא בכדי דקדקו הצדדים על קוצו של יוד והקפידו על כל מילה בכתב האישום המתוקן, עד שהגיעו לנוסח מוסכם. אחרת, אין עוד טעם בתיקון עובדתי או ניסוחי עליו עומדת הסניגוריה, אשר בזכותו הגיעו הצדדים להסכמה בבסיס כתב האישום המתוקן.

בנסיבות אלו, ובפרט כאשר מדובר בכתב אישום מסועף כבעניינו, "אין לו לבית הדין אלא מה שענינו רואות בכתב האישום, וראוי שלא ייגרר אל מעבר לו" (ער"ם 2950/08 עיריית חיפה נ' ויטמן, פסקה ח (22.5.2008)).

על בית המשפט לנקוט משנה זהירות בקביעת הנסיבות הרלוונטיות למידת העונש, לכל יסטה מהעובדות המפורשות בכתב האישום המתוקן, ולכל יזקוף לחובתו או לזכותו של נאשם פרשנויות שונות למעשים, מבלי שהובאו ראיות התומכות בכך.

58. הטעם השני המצדיק לדידי הקלה בעונשו של המערער, טמון בכך שהעונש שהושת עליו בבית המשפט המחוזי חמור באופן משמעותי מהעונש ההולם את מעשיו בהתאם למדיניות הענישה הרצויה, ואף חמור בהשוואה למדיניות הענישה הנוהגת.

59. המערער הורשע על פי הודייתו בביצוע שלוש עבירות של לקיחת שוחד, עבירה אחת של בקשת שוחד, ושתי עבירות של הלבנת הון, וזאת במסגרת שלושה אישומים שונים.

העונש המירבי על עבירת השוחד, לפי סעיף 290 לחוק העונשין, הוא 10 שנות מאסר. קודם לכניסתו לתוקף, בשנת 2010, של תיקון 103 לחוק העונשין, עמד עונש זה על 7 שנות מאסר. עבירת השוחד בה הורשע המערער במסגרת האישום הראשון בוצעה טרם כניסתו לתוקף של התיקון לחוק, בעוד ששתי עבירות השוחד בהן הורשע במסגרת האישומים השני והשלישי בוצעו לאחר מכן.

60. אף "במשקפי" התיקון לחוק העונשין, נדמה כי העונש שהושת על המערער חמור באופן משמעותי מהעונש הראוי וההולם את מעשיו, וזאת מבלי להקל ראש בחומרתה של עבירת השוחד ובערכים המוגנים החשובים בהם היא פוגעת.

מעשיו של המערער נמשכו אמנם במשך חמש שנים, במהלכן הוא פעל בדרכים שונות ומרובות לבקשת ונטילת שוחד מגופים שונים, ועליו לתת את הדין על כך. אך יחד עם זאת, אין להתעלם משתי נסיבות מקלות בעניינו, אשר נדמה כי בית המשפט המחוזי לא נתן להן משקל מספק.

האחת – כי אין מחלוקת שהמערער לא נטל את כספי השוחד לכיסו, וכי פעל לקידום ענייניה של המפלגה. אין ספק כי מטרה זו היא מטרה פסולה כשלעצמה, ויש לגנותה מבחינה ערכית וציבורית. על אף זאת, מטבע הדברים יש משמעות לשאלה האם כספי השוחד נותבו לשימוש האישי של נוטל השוחד.

השניה – כי בהשתתפות עונש המצוי ברף העליון של הענישה בגין עבירות השוחד, לא נתן בית המשפט המחוזי משקל ראוי להודייתו של המערער בביצוע העבירות, ולחסכון הניכר שנגרם כתוצאה מכך בזמן שיפוטי, במיוחד בשל היקפו הרב של חומר הראיות.

מושכלת יסוד היא כי זכותו של כל נאשם לבחור לנהל את ההליך הפלילי המתנהל בעניינו עד תום, ואין לזקוף לחובתו את החלטתו לעשות כן. יחד עם זאת, מן הראוי ליתן משקל לבחירתו של נאשם להודות במעשים המיוחסים לו, ובכך לייעל את ההליך באופן משמעותי. משקל זה ימצא את ביטויו במידת העונש שיושת על הנאשם בגזר דינו.

אך מעבר לחסכון בזמן השיפוטי, להודיית הנאשם במיוחס לו ישנה חשיבות גם במישור הציבורי והערכי. קבלת אחריות על ביצוע העבירות היא חלק חשוב משיקומו של העבריין, וזאת כמובן בכל שלב של ההליך הפלילי, אך במיוחד בראשיתו. לכך משמעות מיוחדת כאשר מדובר בעבירות מתחום טהר המידות, ובפרט בעבירת השוחד שהיא אחת העבירות החמורות מביניהן. עובד ציבור הנוטל שוחד פוגע פגיעה חמורה באמון הציבור בתקינות פעילות המינהל; קבלת אחריות פומבית והודיה בביצוע עבירת שוחד במסגרת ההליך המשפטי יש בה כדי לתקן במידת מה את הפגיעה האמורה.

לאור זאת, אני סבור כי בעת גזירת עונשו של המערער, היה על בית המשפט ליתן משקל משמעותי להודייתו בביצוע העבירות כבר בתחילת ההליך, בטרם נשמעו ראיות,

וזאת לא רק בהיבט של החיסכון המשמעותי בזמן שיפוטי, אלא גם בהיבט הערכי והציבורי של קבלת האחריות והחרטה הכנה על מעשיו.

לטעמי, השתת עונש של שבע שנות מאסר, המצוי ברף העליון של הענישה על עבירות השוחד, אינה נותנת ביטוי הולם לשיקולים אלו.

61. יתירה מזאת, העונש שנגזר על המערער חמור גם בהשוואה למדיניות הענישה הנוהגת. מטבע הדברים, כל תיק הבא בפני בית המשפט ייחודי בנסיבותיו ובמאפייניו, וקשה להצביע על מקרה הדומה לעניינו של המערער שלפנינו. יחד עם זאת, עיון בפסיקה הרלוונטית מלמד כי המקרים בהם הושת על נאשמים שהורשעו בעבירות שוחד עונש של שש או שבע שנות מאסר לריצוי בפועל הם נדירים ויוצאי דופן בנסיבותיהם, על אחת כמה וכמה משהודו כבר בפתח משפטם וחסכו זמן שיפוטי רב.

כך למשל, בע"פ 5076/14 שטרית נ' מדינת ישראל (29.12.2015) דחה בית משפט זה את ערעורו של מי שהיה מהנדס העיר ירושלים, ובמסגרת תפקידו בעירייה טיפל בפרויקט "הולילנד" וניצב בצומת מרכזי בקבלת ההחלטות על אישור, קידום או עיכוב תכניות הפרויקט. שטרית הורשע לאחר שמיעת ראיות ב-4 עבירות של לקיחת שוחד, בעבירה לפי חוק איסור הלבנת הון ובעבירת רישום כוזב במסמכי תאגיד ונדון ל-7 שנות מאסר בפועל. בנסיבות אותו עניין נקבע כי שטרית נטל לכיסו כספי שוחד בסך הקרוב ל-1,500,000 ש"ח.

בע"פ 7470/15 מלכה נ' מדינת ישראל (15.6.2016) נדון ערעורו של קצין חקירות בכיר במשטרה ששימש כראש צוות ביחידה הארצית למאבק בפשיעה הכלכלית, אשר על פי הנטען קשר עם אחר במסגרתו העביר לו מידע מחקירות סמויות וגלויות, נוסחי שאלות מתוך חקירות עתידיות, התראות לגבי מעצרים צפויים וכיוצא באלה, לצורך העברתו בחלקו לצדדים שלישיים בעבור תשלום, בו התחלקו האדם האחר ומלכה. מלכה הורשע על פי הודייתו ברשימה ארוכה של עבירות: ארבע עבירות של לקיחת שוחד; שש עבירות של גילוי בהפרת חובה; תשע עבירות של מרמה והפרת אמונים; ארבע עבירות של הוצאת מסמך ממשמורת; עשר עבירות של שיבוש מהלכי משפט; וארבע עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, ונדון ל-8 שנות מאסר בפועל. מגזר דינו של בית המשפט המחוזי עולה כי מלכה נטל לכיסו סכום העולה על 400,000 ש"ח. בית משפט זה קיבל את הערעור והפחית בעונשו כך שיעמוד על 7 שנות מאסר.

בע"פ 7921/11 ואנונו נ' מדינת ישראל (24.8.2015) נדון עניינו של עובד בכיר ברשות המיסים, אשר הורשע לאחר שמיעת ראיות בעבירות של לקיחת שוחד, קשירת קשר לפשע, העלמת מס במרמה ושיבוש מהלכי משפט. בית המשפט דחה בדעת רוב את ערעורו של ואנונו וקבע כי הלה נטל שוחד בסכום של כ-300,000 ש"ח, מתוכם נטל לכיסו כ-190,000 ש"ח. בית המשפט לא התערב בעונש של 6 שנות מאסר שהוטל על ואנונו.

בכל המקרים האמורים היו הנאשמים נושאי משרה בכירים יותר בהשוואה למערער, אשר ניצלו את כוח השררה הנתון בידיהם מכוח חוק; והם קיבלו לכיסם הפרטי את כספי השוחד. על אף זאת, העונש שהושת על המערער דנן חמור יותר או זהה לעונשים שהוטלו על נאשמים אלו.

62. לצד זאת, במקרים אחרים שנדונו בפסיקה, בהם דובר גם כן בנושאי משרה בכירים יותר מהמערער, בסכומי שוחד גבוהים ובנטילת השוחד לכיסם של הנאשמים, הושתו עליהם עונשים לפרקי זמן קצרים בהרבה בהשוואה לעונש שהושת על המערער דנן.

כך למשל בע"פ 4506/15 בר נ' מדינת ישראל (11.12.2016) נדון עניינו של ראש העיר רמת-גן לשעבר, אשר קיבל שורה של טובות הנאה מיזמים ואנשי עסקים שפעלו בעיר. בר הורשע לאחר שמיעת ראיות בארבע עבירות של קבלת שוחד בסכום כולל של 785,000 ש"ח, אותו נטל לכיסו (מתוכו החזיר 200,000 ש"ח לאחר פתיחת החקירה המשטרתית), ובעבירות של הפרת אמונים, שיבוש מהלכי משפט ועשיית פעולה ברכוש אסור.

בדונו בערעורו של בר, ציין בית משפט זה כי "המקרה שלפנינו ייחודי הן מבחינת היקף השוחד שנלקח, הן מבחינת תקופת ביצוע העבירות ומעורבותם של יזמים רבים בביצוען", וכי מדובר "בעובד ציבור בעל סמכויות רחבות, שניצל את מעמדו לאורך שנים ובאופן שיטתי, על מנת להשיג טובות הנאה כספיות בסכומים גבוהים". על אף זאת, קיבל בית המשפט את ערעורו של בר על גזר דינו והשית עליו עונש של 3 שנות מאסר בפועל, חלף העונש של 5 וחצי שנות מאסר שנגזר עליו בבית המשפט המחוזי. בקביעת עונש זה נלקחו בחשבון בין היתר נסיבותיו המקלות של בר ובהן גילו המבוגר ומצבו הבריאותי.

בע"פ 9180/16 מליק נ' מדינת ישראל (16.11.2017) נדון עניינו של מי ששימש כסגנו וממלא מקומו של ראש העיר נשר, שהורשע לאחר שמיעת ראיות בעבירות של לקיחת שוחד בסכום של 150,000 ש"ח לפחות, אותו נטל לכיסו, וכן בעבירות של שידול למתן שוחד, מרמה והפרת אמונים. בית המשפט המחוזי גזר על מליק 3 שנות מאסר, ובית המשפט העליון הקל בעונשו כך שיעמוד על 30 חודשי מאסר, וזאת מחמת השהייה בהגשת כתב האישום נגדו.

בשני המקרים האחרונים דובר גם כן בריבוי עבירות שנמשך על פני מספר שנים, בנאשמים בתפקידים בכירים, שנטלו שוחד לכיסם – ועל אף זאת העונש שהושת עליהם קצר במשכו מהעונש שהוטל על המערער. יתירה מזאת, בניגוד למערער דנן, אשר כאמור הודה במיוחס לו כבר בתחילת ההליך, הורשעו הנאשמים הללו רק לאחר שמיעת ראיות, ואף לנסיבה זו לא נמצא ביטוי בהשוואה בין חומרת העונשים.

63. בשולי הדיון בעניין זה, מצאתי לנכון להדגיש כי איני מקבל את טענת המערער לפיה "בחינת עונשו [...] אל מול עונשיהם של מעורבים אחרים בפרשה מלמדת על אפליה קשה שנקטה המשיבה נגד המערער".

עיינתי בגזרי הדין של נאשמים אחרים בפרשה שהוגשו לנו, ועל אף שבכל המקרים העונש שהושת עליהם היה נמוך באופן משמעותי מעונשו של המערער, אין להתעלם מכך שחלקם של הנאשמים הללו בפרשות המתוארות בכתב האישום המתוקן פחות משמעותית מחלקו של המערער, וממילא הם הורשעו בעבירות חמורות פחות בהשוואה לעבירות בהן הורשע הוא עצמו. משכך, לא ניתן להקיש מעניינם לעניינו של המערער, אשר "ניצח" בעצמו על תכנון והוצאתן לפועל של שלוש פרשיות השוחד המתוארות בכתב האישום המתוקן.

64. הטעם השלישי המצדיק אף הוא במידה מסוימת הפחתה בעונשו של המערער הוא הפגם הפרוצדוראלי שנפל בכך שדינו של המערער נגזר עוד בטרם הסתיים בירור המשפט של יתר הנאשמים אשר הועמדו לדין יחד עם המערער בכתב האישום המקורי, וזאת על אף שהמערער לא נקרא להעיד במשפטם.

בית המשפט המחוזי לא נימק את הקדמת גזירת דינו של המערער.

בעניין זה, קובע סעיף 155 לחוק סדר הדין הפלילי כך:

"(א) נאשמו כמה נאשמים בכתב אישום אחד ומהם הודו בעובדות שיש בהן כדי הרשעתם ומהם שלא הודו בכך, לא יגזור בית המשפט את דינם של הנאשמים שהודו לפני שנסתיים בירור המשפט של הנאשמים שלא הודו; ואולם

-
- (1) נאשם שהודה כך, והתובע או הסניגור מודיעים שהוא ייקרא להעיד במשפטם של יתר הנאשמים, לא יעיד אלא לאחר שנגזר דינו;
- (2) בנסיבות מיוחדות שירשום בית המשפט רשאי הוא לגזור את דינו של הנאשם שהודה לפני סיום משפטם של האחרים."

65. לטענת באי-כוח המשיבה, עניינו של המערער דומה לעניין הנדון בע"פ 2519/10 בראנס נ' מדינת ישראל (3.2.2011) (להלן: עניין בראנס), בו דחה בית משפט זה טענה דומה לזו שבפיהם של באי-כוח המערער, ולפיה גזר דין שניתן בניגוד להוראת סעיף 155 לחוק סדר הדין הפלילי דינו להתבטל.

כשלעצמי, לא שוכנעתי כי די בעובדה שבשלב זה אין מדובר עוד ב"כמה נאשמים בכתב אישום אחד", כלשון הסעיף, כדי להחריג את עניינו של המערער מהוראת הסעיף. מלכתחילה הועמד המערער לדין יחד עם אחרים באותו כתב אישום. משבחר להודות במיוחס לו, מטבע הדברים הופרד עניינו מההליך שהתנהל נגד יתר הנאשמים ותוקן כתב האישום בעניינו. תוצאה זו מתבקשת בנסיבות אלו, אך אין בה כדי לשנות מכך שמבחינה מהותית המערער עומד לדין בגין אותה מסכת עובדתית כיתר הנאשמים בפרשה, אף אם כתב האישום בעניינו תוקן וההליך בעניינו הופרד.

לצד התכלית של מניעת עדות מגמתית של נאשם כנגד נאשם אחר בכתב האישום (ע"פ 124/93 מסעדה נ' מדינת ישראל פ"ד מז(1) 480, 483 (1993)), ניתן לחשוב על רציונאל נוסף בבסיס הוראת סעיף 155 לחוק סדר הדין הפלילי. גזירת עונשם של מספר נאשמים באותו כתב אישום באותה עת, בתום שמיעת הראיות במשפטם של הנאשמים שלא הודו בעובדות כתב האישום, מבטיחה במידה רבה שמירה על עקרון אחידות הענישה, כך שיתקיים יחס נכון בין מידת מעורבותם של כל אחד מהנאשמים בביצוע העבירה לבין מידת עונשם.

מכל מקום, לעת הזו איננו נדרשים להכריע בשאלה אם כל נאשם שהועמד לדין מלכתחילה עם נאשמים אחרים באותו כתב אישום, ועניינו הופרד כך שהוגש כתב אישום

מתוקן בעניינו, נכנס בגדרי סעיף 155 לחוק סדר הדין הפלילי. זאת, הואיל ומתקיים שוני מהותי בין הנסיבות דנן לנסיבות שנדונו בעניין בראנס, שכן בעניינו לא כלל הסדר הטיעון הסכמה עונשית, בניגוד לעניין בראנס, שם הוסכם על תקרת ענישה מקסימלית של 34 חודשי מאסר בפועל ועונשים נלווים, ובנסיבות אלו סבר בית המשפט כי ההתייחסות המפורשת לסוגיית העונש במסגרת הסדר הטיעון "כמוה כויתור על זכותו של המערער כי דינו ייגזר ביחד עם הנאשם האחר בפרשה". לעומת זאת, במקרה דנן, הסדר הטיעון לא כלל כל הסכמה לעניין העונש, ולכן אין לומר כי המערער ויתר על זכותו כי דינו ייגזר ביחד עם הנאשמים האחרים בפרשה.

66. איני מקבל גם את טענת באי-כוח המשיבה לפיה חל בעניינו הסייג הקבוע בסעיף 155(א)(1) לחוק סדר הדין הפלילי, לפיו "נאשם שהודה ... והתובע או הסניגור מודיעים שהוא ייקרא להעיד במשפטם של יתר הנאשמים, לא יעיד אלא לאחר שנגזר דינו".

אין חולק כי המשיבה לא הודיעה על כוונתה להעיד את המערער טרם גזירת דינו. לעניין זה אין משמעות לכך שבדיון הסמוך לאחר מתן גזר דינו נדונה האפשרות להוסיף את המערער לרשימת עדי התביעה, ומכל מקום, בסופו של דבר עדותו זו התייתרה בעקבות הסכמות דיוניות.

67. סעיף 155 לחוק סדר הדין הפלילי אינו מפרש מהו הסעד שיינתן לנאשם שדינו נגזר בניגוד להוראות הסעיף. החריג הנמנה בסעיף 155(א)(2) מלמד כי ייתכנו מצבים שבהם ניתן יהיה לגזור את דינו של נאשם בטרם גזירת דינם של שותפיו לכתב האישום, "בנסיבות מיוחדות שירשום בית המשפט". מכאן נגזרת המסקנה כי לא בכל מקרה שבו יוקדם גזר דינו של אחד מהנאשמים יבוטל גזר הדין מעיקרו. ניתן להזכיר, בהקשר זה, גם את הוראת סעיף 215 לחוק סדר הדין הפלילי, אשר לפיה "בית המשפט רשאי לדחות ערעור אף אם קיבל טענה שנטענה, אם היה סבור כי לא נגרם עיוות דין".

68. לאחר ששקלתי בדבר, איני סבור כי בנסיבות העניין גזירת דינו של המערער בטרם נגזר דינה של קירשנבאום גרמה לעיוות דינו של המערער במובן המצדיק ביטולו של גזר דינו של בית המשפט המחוזי, כפי שטען המערער.

זאת, בעיקר מאחר שמצאתי טעם בטענת באי-כוח המשיבה, לפיה היה על באי-כוח המערער להעלות בפני בית המשפט המחוזי, במסגרת הדיונים שהתקיימו קודם לשמיעת הטיעונים לעונש, את הטענה לפיה לא ניתן לגזור את דינו באותו שלב (והשווה

לעניין בראנט, שם נכתב כי לו היה המערער מעלה את הטענה בטרם נגזר דינו "היתה לבית המשפט המחוזי הזדמנות להביע את דעתו". משלא עשו כן, על אף שמצאו לנכון לטעון טענות אחרות באשר להחלפת מותב ולפסלות שופט, אין לקבל בשלב דיוני זה את הטענה לפיה גזירת דינו נעשתה בניגוד לדין.

על אף זאת, והגם שאינו מצדיק ביטולו של גזר הדין, לטעמי יש לייחס משמעות מסוימת לפגם הפרוצדוראלי בגזירת דינו של המערער בניגוד להוראות סעיף 155 לחוק סדר הדין הפלילי. משמעות זו יכול שתמצא ביטוי בהפחתה מסוימת בעונש שהשית בית המשפט המחוזי על המערער.

69. הנה כי כן, נסיבותיו של העניין שלפנינו מגלות שלושה נימוקים להפחתת העונש שהושת על המערער בבית המשפט המחוזי: ראשית – השלכות קביעותיו העובדתיות של בית המשפט המחוזי, שאינן מופיעות בכתב האישום המתוקן, על ההחמרה בעונשו; שנית – היותו של העונש חמור ממדיניות הענישה הרצויה והנוהגת, בנסיבות בהן המערער לא נטל את כספי השוחד לכיסו, והודה בכתב האישום המתוקן; ושלישית – הפגם הפרוצדוראלי שנפל בגזירת עונשו בטרם נגזר דינם של שותפיו לכתב האישום.

70. בעמדתי זו אין כדי להפחית מחומרת מעשיו של המערער. אין להמעיט בחשיבתם של הערכים החברתיים שנפגעים כתוצאה מביצוע עבירות השוחד, כגון אלו בהן הורשע המערער. כאמור במקורותינו, "הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר עֵינֵי תַּכְמִּים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים" (דברים ט"ז 17). בכוחו המשחית לפגום באמון שניתן לעובדי הציבור בעשייתם הציבורית. בקשת ונטילת כספי השוחד במקרה זה, לצורך מימון האינטרסים של המפלגה אליה השתייך המערער, פגעו בתקינות פעילות המינהל, בשוויון בין מפלגות ובאמון הציבורי בפעילות מפלגתית כמו גם בשימוש תקין על פי חוק בכספים קואליציוניים.

אין ספק אפוא כי המערער, אשר ניצח על הפעילות האסורה בבקשת ובנטילת שוחד, על פי הנטען בהוראתה של קירשנבאום, צריך לתת את הדין על מעשיו. אין גם ספק כי עונשו צריך לכלול רכיב ענישה משמעותי של מאסר בפועל. בהתאם לתכליות הענישה, עונש זה צריך להרתיע נאשמים פוטנציאלים אחרים מפני ביצוע מעשים דומים.

לצד זאת, העונש שיוטל על המערער צריך להלום את חומרת מעשיו, ולא מעבר לכך. יש לשמור על מתאם בין מידת החומרה שבמעשים למידת חומרתו של העונש, וזאת תוך התחשבות בעונש המקסימאלי שנקבע לעבירת השוחד על פי תיקון 103 לחוק העונשין.

71. מכל הטעמים עליהם עמדתי לעיל, אני סבור כי בית המשפט המחוזי החמיר בעונשו של המערער יתר על המידה.

לטעמי, במכלול נסיבות העניין יש להעמיד עונש זה על 5 שנות מאסר בפועל, חלף העונש של 7 שנות מאסר שהושת עליו בבית המשפט המחוזי.

72. סיכומו של דבר, לו דעתי היתה נשמעת, היינו משיבים את התיק לדיון בפני בית המשפט המחוזי, כדי שיבחן את תוכנו, טיבו ומשקלו של חומר החקירה הנוסף ויכריע בשאלה האם יש לאפשר למערער לחזור בו מהודייתו בשל אי-מסירתו במועד, כנדרש על פי דין.

משעמדתי זו לא התקבלה על דעתם של יתר חברי ההרכב, נפיתי לדון בערעור על חומרת העונש.

במכלול הנסיבות כפי שפורטו בפסק דיני, אציע לחבריי לקבל את הערעור ולהעמיד את עונשו של המערער על 5 שנות מאסר בפועל. יתר רכיבי הענישה יוותרו על כנם.

ש ו פ ט

השופט נ' הנדל:

זכויות נאשם בהליך הפלילי, התנהלות רשויות התביעה בהליך זה, ועבירות חמורות מתחום השחיתות הציבורית. זהו החוט המשולש שמחייב הכרעה במסגרת הערעור שבפנינו. במקורותינו נכתב כי החוט המשולש לא במהרה ינתק (קהלת פרק ד', פסוק יב'). אך בענייננו אין מנוס מלפרום את הקשר ולהביט על כל חוט בנפרד.

המערער משיג הן על הכרעת הדין והן על גזר הדין שניתנו בעניינו בבית המשפט המחוזי. לאחר שעיינתי בחוות דעתו של חברי השופט י' אלרון ובחנתי את טענות הצדדים והראיות בכללותן, הגעתי לכלל מסקנה כי אין בידי להסכים לתוצאה אליה הגיע חברי לפיה יש להחזיר את הדיון בערעור לבית המשפט המחוזי. תחת זאת, עמדתי היא כי ביחס לרכיב הכרעת הדין יש לדחות את הערעור ולהותיר את ההרשעה על כנה. אף בכל הנוגע

לרכיב העונש מסקנתי שונה מזו של חברי אשר העמיד את עונשו של המערער על 5 שנים מאסר בפועל. דעתי שונה כפי שיובהר בהמשך.

להלן אפרט את נימוקיי.

רקע

1. סיפור המעשה המלא נפרש בחוות דעתו של השופט אלרון ועל כן לא אחזור עליו. אציג בקצרה את אשר נדרש להציג. בשנים הרלוונטיות לפרשה בה עוסק הערעור, המערער היה עובד ציבור ושימש כמנהל אגף הארגון של מפלגת "ישראל ביתנו". תפקיד זה כלל אחריות על מערכות הבחירות של המפלגה, הן הארציות והן המוניציפליות; קשר עם גורמי השטח במפלגה לרבות ראשי רשויות וסניפים מקומיים; וכן ריכוז במפלגה את הנושא של פניות מטעם גופים שונים לקבלת נתח מהכספים הקואליציוניים של המפלגה. כנגד המערער הוגש כתב אישום, ביחד עם ארבעה נאשמים נוספים בניהם פאינה קירשנבאום אשר בזמנים הרלוונטיים כיהנה כמזכ"לית המפלגה, כחברת כנסת וכסגנית שר הפנים. כתב האישום ייחס למערער ביצוע עבירות שחיתות שונות במסגרת תפקידו כעובד ציבור לרבות שוחד. הרשימה המלאה של העבירות בהן הורשע תובא בהמשך. די לומר כי בניגוד להכרעת הדין כתב האישום המקורי ייחס למערער גם מספר עבירות מס, עבירה של סחיטה באיומים וכן קשירת קשר לביצוע פשע.

עוד בטרם החל משפטו ובטרם נשמעו ראיות הגיע המערער להסדר טיעון עם הפרקליטות במסגרתו הוגש כנגדו כתב אישום מתוקן אשר המערער הודה בעובדות המתוארות בו. כתב האישום המתוקן כולל שלושה אישומים. על פי האישום הראשון – "פרשת המופעים" – פעל המערער ביחד עם קירשנבאום על מנת סייע לחברת הפקות לקבל עבודות של הפקת אירועים וכן לזכות במימון מטעם משרד התרבות ומשרד הקליטה להפקת אירועים אלו. בתמורה קיבלו המערער וקירשנבאום 10% מתקציב המימון לו זכתה חברת ההפקות. האישום השני – "פרשת עמותת איילים" – נוגע לעסקת שוחד בין המערער לעמותה זו. המערער דרש שהעמותה תעביר חצי מיליון ש"ח במזומן לצרכי המפלגה בתמורה לקבלת כספים קואליציוניים. לאחר שהעמותה סירבה הוסכם כי הכספים יועברו לידי המפלגה בדרכים אחרות ו"יצירתיות". דרכים אלו כללו מימון שכר מכספי העמותה לפעילי המפלגה על אף שאלו לא הועסקו בפועל וממילא לא ביצעו עבודה כלשהי תמורת שכר זה, מימון שירותי יחסי ציבור עבור קירשנבאום, ועוד. כן יוחסו למערער בקשות שוחד נוספות במסגרת פרשה זו אשר טרם יצאו לפועל עת החלה החקירה הגלויה של המשטרה כנגדו. האישום השלישי – "פרשת התאחדות היזמים" –

עוסק במימון כרטיסי טיסה עבור המערער על ידי התאחדות היזמים. בתמורה פעלה קירשנבאום לחדש את הקשר בין התאחדות היזמים לבין הרשות הלאומית למלחמה בסמים ושילוב ההתאחדות בפרויקטים של הרשות.

2. בעקבות הודייתו בעובדות כתב האישום המתוקן הורשע המערער בביצוע 4 עבירות של לקיחת שוחד לפי סעיף 290 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), 2 עבירות של בקשת שוחד לפי סעיף 294 בצירוף סעיף 290 לחוק העונשין ו-3 עבירות לפי סעיף 3(א) לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000. הסדר הטיעון לא כלל הסכמות עונשיות אלא נכתב כי הצדדים יטענו לעונש על בסיס עובדות כתב האישום המתוקן. בכלל זה הסכימה המשיבה שלא לחלוק על טענתו של המערער כי לא לקח את כספי השוחד לכיסו. לאחר שהצדדים טענו לעניין העונש גזר בית משפט קמא על המערער שבע שנות מאסר בפועל, 12 חודשי מאסר על תנאי וכן קנס בגובה 120,000 ₪.

3. מכאן הערעור שבפנינו. מרבית הערעור מוקדש להתנהלותה של המשיבה בשלב הטיעונים לעונש, אשר לשיטת המערער היוותה חריגה מן ההסכמות בהסדר הטיעון ומן העובדות בהן הודה בכתב האישום המתוקן. לטענתו, התנהלות זו מצדיקה את זיכוי או למצער את ביטול הכרעת הדין ומתן אפשרות לחזור בו מהודייתו לשם ניהול משפטו מחדש. בנוסף ולחילופין טוען המערער כנגד העונש, הכבד לטענתו, אשר נגזר עליו. עוד חשוב לענייננו כי לאחר מועד הגשת הערעור הודיעה המשיבה למערער כי גילתה שבידיה חומר חקירה נוסף בעניינו אשר לא הועבר לו במועד. אף פגם זה, לשיטתו של המערער, מצדיק את זיכוי או את ביטול הכרעת הדין.

להלן אדון בדברים לפי סדרם, ראשית בערעור על הכרעת הדין ולאחר מכן בערעור כנגד גזר הדין.

דיון בערעור על הכרעת הדין

4. כך יהיה סדר הילוכנו בהכרעה בערעור על ההרשעה. המערער מעלה שלוש טענות. תחילה תוצגנה שתי טענותיו הראשונות ואדון בהן. האחת, שלנוכח הסטייה מהסדר הטיעון והחמרת עונשו יתר על המידה יש לזכותו מטעמים של הגנה מן הצדק. השנייה, שסטייה זו מצדיקה לפחות מתן רשות לחזור בו מהודאתו. יושם אל לב החפיפה בין הטענות הראשונה והשנייה שכן המשותף להן הוא עתירה לקבלת הערעור בשל התנהלות התביעה. סיבה נוספת לחלוקה לפיה תחילה אדון בשתי הטענות הראשונות, היא שבעניין זה אף השופט אלרון סבור כי אין לקבלן. לאחר דיון זה אתייחס לטענה

השלישית אשר לעמדת חברי הצדיקה קבלת הערעור כמובן של החזרת הדיון לבית המשפט המחוזי. לפי הטענה השלישית זיכוי של המערער, או למצער ביטול הרשעתו, מתבקשים לנוכח אי העברת כלל חומרי החקירה מידי התביעה אליו כמתחייב על פי חוק.

5. כאמור, המערער טוען כי בטיעוניה לעונש הפרה המדינה את הסדר הטיעון וטענה להתקיימותן של עובדות אשר לא הוזכרו בכתב האישום המתוקן בו הודה. לדידו של המערער המדינה חרגה מן העובדות המוסכמות בכך שתיארה את מעשיו בחומרה רבה יותר מזו שעולה מכתב האישום המתוקן. בין היתר, חריגה זו באה לידי ביטוי בכך שהמדינה הפריזה בסכומי השוחד אותן ביקש; טענה כי פעל מתוך אינטרס אישי בלקיחת השוחד על אף שהסכימה לא לחלוק על טענתו שכספי השוחד שלקח לא נועדו לכיסו אלא שימשו למטרותיה הציבוריות של המפלגה; ותיארה את מעמדו כבכיר יותר מכפי שהיה באמת ומהאופן בו תואר בכתב האישום המתוקן. המערער מלין על כך שחריגות אלו לחומרה מהעובדות בהן הודה אומצו על ידי בית משפט קמא בגזר הדין והובילו להחמרה בעונשו מעבר לראוי.

על יסוד כך טענתו הראשונה של המערער מתמקדת בטיעון לפיו יש לזכותו מטעמים של הגנה מן הצדק. לעמדתו, הפרת הסדר הטיעון על ידי המשיבה וגזר הדין שהוטל עליו בעקבות התנהלות זו מהווים פגמים חמורים בהליך הפלילי אשר פגעו בזכויותיו כנאשם ובהגינות ההליך. לכן, התנהלות המשיבה מצדיקה את החלתה של דוקטרינת ההגנה מן הצדק כפי שבאה לידי ביטוי בסעיף 149(10) לחוק סדק הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: ה"חט"ד"9) אשר קובע כי:

149. לאחר תחילת המשפט רשאי הנאשם לטעון טענות מקדמיות, ובהן –

...
(10) הגשת כתב האישום או ניהול ההליך הפלילי עומדים בסתירה מהותית לעקרונות של צדק והגינות משפטית.

6. כמו חברי השופט אלרון, אני סבור כי אין בטענה זו בכדי להצדיק את קבלת הערעור כנגד הכרעת הדין. טענת הגנה מן הצדק היא עילה חדשה יחסית במחוזותיו של המשפט הפלילי הישראלי. הפסיקה הייתה הראשונה להכיר בעילה זו והתמקדה במקרים בהם יש להגן על הנאשם מפני רדיפה של הרשויות. הפסיקה הגדירה את המקרים בהם ראוי להחיל דוקטרינה זו ככאלו בהם "...המצפון מזדעזע ותחושת הצדק האוניברסלית נפגעת..." (ע"פ 2910/94 יפת נ' מדינת ישראל, נ' (2) 353, פס' 171 לפסק דינו של השופט ד' לוי). לאחר מכן הורחבה הדוקטרינה בפסיקה ואף עוגנה בחקיקה בסעיף 149(10) לחוק סדק הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: ה"חט"ד"9). כעת נהוג

להתייחס לדוקטרינה ככזו הבוחנת לא רק את התנהלותן של הרשויות אלא יש להחילה אף במקרים בהם בירור האשמה של הנאשם עומדת "בסתירה מהותית לעקרונות של צדק והגינות משפטית", כלשון הסעיף (להרחבה אודות התפתחותה של הדוקטרינה ראו ע"פ 7621/14 גוטסדינר נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 1.3.2017), פס' 44-41 לחוות דעתו וההפניות שם). ניתן להיווכח כי דוקטרינת ההגנה מן הצדק הייתה ונותרה רבת עוצמה. משמעותה בין היתר היא שגם אם האדם עבר את העבירה אין לברר את העניין משום שהליך כזה עומד בניגוד לצדק. האם המקרה בפנינו עומד בסתירה מהותית לעקרונות של צדק וההגינות המשפטית? דעתי היא כי ברור שיש להשיב לשאלה זו בשלילה.

לא מצאתי כי הפגם שכביכול נפל בהליך לפי המערער – חריגה מהסדר הטיעון בשלב הטיעונים לעונש – יש בכוחו בכדי להצדיק את ביטול הכרעת הדין. גם אם חריגה זו אכן אירעה, וזאת אבחן בפירוט במסגרת הדיון בערעור על גזר הדין, אין בה כדי להשפיע או להטיל צל על ההליך שהתקיים עד לשלב בו הודה הנאשם והוכרע דינו. יושם אל לב כי מהות החריגה הנטענת מהעובדות היא הצגת מעשיו של המערער באור חמור יותר מכפי שכביכול הוסכם בהסדר הטיעון. החריגה אינה מתבטאת בכך שהמשיבה טענה להתקיימותם של מעשים שלא תוארו בכתב האישום המתוקן או טענה שעובדות אלו מקימות עילה להרשעה בעבירות אשר לא יוחסו לו בכתב האישום המתוקן. דהיינו, הפגם הנטען בהליך שבפנינו אינו קשור לעובדות המקימות את יסודות העבירות בהן הודה והורשע המערער אלא לעובדות העשויות להשפיע על חומרת העונש. פגם זה אפוא אינו יכול לערער על הכרעת הדין המבוססת על הודייתו של הנאשם ועל כן אינו פוגע בתחושת הצדק וההגינות ביחס להרשעה. ויודגש, לא נשמעה טענה מצידו של המערער כי לא הבין את משמעות הודייתו או את טיב הסדר הטיעון עליו הוא חתם. להפך, פרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי ממחיש כי השופט קמא הקפיד הקפדה יתרה על כך שהמערער מבין את המעשים והעובדות בהן הוא מודה בטרם התיר לו לחזור בו מהכחשתו ובטרם הרשיע אותו בעבירות המפורטות בכתב האישום המתוקן (פרוטוקול הדין בבית משפט קמא, עמ' 870-880). לנוכח זאת לא ניתן לקבוע כי עוצמת הפגם הנטען היא כה חמורה עד כדי ירידה לשורשו של ההליך הפלילי ואשר מצדיקה את ביטולו כליל.

עוד יוטעם כי גם בהינתן ההתנהלות לה טוען המערער, קיימת דרך דיונית ראויה להתמודד עם הפגמים הללו מבלי לנקוט בצעד הדרסטי של זיכוי הנאשם. דהיינו, דרך המלך להתמודד עם פגם בדמות חריגה לחומרה מן העובדות המוסכמות בהסדר טיעון המובילה להחמרה בענישה, היא לדון בכך במסגרת הערעור על גזר הדין ובמידת הצורך להקל בעונש שהוטל על הנאשם. כאמור, בהמשך אדון בהרחבה בערעור על גזר הדין וטיעונים אלו ימצאו את מקומם שם. הנה כי כן, לאור אמות המידה שנקבעו בפסיקה,

הנסיבות של ערעור זה אינן מצדיקות את החלת של דוקטרינת ההגנה מן הצדק הן מבחינת חומרת הפגם והן מבחינת קיומה של דרך חלופית ומידתית יותר לרפאו (ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' בורוביץ, פ"ד נט(6) 776, 806-808 (ניתן בתאריך 31.3.2005)). תקיפתה של הכרעת הדין על יסוד טענת הגנה מן הצדק היא אפוא משוללת מן היסוד.

7. חשוב לדייק. דוקטרינת הגנה מן הצדק היא חשובה ומקדמת מטרות חשובות במשפט הפלילי לרבות בקרה על התנהלות התביעה. דוגמה לכך עשויה להיות – ואינני משרטט גבולות – שהתביעה החליטה להעמיד לדין רק אדם אחד מתוך קבוצה גדולה שעברו את אותה עבירה, מבלי שיש כל הצדקה עניינית להבחנה בניהם. בענייננו העילה היא שהתביעה סטתה מהעובדות המוסכמות בטיעונים לעונש. ומה יהיה המצב אם בתיק אחר הסנגור הוא יהיה הצד אשר יסטה מן העובדות? אם נלך לפי קו הסניגור ונבטא שוויון בין הצדדים למשפט, לפי הסנקציה אותה דורש בא כוח המערער כאן – האם נאמר שיש למנוע מסניגור מלטעון לעניין העונש ויש לקבל את עתירת התביעה כפי שהיא? ברור שלא כך יש לנהוג על פי הדין. היה וצד סוטה מהטיעונים לעונש הדרך הנכונה היא להתנגד לכך בפני הערכאה הראשונה ששומעת את טיעוני הצדדים טרם גזירת הדין. לחילופין להעלות את ההסתייגויות במהלך הערעור. אך בשל סטייה כזו יזוכה המערער? ומה עם האינטרס הציבורי? אכן, ייתכן מקרה קצה בו התנהלות התביעה היא כה שערורייתית שהשקלול הכולל של הדברים יצדיק זיכוי נאשם מטעמים של הגנה מן הצדק. אך לא במקרה כזה עסקינן. רחוק מאוד מכך. העניין מודגש בשל חשיבותו העקרונית להכרה בטענה של הגנה מן הצדק, וההשפעה האפשרית שלה על התנהלות התביעה. ברם, המקרה לפנינו איננו מקרה קצה או כזה שמקים עילה לביטול הכרעת הדין. יש לשמור על השימוש בטיעון של הגנה מן הצדק למקרים אחרים. שימוש יתר בטענה זו עלול לגרום לתוצאה, גם אם הדבר אינו מכוון, של זילות הטענה ולדחייתה במקומות שראוי לקבלה.

8. הטענה הנוספת בה מתמקד המערער היא כי לאור הפגמים בהתנהלותה של המשיבה יש לאפשר לו לחזור בו מהודייתו בהתאם לסעיף 153(א) לחסד"פ, אשר זו לשונו:

153. (א) הודה הנאשם בעובדה, אם בהודיה שבכתב לפני המשפט ואם במהלך המשפט, רשאי הוא בכל שלב של המשפט לחזור בו מן ההודיה, כולה או מקצתה, אם הרשה זאת בית המשפט מנימוקים מיוחדים שיירשמו.

לטענת המערער לנוכח מבחן המניע הכן שנקבע בפסיקה יש לאפשר לו לחזור בו מהודייתו שכן בקשתו אינה נובעת מצורך טקטי אלא רצונו הגלוי הוא לנהל משפט

על מנת להוכיח את חפותו ולא על מנת לקבל הזדמנות נוספת לערוך מקצה שיפורים. לאחר שהמדינה הפרה את הסדר הטיעון והביאה לגזירת עונש לא מידתית, להגדרת המערער, יש לאפשר לו לנסות ולשכנע את בית המשפט בצדקת דרכו אשר האמין בה מלכתחילה. עוד ממשיך המערער לטעון כי הפגיעה בהליך ההוגן מצדיקה גם היא מתן רשות של בית המשפט לחזור מהודייתו לפי סעיף 153(א) לחסד"פ וביטול הכרעת הדין. במסגרת קו טיעון זה גורס המערער כי המשיבה הטעתה אותו, חילצה ממנו את הודאתו שלא כדין ובניגוד לרצונו החופשי וכן פגעה באינטרס הצפייה וההסתמכות שלו עת הפרה כביכול את הסדר הטיעון בטיעוניה לעונש.

דין טענות אלו של המערער להידחות אף הן. זאת, כפי שנקבע על ידי השופט אלרון. האם אכן יש כנות בדרישה של המערער לחזור בו מהודייתו? לטענתו משהמדינה הפרה את הסכם הטיעון יש לתת לו את הרשות להילחם על חפותו מכיוון שהודייתו, על אף שהבין את משמעותה, ניתנה במסגרת שיקול של "קניית סיכונים". קשה לקבל טענה זו. הנאשם הודה, היה מיוצג והבין במה הוא מודה. לדעתו, בית משפט החמיר איתו יתר על המידה בשל טענות התביעה. אם הדבר הנכון, עליו לבקש מבית המשפט המחוזי לתקן את אשר דרוש תיקון בטענות שמהוות הבסיס לתוצאה העונשית. אך אין סיבה לבטל את ההודאה ולפתוח את המשפט מחדש. העיקר הוא שההודאה אינה פגומה ואם נטענו טענות שלא היה ראוי לטעון אותן לעניין העונש באופן שהשפיע לחומרה על התוצאה – לשם כך נולד ההליך הערעורי. נסיבות אלו מעלות כי המניע האמיתי לבקשת המערער קשור לעונש שהושת עליו ולרצונו להביא לביטול התוצאה (ראו והשוו ע"פ 5768/10 פלוני נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך, 08.06.2015), פס' 10 לחוות דעתי). עוד יוער כי המערער לא הסביר מדוע דווקא בשלב זה העלה את בקשתו. הסיבה לחשיבות העיתוי איננה כי העיתוי שלעצמו שולל את האפשרות לחזרה מהודיה. הרי סעיף 153 מתייחס ל"כל שלב של המשפט". אלא כי בנסיבות מקרה זה זוהי אינדיקציה לסיבה שבגינה המערער מבקש לחזור בו מההודאה (ראו ע"פ [3227/10](#) פלוני נ' מדינת ישראל, (פורסם בתאריך 24.11.2011), פס' 5 לחוות דעתי). נקבע בעבר בפסיקתו של בית משפט זה כי עיתוי הגשת הבקשה הוא שיקול משמעותי במתן מענה לשאלה איזה מניע יש לייחס לה. הדברים נכונים ביתר שאת כאשר הבקשה מוגשת לאחר מתן גזר הדין, כמו בענייננו: "כאשר מוגשת הבקשה בשלב מאוחר יחסית, ובמיוחד לאחר שניתן גזר הדין, נדמה כי הבקשה 'נגועה' באופן אינהרנטי בחשד כי הוגשה מתוך אכזבה מן העונש, ומתוך רצון לשוב ולטרוף את קלפי ההליך הפלילי..." (שם, בפס' 18 ו-20 לפסק דינו של השופט ח' מלצר, ההדגשה הוספה). בין מועד הטיעונים לעונש לבין מועד מתן גזר הדין חלפו יותר מחודש ימים במהלכם היה ניתן להגיש בקשה זו. יש לתהות אפוא מדוע לא ביקש לחזור מהודייתו בפרק זמן ארוך זה ובחר להמתין עד לאחר גזירת העונש בכדי לטעון זאת

לראשונה בשלב הערעור. בחירה זו מחזקת את החשש שמא בקשתו לחזור מההודיה אינה כנה.

גם בטענותיו של המערער ב"מסלול השני" לפי סעיף 153(א) – הנוגע לפגיעה בהליך ההוגן – לא מצאתי טעם לביטול הכרעת הדין. טענות אלו בדבר חילוץ הודאתו שלא כדין ובניגוד לרצונו החופשי, הטעיה של התביעה או טעות מצידו וכן פגיעה באינטרס ההסתמכות והציפייה – כולן נטענו בעלמא וללא ביסוס. טענה זו מוקשית שכן לא ברור כיצד הפגם לו טוען המערער בשלב הטיעונים לעונש יכול להשפיע בדיעבד על חופשיות הרצון שלו להודות בעובדות שפורטו בכתב האישום המתוקן. חריגה לחומרה מעובדות כתב האישום בשלב גזירת הדין מטבעה אין בה ללמד על חופשיות הרצון שלו, או היעדרה, כאשר החליט להודות בעובדות כתב האישום המתוקן. המערער לא הציג טיעון או ראייה לכך שבזמן אמת – עת עמדו בפניו הסדר הטיעון וכתב האישום המתוקן – התקיים דבר מה אשר גרם לו להודות במעשיו בניגוד לרצונו. כזכור, המערער אף אינו מכחיש כי הבין את העובדות בכתב האישום או את המשמעות של הודאה בהן. על כן אין בסיס אף לטענות הטעות וההטעיה. למותר לציין כי לא קיים בדל ראיה להתנהגות חסרת תום לב של רשויות התביעה בשלב החתימה על הסדר הטיעון אשר עלולה הייתה להטעות את המערער. לבסוף, בבקשתו לבטל את הכרעת דינו לאור פגיעה באינטרס ההסתמכות המערער כמו מבקש מבית משפט זה שיכיר בכך שהודאתו בעובדות כתב האישום המתוקן הייתה למעשה הודאה מותנת בכך שהעונש שיוטל עליו יהיה לשביעות רצונו. ברי כי לכך אין להסכים.

עד כה שתי הטענות הראשונות בערעור על הכרעת הדין שנדחו אף על ידי השופט אלוון.

9. טענתו השלישית והאחרונה של המערער בכל הקשור לערעור על הכרעת הדין נוגעת לאי העברת כלל מסמכי החקירה לידיו במועד המתחייב לכך לפי חוק. לדידו, פגם זה כשלעצמו מביא לפגיעה בזכויותיו כנאשם באופן המספיק על מנת לזכותו, ולמצער להתיר לו לחזור בו מהודייתו. חברי השופט אלוון סבר כי טענה זו של המערער מצדיקה החזרת הדיון לבית המשפט המחוזי להמשך בירור נקודה זו.

המסגרת הנורמטיבית פותחת בסעיף 74(א)(1) לחסד"פ הקובע:

74. (א)(1) הוגש כתב אישום בפשע או בעוון, רשאים הנאשם וסניגורו, וכן אדם שהסניגור הסמיכו לכך, או,

בהסכמת התובע, אדם שהנאשם הסמיכו לכך, לעיין בכל זמן סביר בחומר החקירה וכן ברשימת כל החומר שנאסף או שנרשם בידי הרשות החוקרת, והנוגע לאישום שבידי התובע ולהעתיקו; בסעיף זה, "רשימת כל החומר" – לרבות ציון קיומו של חומר שנאסף או שנרשם בתיק שאינו חומר חקירה ושל חומר שנאסף או שנרשם בתיק שהוא חסוי על פי כל דין, וכן פירוט של סוג החומר כאמור, נושא והמועד שבו נאסף או נרשם, ובלבד שאין בפירוט האמור לגבי חומר חסוי כדי לפגוע בחיסיון לפי כל דין; היו בחומר כמה מסמכים מאותו סוג העוסקים באותו עניין, ניתן לפרטם יחד כקבוצה, תוך ציון מספר המסמכים הנכללים בקבוצה.

אין חולק כי לאחר שנגזר דינו של המערער ואף לאחר שהוגש הערעור דנן, הודיעה לו המשיבה כי בידה חומרים נוספים הקשורים לפרשה והיא מבקשת להעבירם לידיו בשלב זה. עוד אין מחלוקת בין הצדדים כי חומרים אלו מהווים חומרי חקירה כמשמעותם בסעיף 74(א)(1) וכי היה על המשיבה להעבירם לידי המערער בשלב מוקדם יותר – עם הגשת כתב האישום כמצוות המחוקק. זכות העיון של נאשם בחומרי החקירה אשר מצויים בידי רשויות התביעה ומבססים את האישומים כנגדו היא זכות ראשונה במעלה בהליך הפלילי. היא קשורה לזכותו של הנאשם להתגונן בפני האישום. בכך יש להבטיח את זכותו של הנאשם להליך הוגן. אין סימטריה בין הצדדים בכל הקשור לחומרי החקירה. זכות הסנגור והנאשם לקבל את חומר החקירה. אין זכות מקבילה לתביעה לקבל את חומר ההגנה.

לנוכח זאת יש להביע מורת רוח מהתנהלותה של המשיבה בנושא זה בענייננו. אמנם, כפי שציין בא כוח המשיבה, הפרשה בה הואשם המערער הינה פרשה רחבת היקף הכוללת מספר תתי פרשיות אשר משיקות זו לזו וכן נאשמים רבים אחרים. ככזו, היא כוללת חומרי חקירה בסדר גודל משמעותי. עם זאת, בכך אין להצדיק את המחדל של המדינה הגם שעולה שנבע מטעות בתום לב. זכותו של הנאשם, כמי שניצב בפני כתב אישום ובפני הרשעה פוטנציאלית בפלילים, להיחשף לכלל חומרי החקירה על מנת להתכונן בצורה המיטבית ביותר להגן על חפותו. על המערער היה להיות חשוף לכלל החומר בטרם הוא מקבל החלטה האם לחתום על הסדר טיעון במסגרתו הוא מודה בעובדות כתב האישום המתוקן אם לאו. האחריות לכך שזכות העיון של המערער נפגעה בחלקה, רובצת לפתחי המאשימה.

10. כדרכו, המשפט הפלילי מלא איזונים והבחנות. ראוי להבחין בין המחדל של המדינה לבין השפעתו של מחדל זה על קיומו של ההליך הפלילי בענייננו של המערער. פגם לחוד ותוצאתו לחוד. חברי השופט אלרון סבור כי לאור הפגיעה בהליך ההוגן

שנגרמה כתוצאה מאי העברת חומרי החקירה, יש להחזיר את הדיון בערעור לבית המשפט קמא. זאת, על מנת שהצדדים יציגו שם את טיעוניהם ביחס לשאלה כיצד השפיעה אי מסירת החומר על החלטתו של המערער להודות במיוחס לו ולחתום על הסדר הטיעון, והאם יש בכך בכדי לאפשר לו לחזור בו מהודייתו בהתאם לסעיף 153(א) לחסד"פ. בנקודה זו אני חולק על חברי. ייאמר שוב, אין מחלוקת בדבר קיומו של מחדל מצידה של המדינה. עם זאת, אני סבור כי הונחה בפנינו תשתית מספקת לקבוע כי מחדל זה אינו מצדיק מתן רשות למערער לחזור בו מהודייתו.

11. עמדה עקבית בפסיקה היא כי אי גילוי חומרי חקירה עשוי להביא לזיכוי של הנאשם. עשוי להביא לזיכוי, אך לא בהכרח יביא לזיכוי. לשם הגעה לתוצאה מזכה, יש להראות שאי גילוי החומר הביא לעיוות דין כלפי הנאשם ופגע בזכותו להליך הוגן. רק בהינתן התנאי שנפגעה יכולתו של הנאשם לנהל משפט הוגן וכי אי העברת חומרי החקירה נתגלתה בשלב בו אין דרך אחרת לתקן את הפגם, יזוכה הנאשם (ע"פ 79/73 לביא נ' מדינת ישראל, כח(2) 511, 505; ע"פ 173/88 אסרף נ' מדינת ישראל, מד(1) 785, 790-792; ע"פ 400/84 מדינת ישראל נ' אנג'ל, מ(3) 487, 481; ע"פ 1152/91 סיקסיק נ' מדינת ישראל, מו(5) 8, 22). במידה ולא נגרם עיוות דין, בית משפט של ערעור רשאי לעשות שימוש בסמכותו לפי ס' 215 לחסד"פ הקובע:

215. בית המשפט רשאי לדחות ערעור אף אם קיבל טענה שנטענה, אם היה סבור כי לא נגרם עיוות דין.

משמע, גם אם מקבל בית המשפט את טענת המערער בדבר פגיעה בזכות העיון שלו לאור אי העברת חומרי חקירה, ניתן לדחות את הערעור.

הפסיקה לעיל דנה באפשרות זיכוי של נאשם עקב מחדל אי מסירת חומרי חקירה. זאת להבדיל ממתן רשות לחזור בו מהודייתו על מנת לנהל משפט מלא מתחילתו ועד סופו. עם זאת, בענייננו הרשעתו של המערער מבוססת למעשה על הודייתו בכתב האישום המתוקן. על כן, יש לבחון את טענתו של המערער בדבר מתן אפשרות לחזור בו מהודייתו באמצעות אמת המידה הבוחנת התקיימותו של עיוות דין. זוהי דרך ההכרעה שמציע חברי השופט אלרון. לעמדתו, בנסיבות הקונקרטיות של המקרה לפנינו, אי העברת חומרי החקירה לא עולים לכדי עיוות דין ופגיעה בזכות להליך הוגן.

12. הגענו לצומת מרכזי בהכרעה. ציינתי לעיל כי ישנם שלושה חוטים שמקשרים את הערעור שבפנינו, ונכון יהיה לפרום את הקשר בניהם ולבחון כל חוט בנפרד. טרם

אעשה זאת, חשוב להדגיש כי החוטים אינם באותו עובי. רוצה לומר, ככל שיש חשש לקשר סיבתי בין ההודאה ובין חומר החקירה, באופן שקבלת החומר במועד מוקדם להודייה היה מביא לכך שהמערער לא היה מודה, שיקול זה היה גובר על שיקולים נוספים. זאת, גם בהינתן החוט הנוסף – חומרת העבירות. דווקא מצב בו התנהלות התביעה מעוררת את האפשרות שכתב אישום נבע מאי קבלת מידע מלא, חומרת העבירות אף הייתה פועלת לטובת מתן הזדמנות למערער לחזור בו מההודאה. אולם, כשם שקשר סיבתי כגון דא יצדיק מתן אפשרות לנאשם לחזור בו מההודאה, כך היעדר קשר סיבתי בין ההודאה לבין קבלת החומר באיחור, תומך במסקנה שאין לאפשר לנאשם לחזור בו מההודאה. הדבר לא ייחשב כתגלית במשפט הפלילי כי הודאת נאשם חייבת להיות מרצונו הטוב והחופשי (ראו סעיף 12 פקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971). הודאה הניזונה ממידע חלקי או לא נכון עשויה לפתוח את השער לחזרה ממנה. ולהפך, ככל שההודאה ניתנה על רקע כלל המידע הרלוונטי, חומר חקירה שהועבר באיחור אך אינו כולל מידע רלוונטי לאישומים אין בו כדי לאפשר את פתיחת השער. זהו הפן העובדתי הדרוש בדיקה בהכרעה האם לאפשר לנאשם, בענייננו המערער, לחזור בו מהודאתו.

13. המדינה, בטיעוניה בעל פה ובכתב, גורסת כי החומר הנוסף שהתגלה והועבר לידי באי כוח המערער באיחור מצוי בפריפריה של הפרשה והוא אינו קשור ישירות לעובדות ולמעשים בהם הודה המערער במסגרת כתב האישום המתוקן. על כן, לא היה בהם כדי להשפיע על החלטתו לחתום על הסכם הטיעון שכן הם אינם משנים מהתשתית הראייתית שהתגבשה כנגדו. בחוות דעתו השופט אלרון דוחה טענה זו ומציין כי פרשנות המדינה לגבי טיב החומר אינה רלוונטית לגבי החובה החלה עליה להעביר את כלל חומרי החקירה לנאשם. מסכים אני כי משקלו של החומר שלא קיבל, יש לבחון מנקודת מבטו של המערער. גם בא כוח המשיבה הכיר בכך שהיה על המדינה להעביר חומרים אלו למערער והגדיר את אי ההעברה כתקלה. עם זאת, שאלת חשיבותם ומרכזיותם של החומרים המדוברים היא חיונית לשם הכרעה האם התקיים עיוות דין ופגיעה בהליך ההוגן בענייננו. הפגיעה העקרונית בזכויות הנאשם כתוצאה מהפגם, על אף חשיבותה הרבה, אין בה בכדי להצדיק לבדה את זיכויו או מתן רשות לחזור בו מהודייתו. על כן עלינו להידרש לשאלת מהותם של חומרי החקירה הקונקרטיים.

כזכור, את ההודעה כי קיימים חומרי חקירה נוספים בעניינינו קיבל המערער לאחר הגשת הערעור בו עסקינן, ובטרם שלב הגשת עיקרי הטיעון. המדובר בשישה קלסרים של חומרי ראיות אשר הועברו לידי המערער. בהמשך, וכפי שעולה מעיקרי הטיעון של המערער, לאחר הודעה זו המשיבה פנתה למערער בשנית ובשרה לו כי בידיה חומרים

נוספים שברצונה להעביר לידיו. בדיון שהתקיים בפנינו התברר כי חומרים אחרונים אלו טרם נאספו על ידי באי כוח המערער נכון למועד הדיון, וזאת על אף שחלפו מספר חודשים. עוד במהלך הדיון בפנינו הגיש בא כוח המשיבה לעיונו חלק מן החומר אשר הועבר למערער באיחור. לדבריו, החומר שהוגש מהווה את החלק של המסמכים הנוגע למערער. הגשת חומר זה הייתה בהסכמת בא כוח המערער. מעיון בחומר עולה שאכן אין בו דבר העוסק במעשים המיוחסים למערער בכתב האישום המתוקן או לעבירות בהן הורשע.

עיינתי בחומר שוב ושוב. המדובר בחומרים שונים כגון טיוטות הסכם עד מדינה שהכינו במשטרה בפרשה; טיוטת נספח להסכם מתן עדות תחת חסינות הנוגעת להעברת כספים לעדה נלי דינוביצקי לשם ביצוע פעולות חקירה; ומזכר שנערך על ידי חברת צוות החקירה רפ"ק ליאת שניידר בנוגע להחזרת כספים אלו מהעדה. עוד מצויים בחומר התכתבויות של צוות החקירה עם גורמים שונים. לדוגמה, מענה מטעם סנ"צ אוהד גניס ליועמ"ש הכנסת בדבר בירור לגבי חקירתו של ד"ר אלי זרחין. המענה מבהיר, ככל הנראה בעקבות הפנייה, כי חקירתו אינה קשורה לפעילותו כשדלן בכנסת. דוגמה נוספת היא תוצרי פנייה של צוות החקירה אל ביטוח לאומי שהינם פלטים המפרטים את כתובות המערער, טלפונים שברשותו וכן תקופות ביטוח שונות שלו. עוד מצויים בחומרים אלו הודעות שנגבו על ידי צוות החקירה, כאלו שנגבו תחת אזהרה וכאלו שלא, של עדים ונחקרים שאינם המערער. לדברי בא כוח המדינה, הודעות אלו נוגעות לתיק חקירה אחר שהתנהל במקביל לגבי משרד התיירות במסגרת הפרשה המסועפת שבמסגרתה הוגש כתב האישום המקורי. עוד נאמר כי חלקם של המסמכים נוגעים לאחד האישומים כנגד המערער אשר יוחסו לו בכתב האישום המקורי, בטרם נחתם עימו הסדר טיעון. ניתן לראות כי גם בכל הנוגע לשאר החומרים שהועברו לעיונו לא ניתן להצביע על דבר הנוגע במישרין למערער. אמנם, העדה נלי דינוביצקי מעורבת בפרשת המופעים נשואת האישום הראשון כנגד המערער. דינוביצקי הייתה הבעלים של חברת ההפקות אברורה אשר ממנה לקח המערער שוחד עבור סיוע בהנעת מימון להפקת אירועים. עם זאת, לא עולה כי המסמך הנוגע לה קשור לעובדות כתב האישום המתוקן. בנוגע לתכתובת עם יועמ"ש הכנסת יש להעיר כי שמו של ד"ר אלי זרחין לא מופיע בכתב האישום המתוקן כך שענינו ככל הנראה קשור להיבט אחר בפרשה. תוצרי הפנייה לביטוח הלאומי אכן עוסקים בנאשם אך בפרטים לא מהותיים כלל כפי שנזכרו לעיל ושאנם מופיעים בעובדות כתב האישום המתוקן.

14. אם כן, לא מצאתי כי בחומר זה קיים דבר המשנה מהתשתית הראייתית שעליה התבססה הודאתו של המערער בכתב האישום המתוקן. בא כוח המערער אף לא טען כך

וכאמור חומר זה הוגש בהסכמתו. למעשה, גם ביחס לכלל החומר, בא כוח המערער לא טען כי לגופו של עניין יש בחומר זה בכדי לשנות את התמונה הראייתית אשר הוצגה לו בטרם חתם על הסכם הטיעון. לא עלתה כל טענה קונקרטית לפיה אם ראייה זו או אחרת אשר נתגלתה בחומר החקירה שהועבר באיחור הייתה בידיו בטרם החתימה על הסדר הטיעון היה בכך לשנות את האופן בו ניהל את הגנתו. יתרה מכך, בא כוח המערער לא הצביע על מסמך כלשהו או על ראייה מסוימת אשר התגלו בחומר החקירה ויש להם קשר ישיר למסכת העובדות אשר עמדו בבסיס כתב האישום המתוקן בו הודה המערער ואשר הוביל להרשעתו.

טיעוניו של המערער נותרו ברמה הכללית והתמקדו בפגיעה העקרונית בהליך ההוגן שמתרחשת עת לא עומדים בפני נאשם כלל חומרי החקירה. פגיעה עקרונית זו לא יכולה לבסס עיוות דין שנגרם במקרה הספציפי למערער אשר מצדיק את זיכוי או למצער מתן רשות לחזור בו מהודייתו. לצורך כך היה על המערער להראות כי בחומר החקירה שהועבר באיחור יש די בכדי לערער את האדנים עליהם התבססה התשתית העובדתית בה הודה. לחילופין, כי החומר הנוסף היה משנה את קו ההגנה של הסניגור, למשל טענות שבכוחן להביא לזיכוי של המערער שלו ידע עליהן היה נמנע מהסדר טיעון או מבקש הסדר טוב יותר. במהלך הדיון בפנינו אף הפנה המותב שאלות בנושא זה לבא כוח המערער בציפייה לשמוע טיעונים בדבר הנפקות של החומר הקונקרטי שהועבר באיחור לגבי ההרשעה. לטעמי, שאלות אלו נותרו ללא מענה מניח את הדעת.

יצוין כי בא כוח המערער טען כי מפאת קוצר הזמן ומחסור במשאבים לא עלה בידו לעבור על חומרי החקירה הרבים אשר הועברו לעיונו. מבלי לזלזל בטענה זו, לא ניתן לקבלה בשלב בו הועלתה. למערער ובאי כוחו עמדו מספר חודשים בטרם הדיון לפנינו בהם יכלו לסקור את החומרים שהועברו אליהם. למצער היה ביכולתם לבקש את דחיית מועד הדיון לאור הנסיבות הייחודיות של המקרה. משבחר המערער לא לנקוט בצעד זה, אין הוא יכול להיתלות בטענות עקרוניות שאינן מבוססות על הנסיבות הקונקרטיות של מקרה זה. אף לא נסתפק במבחן טכני כאשר מדובר בהרשעת נאשם בעבירה חמורה על פי הודאתו שהוביל לגזר דין של 7 שנות מאסר. לא מיהרנו לתת פסק דין זה. חלפו חודשים רבים מאז. הסנגור היה מודע היטב מהדיון כי בית משפט זה רצה לשמוע טענות קונקרטיות בדבר השפעת החומר על ההודאה באופן זה או אחר. המסקנה העולה מהאמור כי טענת המערער בנויה על עצם אי הגשת חומר חקירה ללא קשר לנפקותו. זאת, כבסיס לבקשתו לזכות את מרשו או לאפשר לו לחזור בו מהודייתו. כאמור לעיל, לא כך מורה הדין במקרים אלו וטענה זו אין לקבל.

כשם שאין להתעלם ממחדלי התביעה כך אין להתייחס אליהן כשיקול סופי מטבעם, במובן שקיומם יהווה כוח ווטו על הרשעה במשפט הפלילי. הגישה הראויה היא גישת הביניים. לפיה יש לבדוק את המקרה עניינית וקונקרטית. לאמור, האם הפגם השפיע על זכותו של הנאשם הספציפי בגדר המקרה בו דנים. אין צורך בוודאות או אפילו קרוב לכך. הבדיקה בוחנת איך ובאיזו מידה הנאשם נפגע כתוצאה מהפגם בהתנהלות התביעה. זוהי הגישה אשר השיטה הישראלית, על איזוניה, דוגלת בה היום באורח כללי. טענת הסנגור בפועל היא כי די בהתנהלות של התביעה אף מבלי להצביע על קשר סיבתי לפגיעה בזכויות הנאשם בפועל כדי להביא לזיכוי. אם זוהי העמדה, השקפתי היא כי ניתן לסיים את הערעור על הכרעת הדין עתה ללא צורך להחזיר את העניין להמשך דיון בפני בית המשפט המחוזי.

15. נחדר את הנקודה. יש להצר על התנהלותה של המשיבה בעניין זה. מדובר במחדל חמור מצידן של רשויות התביעה. עם זאת, אין הדבר משמעו כי יש לאפשר למערער להתל בהליך הפלילי. פגמי המשיבה לא יכולים להפוך לכלי בידי המערער אשר באמצעותו הוא מבקש להפוך את ההליך הפלילי בעניינו לזירה המתנהלת לפי רצונותיו ובקשותיו. כפי שכתבתי במקום אחר "הנאשם אינו בגדר 'סוחר בשוק' המשפט הפלילי. הוא אינו רשאי לשמור את כל הקלפים באמתחתו ואינו בן חורין לעבור מהודאה לכפירה בכל עת אשר יחפוץ" (ע"פ [3227/10](#) פלוני נ' מדינת ישראל, בפסקה 4 (פורסם בתאריך 24.11.2011)). כפי שאין הוא רשאי לשמור את הקלפים, כך אין הוא רשאי לטרוף את הקלפים מכוח פגם תביעתי בלבד. פגמי המשיבה אינם יכולים לשמש אותו על מנת למחוק את הודייתו כאילו לא הייתה מעולם. הודייתו מלאה, מפורטת וניתנה בהסכמה ותוך הבנת השלכותיה. לא השתכנעתי כי בנסיבות המקרה קיים חשש שמא היעדר גילוי כלל חומר החקירה במועד יכול ללמד על כך שהודייתו ניתנה בניגוד לרצונו החופשי או כי לא הבין את משמעותה. כפי שצוין, גם לא עלה בידי המערער להצביע על כך שהחומר אשר הועבר באיחור היה משנה את התשתית העובדתית עד כי ייתכן והיה בוחר לנהל את משפטו עד תום חלף חתימה על הסדר הטיעון. בנסיבות אלו אין לאפשר למערער לגרור את ההליך באופן שיאריך את משכו לזמן לא נודע תוך שעניינו מוחזר לערכאה קמא לשמיעת טיעונים נוספים. לו תישמע דעתי, תידחה בקשתו של המערער לחזור בו מהודייתו והכרעת הדין המרשיעה תיוותר על כנה.

וכעת לבירור טענותיו של המערער כלפי העונש שנגזר עליו.

דיון בערעור על גזר הדין

16. המערער נידון לשבע שנות מאסר בפועל, 12 חודשי מאסר על תנאי וכן קנס בגובה 120,000 ₪. הערעור מופנה נגד עונש המאסר בפועל. חברי השופט אלרון סבור כי נכון להתערב בעונש המאסר ולגזור עליו 5 שנות מאסר. עיינתי בחוות דעתו ודעתי היא אחרת.

את טענות המערער בערעור כנגד גזר הדין ניתן לחלק לשני ראשים עיקריים: הקו הראשון עוסק בחומרת העונש ולפיו טוען המערער שבמסגרת גזר הדין אימץ בית משפט קמא את טענות המשיבה אשר היוו חריגה לחומרה מעובדות כתב האישום המתוקן. מצב שהוביל על פי קו הסנגור להחמרה בענישה באופן לא מוצדק. עוד נטען כי לא ניתן משקל ראוי לשיקולים לקולא שבכוחם היה להקל בגזר הדין. הקו השני, עניינו בטענה שגזר הדין שהוטל על המערער מהווה חריגה ממדיניות הענישה במקרים אלו, הן זו הנוהגת והן זו הרצויה. כאן מבקש המערער לטעון כי בית משפט קמא גזר גזירה שווה לעניינו מפסקי דין בעלי נסיבות שונות בתכלית וחמורים מהמקרה שלו, ואף החמיר עמו מעבר לנהוג במקרים אלו. מטבע הדברים קשורים ראשי טיעון אלו זה בזה שכן מדיניות הענישה הנוהגת והרצויה משתנה בהתאם לחומרת נסיבותיו של כל מקרה ומקרה. על אף קשר טבעי זה בסופו של יום מדובר בשני קווי טיעון שונים במידה מסוימת ונסיבותיו של המקרה מחייבים דיון נפרד בהם ככל הניתן.

17. בטרם אפנה לניתוח טענות אלו מצאתי לנכון להתייחס לטענה נוספת של המערער אשר נוגעת לפן הדיוני של גזירת דינו. לדידו של המערער, גזר הדין קמא עומד בניגוד להוראת סעיף 155(א) לחסד"פ ועל כן ניתן תוך חריגה מסמכות ודינו בטלות. חברי השופט אלרון מצא טעם מסוים בטענה זו וראה בכך פגם דיוני אשר אמנם אינו מצדיק את ביטול גזר הדין אך כן יש בו כדי להביא להקלה בעונשו של המערער. לכך אינני מסכים.

סעיף 155(א) לחסד"פ מורה אותנו כלדקמן:

155. (א) נאשמו כמה נאשמים בכתב אישום אחד ומהם הודו בעובדות שיש בהן כדי הרשעתם ומהם שלא הודו בכך, לא יגזור בית המשפט את דינם של הנאשמים שהודו לפני שנסתיים בירור המשפט של הנאשמים שלא הודו; ואולם

- (1) נאשם שהודה כך, והתובע או הסניגור מודיעים שהוא ייקרא להעיד במשפטם של יתר הנאשמים, לא יעיד אלא לאחר שנגזר דינו;
- (2) בנסיבות מיוחדות שירשום בית המשפט רשאי הוא לגזור את דינו של הנאשם שהודה לפני סיום משפטם של האחרים.

בענייננו, דינו של הנאשם נגזר בטרם הסתיים ברור משפטם של יתר הנאשמים שנאשמו יחד עם המערער בכתב האישום המקורי. עוד מוסכם כי המערער לא נקרא להעיד במשפטם של יתר הנאשמים, כך שלא מתקיים החריג הקבוע בסעיף קטן (א)(1). אכן, אפשרות זו נידונה אך לבסוף לא היה בה צורך לאור הסכמות דיוניות בין הצדדים. כך או כך, אין חולק כי המערער לא נוסף לרשימת העדים ולא התבקש להעיד. כמו-כן לא מתקיים החריג בסעיף קטן (א)(2) שכן גזר הדין לא מפרט נימוקים מיוחדים המצדיקים את גזירת דינו של המערער בטרם סיום משפטם של האחרים.

18. לאחר בחינת טענה זו של המערער לא השתכנעתי כי אכן אירע פגם הנוגד את הוראת הסעיף, וממילא הדבר לא מצדיק את ביטול גזר הדין או הקלה כלשהי בעונשו של המערער. לכך מספר נימוקים. ראשית, יצוין כי באי כוחו של המערער נמנעו להעלות טענה זו בבית משפט קמא לאחר החתימה על הסדר הטיעון או במסגרת הטיעונים לעונש. יודגש שוב, יותר מחודש ימים חלפו בין מועד הטיעונים לעונש לבין מועד גזר הדין. וזאת כאשר הגשת כתב האישום המתוקן והכרעת הדין ניתנו קרוב לחודשיים טרם שלב הטיעונים לעונש. בזמן זה, כפי שטענה המשיבה, מצאו לנכון באי כוח המערער להגיש בקשות שונות כגון בקשה שהטיעון לעונש יישמע בפני מותב אחר וכן בקשה לפסלות שופט. במשך זמן זה, מספר חודשים כאמור, לא הועלתה בקשה מצד באי כוח המערער שדינו ייגזר בהתאם לסעיף 155. די בכך בכדי לדחות את טענתו של המערער כי יש לבטל את גזר דינו או להקל בעונשו מטעם זה.

19. נימוק נוסף לדחיית הטענה הוא שחשוב לשים אל לב כי עניינו של המערער הובא לפתחו של בית המשפט ככתב אישום נפרד הנוגע אך ורק לו. הדבר הודגש בפתח כתב האישום המתוקן. לאחר שבחר להגיע עם המשיבה להסדר טיעון הופרד עניינו של המערער ותוקן כתב האישום נגדו. מנקודה זו משפטו נוהל בהליך נפרד מיתר הנאשמים בכתב האישום המקורי. זו הפרקטיקה המקובלת, וכך היה גם כאן. יוצא כי מבחינה פורמלית אין המערער נכנס לגדר סעיף 155. המדינה אף הפנתה בעניין זה לע"פ 2519/10 בראנס נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 3.2.2011) (להלן: עניין בראנס). בדומה לענייננו, שם היה מדובר באדם שנאשם ביחד עם אדם נוסף, בעבירות זיוף. הנאשם בחר להודות במיוחס לו וכתוצאה מכך הוגש כנגדו כתב אישום מתוקן ונגזר דינו. בערעורו לבית משפט זה טען כי בכך הפרה המדינה את הוראות סעיף 155. בית משפט זה דחה את

טענתו מכיוון שהוא היה הנאשם היחיד במסגרת כתב האישום המתוקן. במילותיו של השופט א' א' לוי: "אולם, משגובש בעניינו של המערער הסכם טיעון, הוגש כתב אישום מתוקן ששמו של סמילא נעדר ממנו, ועל כן שוב לא מדובר בשני נאשמים העומדים לדין מכח כתב אישום אחד" (עניין בראנס, בפס' א).

חברי השופט אלרון מתייחס אף הוא לטענה זו של המדינה אך דוחה אותה. זאת מן הטעם כי בעניין בראנס הגיע המערער להסדר טיעון עם המדינה הכולל בתוכו הסכמה עונשית. לכן, בעניין שם ניתן לטעון שהיה מדובר בנאשם אשר וויתר על זכותו כי דינו ייגזר ביחד עם הנאשמים האחרים. מעיון בפסק הדין בעניין בראנס אני מתקשה להסכים לקביעה זו של חברי. כך נכתב שם לעניין הסדר הטיעון: "בגדרו של הסכם הטיעון עתרה המשיבה לדון את המערער ל-34 חודשי מאסר, מאסר על-תנאי, פיצוי וקנס, בעוד שההגנה היתה רשאית לטעון לעונש כהבנתה" (ההדגשה הוספה). בסופו של הליך נידון המערער בעניין בראנס למאסר בפועל של 28 חודשים. ניתן להיווכח כי נסיבותיו של מקרה זה דומות במרביתן למקרה של המערער. עוד יצוין שנימוק נוסף שניתן בעניין בראנס לדחיית הערעור הוא שגם שם, כמו בענייננו, הטיעון המתבסס על סעיף 155 לא נטען בפני בית המשפט המחוזי אלא עלה לראשונה בשלב הערעור. על כך ציין השופט לוי כי בדבר יש "יותר מאשר טעם לפגם" (שם, פס' ב').

20. בחוות דעתו מכיר חברי השופט אלרון בכך שמבחינה פורמלית אין מדובר בכתב אישום הכולל כמה נאשמים. נימוק זה אינו משכנע אותו שכן מבחינה מהותית עדיין מדובר בפרשה אחת אשר במקורה כללה כתב אישום אחד. לגישתו, אין בהפרדת כתב האישום המתוקן מעניינם של שאר הנאשמים כדי להצדיק את גזירת דינו של המערער בנפרד. וכך מכיוון שתכליתו של הסעיף ממשיכה להתקיים. תכלית זו, כפי שמציין חברי היא למנוע עיוותי ענישה בין נאשמים משותפים ושהענישה תשקף נכונה את חלקו של כל אחד מן הנאשמים. תכלית נוספת היא למנוע עדות מגמתית של נאשם אחד כנגד נאשם אחר מתוך ציפייה שהפללתו תביא להקלה בעונשו שלו. לשם הימנעות מכך יש לגזור את עונשו קודם לכן (ראו ע"פ 124/93 מסעדה נ' מדינת ישראל, מז(1) 480 (1993); יעקב קדמי על סדר הדין בפלילים חלק שני א', בעמ' 1387; פס' 65 לחוות דעתו של השופט י' אלרון).

עם זאת, לא מצאתי פסק דין של בית משפט זה המחייב יישום, עד כדי התערבות בפסק הדין של הערכאה הדיונית, של עקרונותיו של סעיף 155 עת בפועל מדובר בשני כתבי אישום שונים לאחר שאחד הנאשמים הודה והוגש בעניינו כתב אישום מתוקן – כמו במקרה המונח בפנינו. כך ביתר שאת כאשר הסניגור לא התנגד לעיתוי גזירת הדין.

בנוסף, אבהיר מדוע לדעתי בית משפט קמא נהג באופן ראוי. אכן טענה אפשרית היא שתכליות החוק בסעיף 155 ממשיכות להתקיים גם כאשר מוגשים כתבי אישום נפרדים באותה פרשה. הפסיקה דנה בסוגיה דומה בכל הקשור לנושא של העדת נאשם במשפט של שותפו לדבר עבירה, כאשר מוגשים כנגדם כתבי אישום נפרדים. בעניין קינזי נידונה השאלה האם יש לאפשר לתביעה לעקוף את הוראת החוק שאינה מאפשרת העדת שותפים בכתב אישום אחד זה כנגד זה על ידי הפרדת כתבי האישום נגדם (ע"פ 194/75 קינזי נ' מדינת ישראל, ל' (2) 477 (פורסם בתאריך 17.3.1976)). נקבע כי פרקטיקה זו אינה רצויה וכל עוד יש חשש שהעד עשוי לצפות לטובת הנאה תמורת עדותו אין להעיד אותו כנגד נאשם אחר, גם אם מדובר בכתבי אישום נפרדים. עם זאת, הביקורת על הלכה זו לא איחרה לבוא ונמשכה עד ביטולה בפסק הדין בעניין בג"ץ 11339/05 מדינת ישראל נ' בית המשפט המחוזי באר שבע (פורסם בתאריך 8.10.2006). נפסק כי הלכת קינזי אמנם באה לתת פתרון לחשש מהותי אך השלכותיה בעייתיות. זאת מכיוון שבין היתר הביאה בפועל להתארכות הליכים בצורה משמעותית ובמקרים רבים לעינוי דין עבור נאשמים רבים שהמתינו עד שיתברר עניינם של מי שהיו שותפים כדי שאלו יוכלו להעיד כנגדם. משמעות הדבר כי ככלל, מלבד בנסיבות "חריגות וקיצוניות" אשר יהיו נתונות לשיקול דעת בית המשפט, יש לאפשר העדת שותפים לדבר עבירה זה כנגד זה כאשר הליכיהם מנוהלים בנפרד (שם, פס' 3 לפסק דינה של הנשיאה ד' ביניש).

אמנם סוגיה זו אינה אותה הסוגיה בה אנו עוסקים אך ישנם קווי דמיון. התכלית במניעת העדה של אדם כנגד שותפו לדבר עבירה עומדת בעינה גם כאשר מדובר בנאשמים בכתב אישום אחד וגם כאשר כתבי האישום בעיניהם הופרדו. אף צוין בבג"ץ 11339/05 כי יש שטענו שהלכת קינזי באה למלא את החסר שנותר בסעיף 155 הדין רק במקרה של כתב אישום אחד (שם, בפס' 23 לחוות דעתו של השופט א' א' לוי). עם זאת, קיימים טעמים כבדי משקל אשר מביאים לכך כי ברגע שכתבי האישום הופרדו, לא יהיה זה נכון וצודק לגרום להתארכות ההליך באופן שעלול להביא לעינוי דין כלפי הנאשם.

ואם להשליך מעניין זה לענייננו – גזירת דינו של המערער בטרם הסתיים ברור משפטם של יתר המעורבים בפרשה אמנם עומד במתח אל מול תכליות סעיף 155 אך בכך אין די בכדי לקבל את טענת המערער בנקודה זו. כתב האישום כנגדו הופרד מזה של יתר המעורבים ומשכך קיים טעם חזק לגזור את דינו במהרה על מנת לסיים את ההליך. לאור היקף הפרשה הנידונה, המתנה לבירור עניינם של יתר המעורבים – ונדמה כי עסקינן בסוגיות לא פשוטות של עובדה ומשפט – עלול לגרום למערער עצמו עינוי דין משמעותי בזמן שימתין לריצוי מאסרו. בנוסף, הדבר יפגע באפקטיביות של ההליך הפלילי הדורש

שהצדק לא רק ייעשה אלא גם ייראה. בהמתנה ארוכת זמן עד מתן גזר דין של נאשם שהודה והוכרע דינו יש לשים ללעג במידה מסוימת את ההליך בכללותו. עוד יצוין כי משמעות ההכרעה בבג"ץ 11339/05 היא שעל אף חשש שעדותו של נאשם תושפע מציפייה לקבלת טובת הנאה בגזר דינו, עדיין ניתן להעידו על מנת לקדם ערכים אחרים. אם כך, משבמקרה שבפנינו לא קיים חשש כזה שכן אין מדובר בהעדתו של המערער, קל וחומר שניתן יהיה לגזור את דינו בטרם נגמר משפטם של הנאשמים האחרים בכתב האישום המקביל. אמנם ניתן לטעון כי קיים חשש לעיוות הענישה בפרשה אך גם בכך אין ממש לטעמי. כפי שציין השופט אלוון יש לדחות את טענתו של המערער בדבר אפליה בינו ליתר הנאשמים האחרים שנגזר דינם בפרשה (פס' 63 לחוות דעתו של השופט אלוון). חלקו של המערער מרכזי הרבה יותר מחלקם של הנאשמים שגזר דינם הוגש לנו וממילא אלו הואשמו והורשעו בעבירות שונות מאלו של המערער.

לסיכום טענה זו, עולה כי המערער לא הצליח להצביע על עיוות דין שנגרם לו בכך שדינו נגזר בעת שנגזר. אדרבא, הדבר פועל לטובתו במידה מסוימת. ככל שיקדים להתחיל ולרצות את עונשו, כך יקדים לסיימו.

ועתה אעבור לעסוק בטענותיו המהותיות של המערער כנגד חומרת העונש שהוטל עליו.

חריגה לחומרה מעובדות כתב האישום המתוקן

21. המערער מבקש להצביע על מספר קביעות עובדתיות בגזר הדין אשר לעמדתו הביאו להחמרה בעונשו ושמקורם בחריגה מהעובדות המוסכמות בהן הודה במסגרת כתב האישום המתוקן.

ראשית, מלין המערער כנגד הקביעה בגזר הדין הנוגעת לגובה סכומי השוחד הכוללים אותם לקח או ביקש המערער במסגרת האישום השני – "פרשת עמותת איילים". לטענתו היה מקום לקבוע כי סך כספי השוחד שהתבקשו היה 500,000 ש"ח ולא 880,000 ש"ח כפי שנקבע.

במסגרת פרשה זו מיוחסת למערער דרישה מראשי העמותה לקבלת סכום של 500,000 ש"ח במזומן בתמורה להעברת כספים קואליציוניים לשימוש העמותה. דרישה זו סורבה על ידי ראשי העמותה. תחת זאת, הוסכם במסגרת מה שמכונה בכתב האישום המתוקן "מתווה הדרכים היצירתיות" כי העמותה תעביר את הכספים למפלגת "ישראל

ביתנו" בדרכים שונות. לדוגמה, העמותה העבירה "שכר" לפעילים בולטים במפלגה על אף שאלו לא נדרשו לבצע עבודה כלשהי בפועל וכן מימנו דרך צדדים נוספים את הוצאותיה של קירשנבאום עבור יחסי ציבור. כל אלה, כאשר הנאשם הוא מי שפונה אל העמותה, מגדיר את המטרות אליהן יועברו הכספים, עורך פגישות לשם כך ועוד (סעיפים 28-78 לכתב האישום המתוקן). בפועל, במסגרת "מתווה הדרכים היצירתיות" לקח הנאשם שוחד עבור המפלגה וקירשנבאום בסך כולל של 386,300 ש"ח (עמ' 38 לגזר הדין קמא).

כפי שעולה מנוסח כתב האישום המתוקן, "מתווה הדרכים היצירתיות" היווה דרך חליפית להעברת סכומי השוחד לידי הנאשם והמפלגה לאור דחיית בקשתו לקבלת סכום של חצי מיליון ש"ח במזומן. היינו, דחיית בקשתו הראשונה נגעה רק לאופן העברת התשלום ולא לעצם העברתו. כך, דחיית הבקשה הראשונה של הנאשם מתוארת כ"היעדר אפשרות להיענות לתנאי של תשלום כספים במזומן..." (סעיף 44 לכתב האישום המתוקן). עוד מתוארת הפגישה במסגרתה גובש "מתווה הדרכים היצירתיות" ככזו שנערכה "...במטרה לסיים את המחלוקת שהתגלעה..." (שם, בסעיף 45). כלומר, בקשת השוחד הראשונה לא סורבה ועל כן יש טעם בטענתו של המערער כי אין לסכום את בקשת השוחד הראשונה ביחד עם הכספים שהתבקשו במסגרת "מתווה הדרכים היצירתיות". במידה ובקשת השוחד במזומן הייתה מתקבלת, סביר כי לא היה בא לעולם "מתווה הדרכים היצירתיות" ועל כן למעשה מדובר בבקשת שוחד אחת על סך 500,000 ש"ח.

22. דא עקא, נראה כי לא זה החישוב של כספי השוחד שהוביל את המשיבה לעמדה לפיה הסכום המצטבר של בקשות השוחד על ידי המערער עמד על 880,000 ₪. עיון מדוקדק בכתב האישום המתוקן מעלה כי אף המשיבה ייחסה למערער עבירה אחת בלבד של בקשת שוחד בעניין דרישת המזומן ו"מתווה הדרכים היצירתיות" גם יחד. פרק ג' לאישום השני בכתב האישום המתוקן מפרט את "דרישת הנאשם לקבלי חצי מיליון ₪ במזומן ו'מתווה הדרכים היצירתיות'" ובסופו נקבע כי המעשים המתוארים בו – החל מבקשת הסכומים במזומן, דרך הסירוב מטעם העמותה והניסיונות לפתור את המחלוקת, וכלה בגיבוש המתווה להעברת כספים מהעמותה למפלגה בדרכים אחרות – כולם מגבשים עבירה אחת של בקשת שוחד על סך של 500,000 ש"ח (סעיפים 39-48 לכתב האישום המתוקן). כפי שצוין לעיל, בעת החלה חקירת המשטרה הגלויה הספיק המערער לקחת שוחד בסך 386,000 ש"ח במסגרת מימוש "מתווה הדרכים היצירתיות".

אולם, כזכור כתב האישום המתוקן מייחס למערער לא עבירה אחת של בקשת שוחד, אלא שתי עבירות עצמאיות של עבירה זו לפי סעיף 294 בצירוף סעיף 290 לחוק העונשין. העבירה השנייה עניינה בבקשות שוחד מאוחרות יותר מצידו של המערער אשר עת פרצה החקירה הגלויה כנגדו טרם התקבלו מצידה של העמותה על אף שזו הסכימה להעברת הכספים. על פי כתב האישום המתוקן סכומים אלו התבקשו על ידי המערער לשם העסקתו של פעיל המפלגה מיכאל קלגנוב במיזם שזה רצה לקדם; העסקת חברת הכנסת לשעבר ליה שמטוב; וכן מימון פרויקט נוסף שיזמו המערער וקירשנבאום לחלוקת מדליות לוותיקי מלחמת העולם השנייה. סכומים אלו הצטברו לכדי בקשות שוחד בסך 380,000 ₪ (סעיפים 79-104 לכתב האישום המתוקן).

הנה כי כן, כתב האישום המתוקן, אשר בעובדותיו הודה המערער, מייחס לו שתי עבירות שונות ונפרדות של בקשת שוחד. בראשונה ביקש המערער 500,000 ש"ח ומקורה בבקשת השוחד המקורית במזומן ובגיבוש המתווה החליפי להעברת הכסף גם יחד. כמפורט לעיל, חלק מן הסכום הזה אכן הועבר למערער. השנייה נוגעת לבקשות המאוחרות יותר ובמסגרתן ביקש המערער שוחד בסכום של 380,000 ש"ח אשר טרם הועבר למערער, גם לא חלקו. בשתי העבירות אפוא ביקש המערער סכום כולל של 880,000 ש"ח. העובדות המקימות זאת, וייחוס שתי העבירות העצמאיות של בקשות השוחד למערער, כתובות ברחל בתך הקטנה בכתב האישום המתוקן בו הודה המערער. כאן ייתכן ויש להדגיש שוב – המערער הבין את כתב האישום המתוקן בו הודה. בא כוח המדינה אף עמד על כך בטיעון בפנינו כי נוהל מו"מ "ארוך ואינטנסיבי" בינם לבין באי כוחו של המערער על פרטי כתב האישום המתוקן ובתוך כך הושמטו עובדות ועבירות אשר ייוחסו למערער בכתב האישום המקורי (עמ' 13 לפרוטוקול הדיון).

אמנם, גם הבקשות המאוחרות עליהן מתבססת עבירת בקשת השוחד השנייה מפורטות בכתב האישום באותו הפרק בו נידון "מתווה הדרכים היצירתיות". דרך הפעולה של המערער בבקשת סכומים אלו תואמת במידה רבה את דרך הפעולה שלו לאורך מימוש המתווה ואת דרך לקיחת השוחד במסגרת מימוש זה. על כן, יש מקום לטענה לפיה גם הבקשות המאוחרות, בדומה לגיבוש מתווה הדרכים היצירתיות בכללותו, לא היו באות לעולם אם בקשת השוחד המקורית במזומן הייתה מתקבלת. בית משפט קמא אף ציין זאת בגזר דינו ולכן מצא טעם בטענת הסניגורים שצבירת הסכומים מחמירה עם הנאשם (פס' 34 לגזר הדין). עם זאת, כשלעצמי אני מוצא הגיון רב בטענה זו שמשמעותה היא קביעה שהמערער ביקש שוחד בסך 500,000 ש"ח "בלבד". זאת מן הטעם הפשוט כי לצד הסכום של 386,000 ש"ח שהמערער לקח כשוחד מתוך הסכום של 500,000 ש"ח שביקש, ישנו הסכום הנוסף של 380,000 ש"ח שהמערער ביקש אך טרם

לקח. משמע, אם הסכום האחרון היה מתקבל בפועל היינו דנים בכך שהמערער לקח שוחד בסכום 766,000 ₪. זאת, פרט לסכום שביקש אך עדיין לא קיבל. כיצד אם כן ניתן לקבוע כי ביקש שוחד בסכום של 500,000 ₪ אם בסופו של יום סכום השוחד שלקח בתוספת הסכום שביקש אך טרם לקח עולה על סכום הבקשה? היות ולא ניתן לטעון כי מדובר בטוב לבה של העמותה שכן המערער הוא זה שדרש את התשלומים מתחילתה של הפרשה ועד סופה – המסקנה המתבקשת היא שמדובר בשתי בקשות שוחד שונות ומצטברות. ויוזכר, זוהי התמונה המדויקת שעולה מכתב האישום המתוקן אשר בעובדותיו הודה המערער. אי לזאת, איני יכול להסכים למסקנתו של חברי אלו ליהיה מדובר בהערכת יתר של סכומי השוחד שהתבקשו. ממילא, ניכר כי בית משפט קמא הקל עם המערער בהיבט זה עת ציין כי הוא מצא טעם בטענה של באי כוח המערער כי צבירת הסכומים מחמירה עמו. כך לא ניתן לקבוע כי צבירת הסכומים היוותה בפועל שיקול לחומרה בגזר הדין.

23. חברי מוצא שבית משפט קמא החמיר עם המערער לא רק ביחס לסכומי השוחד אלא אף בכך שייחס לו נחישות והתמדה בבקשות השוחד. גם לכך אין בידי להסכים. כך קובע גזר הדין:

”אלא שמאפיין החומרה המרכזי במעשי הנאשם, אינו מתמצא בסכימה אריתמטית של סכומי השוחד שהתבקשו והתקבלו... בקשת כספי השוחד... מלמדת על תעוזתו של הנאשם, שפעל לקבלת כספי השוחד באופן חסר בושה ונטול מעצורים. כשסורב הנאשם על ידי ראשי העמותה, לא נמלך בדעתו, והמשיך לדרוש את כספי השוחד...”

לטעמי יש ממש בפרשנותו של בית משפט קמא לאירועים. העובדה כי בקשת השוחד הראשונה לא סורבה כליל אלא הסירוב נגע רק לאופן התשלום במזומן אינה מסייעת למערער. בגיבוש מתווה הדרכים היצירתיות גלומות יצירתיות ונחישות מעבר לבקשת השוחד הראשונה. עוד המתווה מבטא את נכונותו של המערער לבצע את העבירה בדרכים מתוחכמות ועל פני תקופת זמן ארוכה הרבה יותר מאשר במצב בו בקשת השוחד הראשונה הייתה מתקבלת. בנוסף, ולנוכח הניתוח שלעיל לגבי סכומי השוחד שהתבקש, יש לציין שוב שכתב האישום מייחס למערער שתי עבירות עצמאיות של בקשת שוחד. היינו, המערער לא הסתפק בבקשת השוחד הראשונה ו”מתווה הדרכים היצירתיות” שהחליפה, אלא הרהיב עוז ופנה אל העמותה בבקשות שוחד נוספות שהביאו את סכומי השוחד המתבקשים לסכום גבוה יותר מכפי שסוכם עליו בתחילה. לא מצאתי כי בלקיחת נסיבות אלו בחשבון, לצד סכומי השוחד שנקבע כי התבקשו, היה בכדי להחמיר עם המערער יתר על המידה ובאופן שאינו צודק.

24. שנית, המערער טוען כי גזר הדין החמיר איתו במובן שייחס לו את ביצוע העבירות על פני משך זמן ארוך יותר מאשר אירע בפועל. אין חולק בין הצדדים, וזאת לפי כתב האישום המתוקן, בו הודה המערער, כי פרשת המופעים התרחשה במהלך השנים 2006-2010 וכי פרשיות איילים ומימון הטיסות התרחשו החל משלהי שנת 2013 ולאורך שנת 2014. העבירות בוצעו על פני משך כולל של 5 שנים עם הפסקה מסוימת במעשים. בית משפט קמא קבע כי "מאפיין חומרה מרכזי במעשי הנאשם הוא הימשכות מעשי העבירה וריבוי העבירות". כן הוסיף כי המעשים שבהם הורשע המערער "...ראשיתם בשנת 2006 ואשר נמשכו עד לפרוץ חקירת המשטרה הגלויה, בשנת 2014" (פס' 32 לגזר הדין). מכאן, ניתן לפרש את דברי בית משפט קמא ככאלו שמתעלמים מההפסקה במעשיו של המערער וגוזרים את דינו לפי עובדות מחמירות שאינן עובדות המקרה המוסכמות.

טענה זו מושכת את העין אך לדעתי אין להעניק לה משקל בסופו של שיקול. אכן, בית משפט קמא לא מציין בדבריו במפורש את מספר השנים בהן נעברו העבירות. תחת זאת הוא מציין מתי התחילו העבירות ומתי הסתיימו תוך שניתן להבין מכך שהעבירות בוצעו ברצף לאורך השנים. כלומר, ניתן לפרש זאת כך שהוא מחמיר עם הנאשם בצורה אשר חורגת מעובדות כתב האישום. עם זאת, יוער כי בית משפט קמא כתב בגזר הדין את התקופות בהן בוצעו העבירות הרלוונטיות ביחס לכל אישום בנפרד, באופן שלא ייוחס לו ביצוע עבירות במהלך שלוש שנות ההפסקה. כך בהצגת עובדות העבירות בפתח גזר הדין מצוין כי העבירות נשואות האישום הראשון נעברו בשנים 2006-2010 (עמ' 7 לגזר הדין קמא); העבירות נשואות האישום השני התרחשו משלהי שנת 2013 ועד לסוף שנת 2014 (עמ' 11-12 לגזר הדין קמא); וכי העבירות המתוארות באישום השלישי נעשו בשנת 2014 (עמ' 22-23 לגזר הדין קמא). כך הדברים נכתבו גם בסיומו של גזר הדין. דהיינו, לאחר המשפט שצוטט לעיל מגזר הדין סקר בית משפט קמא את מאפייני החומרה הייחודיים לכל אישום בנפרד וציין את משך ביצועם או את מספר המעשים המיוחסים למערער. בדברים אלו יש כדי להצביע על כך שבית משפט קמא היה מודע – גם מודע היטב – לעובדות כתב האישום המתוקן אשר לפיהן גזר את עונשו של המערער.

כמו-כן בית משפט קמא מציין כי כתב האישום המתוקן "...מגולל מסכת ארוכה ומפורטת של מעשי שחיתות..." וכי מעשים אלו "...מאופיינים בשיטתיות, תחכום ותכנון מקדים" (פס' 32 לגזר הדין). דברים אלו נכונים לכתוב אף על ביצוע עבירות במשך 5 שנים – משך זמן בלתי מבוטל כשלעצמו.

לסיכומה של טענה זו אגיד כך – אינני סבור כי דבריו של בית משפט קמא מבטאים חריגה מעובדות כתב האישום. אכן מוטב היה לו הדברים היו נאמרים במפורש מבלי להשאיר מקום לפרשנות. לאמור, סוגיה זו הייתה קלה יותר להכריע בה לו בית משפט היה מציין את המספר 5 שנים במפורש. אך מעבר לצמידותו לעובדות לא צוינה תקופה אחרת שגויה. כך גם יש משקל לנתון שהמערער עבר את העבירות במשך 5 שנים עם הפסקה של 3 שנים, באופן שבפועל הוא עבר עבירות החל משנת 2006 וכלה בשנת 2014. יש להסתכל על המכלול של גזר הדין ולא על שורה בודדה בו. עיון בפסקה הרלוונטית בגזר הדין (פס' 32) מלמד כי בית משפט קמא שם דגש על שיטתיות המעשים, ריבוי בעבירות ומשכן. לא ניכר כי בית משפט קמא שגה לחשוב ששנות ביצוע העבירות היו ארוכות יותר מהמתואר בכתב האישום המתוקן. על כן אני סבור שאין לקבוע שבגזר הדין קיימת חריגה לחומרה מעובדות כתב האישום המתוקן בעניין משך ביצוע העבירות. משכך ממילא העניין לא הביא להחמרה בעונשו של המערער יתר על המידה.

25. שלישית, המערער משיג על קביעותיו של בית משפט קמא בגזר הדין לפיהן היה לו אינטרס אישי בלקיחת השוחד. פרטי הסדר הטיעון הצריכים לעניין הוצגו בפתח הדברים. המשיבה הסכימה שלא לחלוק על טיעונו של המערער לפיו לא לקח את כספי השוחד לכיסו וכי במעשיו פעל לטובת המפלגה. לנוכח טיב הטיעון מצאתי להציג את הדברים כהווייתם וכלשונם בהודעה על הסדר הטיעון: "יחד עם זאת מוסכם, כי הנאשם יטען במסגרת הטיעונים לעונש כי הוא לא קיבל טובת הנאה לכיסו הפרטי וכי הוא שימש כעוזרה של נאשמת 1 ופעל לטובת המפלגה. המאשימה לא תחלוק על טיעונים אלו של הנאשם" (סעיף 6 להודעה על הסדר הטיעון). כמובן יש להבין את הסכמה זו על מה שיש בה ועל מה שאין בה. הדגש הוא שהמערער לא קיבל טובת הנאה לכיסו הפרטי. בית משפט קמא גם הוא יצא מנקודת ההנחה המוסכמת כי למערער לא צמח רווח כלכלי מסכומי השוחד אותם לקח. חרף כך, בית משפט קמא ציין כי למערער היה אינטרס אישי, שאיננו כלכלי, אשר קודם באמצעות לקיחת השוחד. סעיף 6 בהסכמה על הסדר הטיעון הדגיש כי הוא פעל לטובת המפלגה. לא לכיסו הפרטי אך למען המפלגה שלו בגדרה שימש בתפקיד בכיר. בהקשר זה צוין בגזר הדין כי ביצוע העבירות סייעו למערער לשמר את עמדת הכוח שלו במפלגה ולבסס את מעמדו כמקורב לקירשנבאום. אינטרס אישי זה שימש, בין היתר, כהצדקה בגזר הדין למתן משקל נמוך לכך שהמערער לא לקח כסף לכיסו. האם בכך נפל פגם שמגלה טעות שמצדיקה התערבות בגזר הדין?

הייתי משיב לשאלה זו בשלילה, עם הסתייגות והבהרה. ההסכמה בסעיף 6 ציינה מפורשות כי "... הוא לא קיבל טובת הנאה לכיסו הפרטי וכי הוא שימש כעוזרה של

נאשמת 1 ופעל לטובת המפלגה." כתה האישום אך הוסיף שנוצרו בין המערער לבין קירשנבאום (נאשמת 1 בכתב האישום המקורי) קשרי עבודה הדוקים ויחסי אמון. בית משפט קמא הוסיף ש"לכל אדם לרבות עובד ציבור יש אינטרס אישי. בכך אין פסול". עוד ציין כי לא ניתן להתעלם מהאינטרס האישי שהיה לנאשם בביסוס מעמדו במפלגה במילוי משימותיו כפעיל במפלגה וכיד ימינה של קירשנבאום ולשימור עמדת הכוח ממנה נהנה במפלגה (פס' 39-40 לגזר הדין קמא). אודה כי הסקת מסקנה זו לפיה לאדם יש אינטרס בשמירה על מעמדו בארגון אליו הוא משתייך עולה על פני הדברים. אך מוכן אני להניח לצורך הערעור שמוטב היה לו בית משפט קמא היה נמנע מלציין את הטיעון בדבר מעמדו של המערער בארגון, הגם שהדבר נטוע בהגיון. לכן, במסגרת גזר הדין אמנע מלהעניק משקל למשפט זה.

ברם, אין לומר, וזה עיקר, כי המערער נעדר אינטרס אישי. ההסכמה הייתה לגבי היעדר העברת כסף לכיסו הפרטי. אף מוסכם כי פעל לטובת המפלגה. זהו האינטרס שלו. ומדובר במערער שמשמש בתפקיד בכיר במפלגה ועובד בנושאים הנידונים עם קירשנבאום ששימשה בתפקידים בכירים במפלגה – מזכ"לית, ח"כית וסגנית שר הפנים. כך הרקע וזוהי התמונה המצטיירת. כשם שמוסכם על פי ההודעה על הסדר טיעון שלא ניתן לטעון שהמערער קיבל טובת הנאה לכיסו כך מוסכם על פי אותה ההודעה שהוא "פעל לטובת המפלגה" שהוא חלק ממנה. בית משפט לא סטה מהבנה זו וכאן הגענו לאתגר בגזר הדין – מה המשקל שיש לכך שהעבירות אותן ביצע המערער נועדו לסייע למפלגה, מבלי שהוא קיבל כסף לכיסו. זוהי כאמור המסגרת המוסכמת בין הצדדים. צפוי כי הסניגור ידגיש את היעדר קבלת הכסף באופן אישי על ידי המערער ושהמדינה תשים דגש על הסיוע למפלגה פוליטית בכנסת. המשפט הבודד שהובא לעיל לגבי רצונו של המערער לקדם את מעמדו במפלגה אינו עומד במרכז העניינים ובקושי בשוליים. ערכאת הערעור חייבת לצפות על נימוקי גזרי דין כמכלול ולא כל נימוק שאפשר להסתמך עליו בהכרח מצדיק הקלה בעונש. בראייה הכוללת, גזר הדין משקף את ההיבטים השונים של אינטרס המערער – כסף לכיסו הפרטי לא, סיוע למפלגתו כן.

26. ונחזור לעיקר. קיים נימוק כבד משקל בדבר החומרה הרבה במעשי המערער. אי לקיחת כסף לכיסו מהווה שיקול ולו במובן שאילו היה לוקח כסף רב לכיסו, בוודאי התביעה הייתה טוענת, ובצדק, שהדבר מהווה נסיבה לחומרה. לא בכדי, הסניגור דאז של המערער דרש בהסדר הטיעון כי נתון זה יהיה מוסכם. ברם, הדגש מושם על מעשי המערער. החומרה בעבירת שוחד היא בין היתר בתמורה שלא חייבת להיות תמיד רווח אישי כספי ללוקח השוחד. אבהיר מדוע כך.

מעשי המערער מהווים פגיעה חמורה בערכים המוגנים בבסיס האיסור הפלילי על עבירת השוחד – תקינות פעילות המנהל, טוהר המידות של עובדי הציבור ואמון הציבור במערכת השלטונית. פגיעה חמורה זו נובעת במישרין מנסיבות ביצוע העבירות. המערער לקח שוחד בעבור מפלגתו, מפלגת "ישראל ביתנו". כפי שהמשיבה טענה, המפלגות השונות הן חלק משמעותי וחיוני מהבסיס לשיטה הדמוקרטית הישראלית. מנגנונים שונים הושמו על מנת לפקח על דרכי מימון ועל מנת שהמערכת הפוליטית תפעל בצורה שוויונית שאינה מעניקה יתרון בלתי הוגן למפלגה זו או אחרת. בלקיחת שוחד עבור צרכי המפלגה ובכיריה, גם אם נועד למטרותיה הציבוריות של המפלגה, יש בכדי לפגוע פגיעה ממשית וקשה בשוויון בין המפלגות. הדבר מהווה עיוות של "תנאי המגרש" בו מנהלות המפלגות את המשחק הדמוקרטי.

ויובהר שאמנם הכספים ניתנו עבור המפלגה ומטרותיה אך באלו לא היה להיטיב עם כלל הציבור אלא עם מטרות שתואמות את ערכי המפלגה, עם פעילים מרכזיים שלה וכן, כפי שעולה מהעובדות בתיק זה בהן הודה המערער, עם קירשנבאום אשר חלק ניכר מכספי השוחד שימש לממן את יחסי הציבור שלה. כך לדוגמה כתב האישום מפרט כיצד חלק מהסכום שהמערער לקח כשוחד היה לשם תשלום "שכר" עבור פעיל המפלגה מיכאל קלגנוב. הצורך של קלגנוב בשכר זה נולד עת נבחר למועצת עיריית טבריה מטעם המפלגה. כידוע, חברי מועצות עירוניות לא מקבלים שכר על תפקידם. על כן, לנוכח היותו של קלגנוב פעיל מרכזי של המפלגה באזור הצפון ולנוכח רצונה של קירשנבאום לשמרו ככזה במקביל לכהונתו במועצת העירייה, דרשו המערער והיא את כספי השוחד (זאת לפי הודאת המערער בסעיפים 52-56 לכתב האישום המתוקן). כך גם היה בעניינה של חברת הכנסת לשעבר ליה שמטוב אשר החל מחודש אוקטובר 2013 כיהנה כחברת מועצת העיר נצרת עילית מטעם המפלגה. שמטוב, שהייתה אמורה להשתלב במטה בחירות לכנסת של ישראל ביתנו כשנה מאוחר יותר חיפשה מקור פרנסה עבור תקופת זמן זו. עבור כך, על פי העובדות בתיק זה, ביקש הנאשם שוחד מעמותת איילים, שוחד שטרם התקבל עת פרצה החקירה (סעיפים 80-88 לכתב האישום המתוקן). דוגמה נוספת היא עניינו של מיכאל צ'ופנס. צ'ופנס עבד במסגרת פרויקט שקידמו המפלגה ועמותת איילים אשר עודד את הציבור לרכוש מוצרים באזור הדרום בזמן מבצע "צוק איתן". על אף שהעסקתו בפועל בפרויקט נגמרה בחודש אוקטובר 2014 המערער ביקש מהעמותה שתמשיך לשלם את שכרו כחודשיים נוספים מבלי שיידרש לעבוד, וכך היה (סעיפים 57-63 לכתב האישום).

27. מיקומה של עבירת השוחד מצוי בפרק ט' לחוק העונשין אשר כותרתו "פגיעות בסדרי השלטון והמשפט". לשון החוק מכירה במפורש באפשרות של שוחד בדמות כסף,

שווה כסף או טובת הנאה אחרת (סעיף 293(1) לחוק העונשין). אף אין זה משנה אם השוחד ניתן לידי הלוקח או לידי אדם אחר (סעיף 293(5) לחוק העונשין). לענייננו, וזאת אין לשכוח, מטבע השוחד היה כסף. הסכום הרלוונטי מגיע לכמעט מיליון ש"ח. אכן, המערער לא קיבל את הכסף לכיסו אך העבירו לקידום המפלגה אליה הוא משתייך, האידיאולוגיה שלה ואנשיה. על המשמעות שהמערער לא לקח כסף לכיסו ניתן לומר דין פרוטה כדין מאה. משמע, העובדה שכביכול מדובר עבורו בפרוטות ולמעשה בלא רווח כלכלי אישי, לא משנה את העובדה כי מדובר במקרה חמור בו קיבל והעביר לאחרים סכומים נכבדים ביותר. אך נראה כי בענייננו יהיה מדויק יותר להגיד דין פרוטה כדין מאה כדין השפעה פוליטית על מפלגה בכנסת. מעשיו של המערער באו על מנת להעניק יתרון למפלגתו על פני מפלגות אחרות בספירה הדמוקרטית שלא "זכו" לדרכי מימון דומות. נכון הוא שהכסף שהועבר כתשלום שוחד לא נועד לרפד את כיסו של המערער. לעומת זאת הוא נועד לקדם את מטרותיה של מפלגת "ישראל ביתנו", את פעילותה ונבחריה, ובאופן כללי לקדם את מעמדה ואת ערכיה בקרב הציבור. סבורני כי בכך גלומה פגיעה חמורה ביותר בסדרי השלטון והמשפט שכן הנזק שפגיעה זו גורמת הוא למגרש הדמוקרטיה של הכנסת אשר ממנו יונקות המפלגות השונות את הלגיטימיות הציבורית שלהן. פגיעה זו יכולה להיות חמורה לא פחות, ולעיתים אף יותר, מאשר מקרה בו עובד ציבור לוקח כספי שוחד לכיסו. השוואה כתמיד, תלויה בנסיבות בכללותן.

זאת ועוד, יש להוסיף על החומרה במעשיו של המערער ולקחת בחשבון לא רק את הצד של השימוש בכספי השוחד אלא גם את מה שניתן בתמורה. המדובר, לפחות בפרשת "עמותת איילים" שהיא הפרשה החמורה בענייננו, בניתוב של כספים קואליציוניים עבור העמותה אשר הסכימה לשלם את השוחד. מקורם של הכספים הקואליציוניים הללו הוא בתקציב המדינה. למותר לציין כי ישנה ציפייה בקרב הציבור כי תקציב המדינה ינוהל וינותב באופן המיטיב עם כלל הציבור וכי ההחלטות לגביו מתקבלות משיקולים עניינים. אינטרסים זרים של עובדי ציבור אלו או אחרים אשר מעוניינים להיטיב עם מפלגתם שלהם ולא דווקא עם הציבור בכללותו אינם צריכים לקבל משקל בהחלטות על חלוקה של תקציבים אלו. הדבר מביא לכך שהגופים הזוכים לתמיכה אינם אלו בהכרח אשר מיטיבים עם הציבור שכן מוכנותם לשלם שוחד היא זו הקובעת אם יזכו למימון ציבורי אם לאו.

28. ניתן להיווכח אם כן כי מעשיו של המערער מזעזעים את האדנים עליהם מתבססים חלק מן המוסדות הדמוקרטיים הבסיסיים בשיטתנו – מוסד המפלגות ומוסד תקציב המדינה. העבירות בהן הודה והורשע מבטאות פגיעה חמורה אשר יורדת לשורשן של מוסדות אלו. המערער כרך את השימוש בתקציב המדינה אשר נועד לציבור בכללותו

בתנאי שיקבל שוחד בו השתמש לשם הקניית יתרון בלתי הוגן ומושחת למפלגתו שלו ולרעיונותיה על פני רעיונות ומפלגות אחרים. מעשים אלו מגלים חומרה רבה וכבדה. בנסיבות אלו אי קבלת כסף על ידי המערער לכיסו הפרטי מתקוז, במובנים מסוימים לקולא ובמובנים מסוימים לחומרה, למטבע שיקבל שפגע באושיות הדמוקרטיה.

מצאתי כי נכון לדחות את טענותיו של המערער ביחס לחריגה לחומרה מעובדות כתב האישום המתוקן על ידי בית משפט קמא. מכאן אעבור לטענתו הנוספת של המערער בדבר החמרה יתרה עימו ביחס למקרים דומים וחריגה ממדיניות הענישה במקרים אלו.

מדיניות הענישה – זו הנוהגת וזו הרצויה

29. המערער מבקש להצביע על עוול נוסף שנגרם לו, לשיטתו, בגזירת דינו על ידי בית משפט קמא. המבקש טוען כי פסקי הדין שבית משפט ניתח על מנת לקבוע את מתחם הענישה אינם דומים למקרה שלו, וזאת במספר נסיבות ופרמטרים. על כן, לא ניתן ללמוד מהם ומהענישה שנגזרה על הנאשמים שם לעניינו. עוד גורס המערער כי פסקי הדין הללו מגלים נסיבות חמורות מאלו אשר התקיימו בעניינו ועל אף זאת, בית משפט קמא החמיר עימו אף יותר מכפי שהחמיר בית המשפט עם הנאשמים בפסקי דין אלו.

יצוין כי טענה מרכזית של המערער בהקשר זה היא כי בפסקי הדין אותם ניתח בית משפט קמא מדובר בנאשמים אשר רובם נטלו את כספי השוחד לכיסם, להבדיל מהמקרה אשר ניצב בפנינו. לאור הניתוח לעיל לפיו בבוא בית משפט לשקול את העונש לא די לקחת בחשבון מה שלא קיבל אלא יש לתת את הדעת בראש ובראשונה למה שכן קיבל, ראוי כבר עתה לדחות טענה זו. העובדה כי בית משפט קמא התייחס לפסקי דין בהם הנאשמים לקחו את כספי השוחד לכיסם בעת קביעת מתחם העונש אינה כשלעצמה מחמירה עם המערער יתר על המידה. זאת משום שבמקרים אלו לא התקיימה הנסיבה המחמירה של פגיעה במבנה הדמוקרטי ובסדרי השלטון שפורטה לעיל. אכן, מהבחינה הזו קשה למצוא מקרה דומה לנסיבותיו של המערער ולחומרתן. על כן, אין לשלול גישת בית המשפט המחוזי עת בחן פסקי דין בהם נאשמים לקחו לכיסם כספי שוחד בקביעת מתחם הענישה הראוי למערער. וכעת לשאר טענותיו של המערער בהקשר של מדיניות הענישה.

המערער קובל כי גזרי הדין בהם נעזר בית משפט קמא לקביעת מתחם העונש שלו עוסקים בנאשמים בכירים ביותר, לרבות נבחרי ציבור. אכן, בגזר הדין קמא מופיע בין היתר ניתוח של גזרי הדין שהוטלו במסגרת פרשת "הולילנד" כגון עניינו של סגן

ראש עיריית ירושלים לשעבר שמחיוף (ע"פ 5433/14 שמחיוף נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 29.12.2015)) וכן גזר הדין שהוטל על ראש עיריית ירושלים לשעבר לופוליאנסקי (ע"פ 5669/14 לופוליאנסקי נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 29.12.2015)). עוד מוזכר עניינו של ראש עיריית רמת-גן לשעבר צבי בר (ע"פ 4506/15 בר נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 11.12.2016)).

המערער מבקש להצטנע ולטעון שאין בינו ובין אישים במעמד זה דבר. במקום זאת, בטיעונו מתאר עצמו כ"נושא תפקיד בדרג בינוני" וכ"פקיד מפלגתי" אשר היה כפוף בכל היבטי תפקידו לקירשנבאום וקיבל שכר נמוך יחסית עבור עבודתו. המערער הגיש פסיקה אשר לדעתו מתאימה יותר לנסיבות המקרה שלו ובה הנאשמים נידונו לעונשים שנעו בין מספר חודשי עבודות שירות לבין כשנה מאסר לערך. פסיקה זו כוללת לדוגמה את עניינם של פקידה במחלקת גבייה ושומה בעיריית ירושלים (רע"פ 4184/15 בקלה נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 18.6.2015)) וכן את גזר דינו של קצין משטרה אשר שימש ראש מחלקת תביעות במרחב חוף (רע"פ 2781/12 משולם נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 8.4.2012)). עוד מפנה המערער לפסיקות של בתי משפט מחוזיים כגון גזר דינו של מנהל מחלקה בבית חולים ממשלתי בנהריה (ת"פ (חי') 3693-08-08 מדינת ישראל נ' ד"ר ריחני (פורסם בתאריך 20.4.2009)) וגזר דין של סגן ראש אגף אחזקה במע"צ (ת"פ (חי') 45127-08-11 מדינת ישראל נ' פרוחי (פורסם בתאריך 11.4.2013)).

לא השתכנעתי שהפסיקה אשר הגיש המערער, ואשר ממנה הוא מבקש לגזור גזירה שווה לעניינו, אכן משקפת נסיבות דומות למקרה זה. אמנם המערער אינו נבחר ציבור אך השוואתו לפקידים בדרג נמוך או בינוני במערכת הציבורית אינה משקפת את מלוא ההיבטים של התפקיד אותו מילא. בהקשר זה אל לנו להסתכל אך על תיאורו הפורמלי של התפקיד בו היה המערער או על השכר אשר קיבל עבורו. יש לבחון את המהות ואת ההשפעה של תפקידו בפועל. כאמור, המערער שימש כמנהל אגף הארגון של מפלגת "ישראל ביתנו". ככזה היה אחראי בין היתר על ההיבטים התפעוליים של מערכות בחירות – ארציות ומוניציפליות. אחריות זו כללה קשר עם השטח במערכות הבחירות כולל ראשי רשויות וחברי מועצות (סעיף 7 לכתב האישום המתוקן). עוד מתואר המערער כמי שהיה מצוי ביחסי אמון עם קירשנבאום והשניים עמדו בקשר רציף ותכוף בעניינים ארגוניים, פוליטיים ואישיים (סעיף 9 לכתב האישום המתוקן). על האמון שרכשה לו קירשנבאום תעיד העובדה שהפקידה בידו את האחריות לרכז את נושא חלוקת הכספים הקואליציוניים. מכל אלו אנו למדים שעל אף היותו ממלא תפקיד בדרג פקידותי לכאורה, המערער היה בעל גישה ישירה אל מוקדי הכוח והשררה, הן זה בשלטון המקומי והן זה בשלטון המרכזי לרבות בממשלה. יוזכר כי בשנים 2013-2014, שהן השנים בהן

התרחשו פרשת התאחדות היזמים ופרשת איילים, כיהנה קירשנבאום כסגנית שר הפנים. אדם בעל קרבה שכזו אל בכירים במערכת הציבורית והפוליטית לא מחזיק בכוח הדומה לזה של פקידת עירייה או מנהל מחלקה בבית חולים. עוד לא ניתן לקבל את ההשוואה למקרים בהם מבקש המערער להיתלות, אשר ברובם מתארים מקרי שחיתות מקומית. הפרשה אשר במרכזה עומד המערער חובקת נושאים ציבוריים כלל ארציים ונוגעת לכספים שמקורם בחקיקת תקציב ובהחלטות משרדים ממשלתיים. כך כמובן בעניין אופן חלוקת הכספים הקואליציוניים ב"פרשת עמותת איילים" וכך גם בעניין "פרשת המופעים" נשואת האישום הראשון במסגרתו זכו מפיקי המופעים למימון ממשלתי. בצדק אפוא השווה עניינו של המערער לפרשיות שחיתות המערבות דרגים גבוהים בשירות הציבורי. מענה נוסף לטענה זו הוא כי המעמד אינו אלא שיקול אחד ועיקר הוא המעשה. המעמד של המערער אפשר לו להיות מרכזי במעשי השוחד שקיבלה המפלגה.

30. המערער ממשיך ומלין כי גם בהינתן השוואה לאותן פרשות של נבחרים ציבור בכירים יוצא כי גזר הדין קמא מחמיר עמו יתר על המידה. המערער מצביע על כך שבעניין שמחיוף נגזרו על סגן ראש עיריית ירושלים 18 חודשי מאסר ובעניין צבי בר הטיל בית משפט זה עונש של 3 שנות מאסר. אולם, נראה שבחינת כלל הנסיבות של המקרים תצדיק את התוצאה אליה הגיע בית משפט קמא. בעניין שמחיוף הורשע הנאשם בערעור בעבירה אחת של שוחד במסגרתה לקח סכום של 95,000 ש"ח, לצד הרשעה בעבירה אחת לפי חוק איסור הלבנת הון. ברי כי מדובר במקרה שונה מענייננו הן מבחינת היקף העבירות והן מבחינת סכומי השוחד. בעניין צבי בר הקל בית משפט זה את עונשו של הנאשם מ-5 שנים וחצי מאסר בפועל ל-3 שנות מאסר. בעשותו כן ציין את גילו המבוגר ומצבו הרפואי של בר הצדיקו הקלה בעונשו. עם זאת, וכפי שמוזכר בגזר הדין קמא, הודגש בגזר דינו של בר כי לולא נסיבות מקלות אלו, שאינן קיימות ביחס למערער בענייננו, היה מקום לגזור עונש חמור בהרבה המתקרב ל-7 שנות מאסר (עניין בר, פס' 8 לפסק דינו של השופט ע' פוגלמן).

עוד צוין כנסיבה לקולא, הן בעניין בר והן בעניין שמחיוף, חלוף הזמן שעבר מאז ביצוע העבירות. בענייננו גם נסיבה זו לא מתקיימת. אמנם חלקן של העבירות בוצעו בשנת 2006 אך החלק הארי של סכומי השוחד התבקשו והתקבלו בשנים 2013-2014. עוד יודגש כי בעת החלה החקירה המשטרית סכומי שוחד משמעותיים התבקשו אך טרם התקבלו אצל המערער. כלומר, לא מדובר במקרה בו העבירות פסקו מעצמן והתגלו בשלב מאוחר יותר. להפך, אין אינדיקציה לכך שהעבירות הגיעו לקראת סיום ועולה כי בקשות השוחד המאוחרות לא התקבלו אף מן הטעם שפרצה החקירה המשטרית ולא עקב חרטה מצידו של המערער, סירוב מצד נותני השוחד או סיכום להפסקת המעשים

הפלילים. מהחומר עולה, עם כל הזהירות המתבקשת, כי עברות השוחד לא נפסקו עקב חרטה של המערער אלא בין היתר בשל גילוי החקירה המשטרתית.

בנוסף, ואולי אף חשוב מכך, יש לקחת בחשבון את מקומו של המערער בביצוע המעשים לעומת מקומם של הנאשמים במקרים האחרים. בכתב האישום המתוקן נכתב כי המערער "היה שותף מרכזי בתכנון ובהוצאה אל הפועל של חלק משמעותי מן המעשים הפליליים שבוצעו על ידי קירשנבאום, וביצע אותם בצוותא-חדא עימה" (סעיף 11 לכתב האישום המתוקן). דהיינו לא רק שהעבירות התאפשרו בזכות המערער אלא הוא היה ממחוללי התכנית העבריינית. לדוגמה, בעניין הפרשה המרכזית בכתב האישום המתוקן, "פרשת איילים", המערער הוא שדרש את השוחד מלכתחילה ומשסורב לקבלו במזומן היה מהמתכננים של "מתווה הדרכים היצירתיות". לאחר ההסכמה על מתווה זה הוא היה מי שפנה פעם אחר פעם לאנשי העמותה בדרישה לקבל את השוחד, הגדיר את המטרה לשמה הוא יינתן ואת הסכום הנדרש. נסיבות אלו אינן מתקיימות בפסקי הדין שצוינו לעיל. סבורני כי בדין ניתן לנסיבות אלו משקל משמעותי על ידי בית משפט קמא בקביעת עונשו של המערער.

31. נתון נוסף שיש להעניק לו משקל בעניין העונש הראוי למערער הוא תיקון 103 לחוק העונשין. התיקון נכנס לתוקפו בשנת 2010 ובמסגרתו הוחמר העונש המקסימלי בגין עבירת השוחד מ-7 שנות מאסר ל-10 שנות מאסר. פסקי הדין שנסקרו לעיל, רובם ככולם, עסקו בעבירות אשר בוצעו בטרם תוקן החוק כאשר העונש המקסימלי שניתן היה לגזור על הנאשמים עמד על 7 שנים. לעומת זאת, מעשיו של המערער נשואי האישומים השני והשלישי בכתב האישום המתוקן בוצעו בשנים 2013-2014 לאחר שהוחמרה הענישה. יוזכר כי במסגרת המעשים המתוארים באישומים אלו ביקש ולקח המערער את מרבית סכומי השוחד. אם כן, מצוות המחוקק היא להחמיר את הענישה עם מבצעי עבירות שחיתות כגון שוחד הפוגעות בסדרי השלטון והמשפט ומערערות את היסודות של המערכת הציבורית. עיקרון ההלימה בענישה בתיקון 113 לחוק העונשין נשען גם על עמדת המחוקק. החלטתו להגדיל את העונש המירבי בצורה משמעותית היא ביטוי לכך שראוי להחמיר יותר בעבירות אלו. עיקרון ההלימה הוא עניין נורמטיבי וקביעת העונש המרבי בגין עבירה מסוימת לא רק תוחמת את סמכותו של בית משפט אלא גם מבטאת את עמדת המחוקק בדבר חומרת העבירה.

ועל אף כל זאת, עדיין ניתן לאתר מקרים המשקפים רף ענישה דומה לעניינו של המערער. בעניינו של מהנדס עיריית ירושלים אורי שטרית נגזרו עליו 7 שנות מאסר על חלקו בפרשת "הולילנד" (ע"פ 5076/14 שטרית נגד מדינת ישראל (פורסם בתאריך

29.12.2015)). שטרית הורשע בארבע עבירות של לקיחת שוחד בסכום המתקרב ל- 1,500,000 ש"ח במשך מספר שנים. עוד הורשע בעבירה לפי חוק איסור הלבנת הון ורישום כוזב במסמך תאגיד. אמנם מדובר בסכום גבוה מענייננו אך חשוב לזכור כי גם מקרה זה נסוב סביב בעבירות שבוצעו לפני התיקון המחמיר בענישה בשוחד. כמו-כן גם במקרה זה חלף זמן רב מאז ביצוע העבירות. עוד יוזכר כי שטרית אמנם מילא תפקיד חשוב בביצוע העבירות כמי שמתוקף תפקידו יכול היה לעכב או לזרז את הפרויקט שעבורו ניתן השוחד אך תפקידו לא היה כשל המערער בענייננו. כאן, המערער הוא היוזם והמוציא לפועל העיקרי, ביחד עם קירשנבאום על פי כתב האישום המתוקן, של התכנית העבריינית.

פרשה נוספת הרלוונטית לענייננו ושאליו אף מפנה בית משפט קמא (עמ' 42 לגזר הדין) היא עניין ואנונו (ע"פ 7921/11 ואנונו נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 24.8.2015)). שם נידון גזר דינו של מי שהיה מנהל היחידה הארצית לאכיפה וגבייה ברשות המיסים לאחר שזה הורשע בלקיחת שוחד עבור טיפול בתיקי מס של נישומים. על הנאשם הוטל עונש של 6 שנות מאסר שנותר על כינו גם לאחר ערעור לבית משפט זה. במקרה המדובר נקבע כי הנאשם לקח שוחד בסך 300,000 ₪. אם כך, המדובר בסכום נמוך מזה של המערער בענייננו, לצד זה שבאותו מקרה העובדות הינן מצביעות על כך שהנאשם היה מחולל העבירות. ועדיין, העונש שנגזר עליו דומה לזה של המערער ולא הוקל בערעור. יצוין כי גם שם היה מדובר בעבירות שבוצעו לפני התיקון לחוק ושבנוסף לעבירת השוחד הורשע ואנונו בקשירת קשר לביצוע פשע, העלמת מס במרמה ושיבוש מהלכי משפט.

הנה כי כן, לא מצאתי כי גזר דינו של בית משפט קמא חורג ממדיניות הענישה הנוהגת או הרצויה. נסיבותיו החמורות של המקרה הצדיקו ענישה מחמירה התואמת את מגמת ההחמרה בענישה בעבירות שחיתות הבאה לידי ביטוי אף בתיקון החקיקה שהעלה את עונש המקסימום על עבירות שוחד. בית המשפט המחוזי נהג כדין בכך שראה את עניינו של המערער כדר בכפיפה אחת עם מקרים חמורים בהם הואשמו נבחרי ציבור רמי דרג. ככלות הכל מדובר בפרשה מסועפת ומסואבת שנמשכה על פני זמן רב ובמסגרתה נלקחו והתבקשו כספי שוחד בהיקפים רבים עבור מטרות מושחתות. מעשיו של המערער בפרשה הם ורק הם הרלוונטיים לגזירת דינו. ואולם אלו פגעו פגיעה קשה ביותר בתקינות פעילות המנהל על ידי שימוש שלא כחוק בכספים קואליציוניים ובתקציב המדינה תוך לקיחת כספי שוחד שגם השימוש בהם מהווה חריגה מפעילות תקינה של השירות הציבורי. כך גם נפגע אמון הציבור במוסדות דמוקרטיים מרכזיים לשיטה כמו מפלגות ומנגנוני חלוקת תקציבים משמעותיים. נכון עשה בית משפט קמא את התייחס לפרשה זו

בחומרה הראויה תוך העברת מסר מרתיע. ההרתעה היא דרישת השעה, וכל שעה, שכן השלמה עם נורמה של הזמנת וקבלת שוחד על ידי מפלגות בכנסת עלולה לפגוע פגיעה אנושה במוסדות החיוניים לחיים דמוקרטיים בארצנו.

32. עם זאת, מצאתי טעם באחת מטענותיו של המערער המצדיקה התערבות מסוימת בעונשו. נראה שבית משפט קמא לא נתן את מלוא המשקל המתבקש לכך שהמערער בחר להודות בעובדות כתב האישום המתוקן, לחתום על הסדר טיעון ובכך להימנע מלנהל את משפטו. תיקון 113 לחוק העונשין מונה נסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה בבוא בית המשפט לגזור את העונש של נאשם. סעיף 40א(6) קובע שנסיבה שניתן להתחשב בה היא: "שיתוף הפעולה של הנאשם עם רשויות אכיפת החוק; ואולם כפירה באשמה וניהול משפט על ידי הנאשם לא ייזקפו לחובתו". דברים כדורבנות. זכותו של נאשם לכפור באשמה ולנהל הוכחות ואין להחמיר איתו בשל כך. ואולם, גם דווקא בשל כך, הודאת נאשם בעובדות מהווה שיקול לקולא לעניין העונש. השיקול מעשי. מניעת שלב שמיעת הראיות, וויתור על הצורך בהעדת עדים. זמן הליכי בית משפט מהווה משאב ציבורי יקר. הודאה בעובדות, ובמיוחד בתחילת המשפט כפי שהיה כאן, גורם לסיום ההליך הפלילי מהר יותר, מצב ראוי כשלעצמו. השיקול גם עקרוני. הודאה בעובדות מהווה הכרה בחטא ואף סוג של חרטה. כך על פי תיקון 113 וכך גם בתקופה שלפני התיקון מאז ומתמיד בשיטה של המשפט הישראלי.

בגזר הדין קמא אכן הוזכרה נסיבה זו – ההודאה בעובדות – כנסיבה שראוי להתחשב בה בעת גזירת העונש (פס' 63 לגזר הדין קמא). עם זאת, נראה כי הדבר לא בא לידי ביטוי במלוא חשיבותו בניתוח השיקולים השונים לחומרה ולקולא. אף יש לשים לב שפסקי הדין אותם מנתח בית משפט קמא בעת סקירת מדיניות הענישה הנוהגת כולם דנים בנאשמים אשר דינם הוכרע ונגזר לאחר שמיעת ראיות. הדברים נכונים אף לפסקי הדין שנסקרו לעיל בחוות דעתי. עוד יצוין כי הניסיון מלמד שלא פעם ולא פעמיים בתחום של שחיתות שלטונית ועבירות שוחד, נאשמים מנהלים את משפטם עד תום ונדמה כי כך ביתר שאת כאשר נאשם אחד הוא חלק מפרשה גדולה ומסתעפת.

דעתי היא כי לולא ההודאה לא היה מקום להתערב בעונש המאסר שנגזר על המערער. השאלה היא כעת מה מידת ההתערבות. עיקרון ההלימה אינו מצדיק מתן משקל רב מדי ולא מידתי להודאת נאשם. הגם שיש להתחשב בכך.

בעניין פרשת "הולילנד" עמדתי על החומרה הרבה הגלומה בעבירת השוחד מנקודת המשפט העברי:

ההלכה הכירה היטב את חולשת האדם בכל הקשור לקבלת שוחד, ובהתאם לכך החמירה בדין ודרשה הקפדה מלאה על איסור השוחד ועל ההרחקה ממנו. אין מקום לפשרות או אפילו ליצירת מקרי גבול מלאכותיים.... בכוחו של השוחד לעוות את שיקול הדעת גם של הגדול בתורה ובמשפט: "כי השוחד יעור עיני חכמים - אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב, ויסלף דברי צדיקים - אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת" (שם [בבלי, כתובות קה, ע"א]). הייתי מוסיף כי זהו העיוורון שבעיוורון: מקבל השוחד לא תמיד מודע לכך שראייתו ושיקול דעתו נפגעו. הוא איננו רואה את אשר הוא מחויב לראות...

התרופה נגד השוחד היא הרחקה ממנו. קבלת אבק שוחד או שוחד "קטן" מפלסת את הדרך לקראת קבלת שוחד "בינוני" ושוחד "גדול". העיוורון מחריף. (ע"פ 4456/14 קלנר נ' מדינת ישראל (פורסם בתאריך 29.12.2015), פס' 1 לחוות דעת).

אכן הדיבור: "כי השוחד יעור עיני חכמים..." מלמד על העיוורון שבעיוורון בתוך עבירת השוחד. מקרנו מדגיש מימד אחר של מעגלי העיוורון. המערער הרגיש כי פעולותיו נעשו לטובת מפלגת "ישראל ביתנו" אליה הוא שייך. ברם נראה כי מעבר לפגיעה במוסדות היסוד של המשטר הדמוקרטי כגון הכנסת, בסופו של דבר הוא אף פגע במפלגה עצמה ובתדמיתה.

יש לזכור מה עומד על הפרק. ניסיון להכניס דרכי שוחד של קבלת כסף לצורך ניתוב תקציבים מקופת המדינה השייכת לציבור בכללותו. יוצא שיש מעין עבירה של גניבת כספי ציבור. זוהי תשובה נוספת לכך לנימוק שיש להקל עם המערער מכיוון שלא לקח כסף לכיסו. נכון כי אי קבלת כספים לכיס הפרטי הוא נתון רלוונטי. אך נדמה כי בעניינו רלוונטי לא פחות ואף יותר הפגיעה הרחבה בציבור – נזק שקשה לתקן – ביחס לשנת תקציב מסוימת שכבר חלפה. הכסף הגיע לכתובת אחת על בסיס תשלום ולא לגורם אחר שייתכן והיה ראוי יותר. בשחיתות מעין זו בית משפט חייב לדבר בקול צלול ורם על מנת לעקור את התופעה ללא סובלנות יתר, גם על ידי הטלת עונשים הולמים, חמורים וקשים. כך ביחס לאורך תקופת המאסר בפועל.

בשיקול הכולל, דעתי היא כי יש מקום להקלה מסוימת בעונש המאסר של המערער כך שתקופת המאסר בפועל תעמוד על 6 שנים, תחת התקופה של 7 שנים. יתר העונשים וההוראות נותרים בתוקף.

השופט נ' סולברג:

דעתי כדעתו של חברי, השופט נ' הנדל; דינו של הערעור על הכרעת הדין – להידחות. דינו של הערעור על גזר הדין – להידחות בעיקרו ולהתקבל במקצתו.

ב"כ המערער התרעם על אי-מסירת מלוא חומר החקירה לסנגוריה בטרם נחתם הסדר הטיעון עמו. תרעומתו – מוצדקת, אך בכך אין די. המערער לא טען כלל לגבי נפקות חומר חקירה זה על אופן ניהול ההגנה. את אשר החסיר המערער, ביקש חברי, השופט י' אלדון, להשלים, ולזאת אינני מסכים. 'שידרוג' טענותיו של המערער יצר 'נפח' מלאכותי, עודף-משקל לאותה תקלה. כאמור, אין להמעיט מחומרתה, אך גם אין להפריז בפעלה. היטב הסביר זאת חברי, השופט נ' הנדל, ואני מסכים עמו.

ש ו פ ט

סוף דבר

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט נ' הנדל, אליו הצטרף השופט נ' סולברג, ובניגוד לדעתו החולקת של השופט י' אלדון לדחות את הערעור על הכרעת הדין.

כן הוחלט לקבל את הערעור על חומרת העונש באופן שעונש המאסר בפועל שיושת על המערער יעמוד על 6 שנות מאסר בפועל חלף העונש של 7 שנות מאסר בפועל שהוטל עליו בבית המשפט המחוזי. זאת, בניגוד לדעתו החולקת של השופט אלדון אשר סבר כי יש להעמיד את עונשו של המערער על 5 שנות מאסר בלבד.

יתר רכיבי הענישה שהוטלו על המערער יוותרו על כנם.

המערער יתייצב לשאת בעונש המאסר בפועל שהוטל עליו ביום שלישי ה- 31.12.2019 עד השעה 10:00 בבית המעצר ניצן, או על פי החלטת שירות בתי הסוהר, כשברשותו תעודת זהות או דרכון. על המערער לתאם את הכניסה למאסר, כולל

האפשרות למיון מוקדם, עם ענף אבחון ומיון של שירות בתי הסוהר, בטלפונים: 08-9787377 או 08-9787336.

ניתן היום, י"א בכסלו התש"ף (9.12.2019).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט